هذا در المتصوفين اعنى ديوان مغربى رحمه الله تعالى

الله الله ديه رك قانوكه كلدم يار

اه من الشعور

دخل فى نوبة العبد الفقير ... عفى عنهما

[Hacı Mahmud] Efendi
[Beşiktaş]
Vakıf Kütüphanesi

T.C. ... Kütüphanesi Müd.
1923

Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kısmı: Hacı Mahmud
Yeni Kayıt No: 3609
Eski Kayıt No

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی انشاء عروض الکون بسببی الجسم الثقیل والروح الخفیف
وفرق وجمع بوتدی المفروق والمجموع بین اللطیف والکثیف واخرج
من فاصلة صغری العالم فاصلة کبری الآدم فجعله جامعا بین التجنیس واللف والنشر
وصلی الله علی المقصود من نظم دیوان العالم والمراد من انشاء رتبت
آدم محمد وآله وصحبه وسلم در بداء حال پیش از حلول ترحال که هنوز
لطیفهٔ ربانی بحجب نورانی روحانی وجسمانی ظلمانی محتجب بود ودر دریای
لاهوتی در صدف ناسوتی محتبس ومسافر ازلی از غریبستان ابدی
بحکم کما بداکم تعودون بوطن ومسکن مألوف واحدی واحدی خود باز
نگشته بود که گاهی از برای تفریح کربت ودفع هموم غربت غزلی چند
طرب افزای شادی بخش غم فرسای گفته شدی وبالتماس طبیعت از برای
گوش وگردن دوران افتاده از عالم حقیقت در ناسفته چند کشتی چون
طفل عالم جان ودل در مهد آب وگل از خواب غفلت بیدار شد واز آن
مستی وسرخوشی هشیار گشت ودایگان تربیتش بلبان محبت

ومعروف بپرورند وقربیان مشفق آن پرورده را در میان آوردند از جور ضعفات
آبا وامهات بحکم وانیبوا الی ربکم میل وآهنگ مربی اصلی کرد واز معالم
قطعی روی بعوالم وصلی آورد وطومار اشعار را با تمام حجاب وننگ وار انبار کرد
درج کرد ومحصولات زمان غفلت وجهالت را در تحصیل مقصود حجج
وچون آهنگ حریم یار داشت واز هرچه جز اوست عار داشت حجب
مستعار اکوان واعیان را با کوان واعیان سپرد وصنایع را بصانع داد
ودر دررا ببرد وهرچه با خویشتن از خویشتن آورده بود با خویشتن برد
در تتمیم دایرهٔ خود متمم دایرهٔ کاینات گشت وبتکمیل خویشتن مکمل جمیع
موجودات آمده فی الجمله بعد از سیر وطیر بصیر ورفع غیریت وغیر
وفنای من لم یکن وبقای من لم یزل واتحاد ابد وازل واندراج ظاهر و باطن واخر
واول در هویت واحدیت باز مأمور گشت برجوع از عالم کانی بعالم انسانی
واز نهایت ببدایت واز جمع بتفرقه وتفصیل چون بازگشت شان را
کان بدو تفصیل را جمع وبدایت را نهایت وکثرت را وحدت وغیر را عین
یافت درین نزول عروجی دیگر او را حاصل شد ودرین تنزل
ترقی دیگر یافت اتم واعظم واکمل واجل از اول چه در طور اول بشهود
وحدة از کثرة محتجب بود چنانکه بشهود کثرة از وحدة ودرین حال او را احدی
حاجب آن دیگری نمی شود بلکه هردو در مرآة یکدیگری بیند لاجل که هر دو را

عین یکدیگری بینند پس درین حال زبان حال و لسان مقال او عندلیب وار در گلستان
تفصیل و اجمال خود این ابیات را می سراید

فان ناح بالایک الهزار تغردت ... جوابا له الاطیار فی کل دوحة
واطرب بالمزمار مصلح سلمی ... مناسبة الاوتار من ید قینتی مغنیه
وغنت من الاشعار ما رق فارتقت ... لسدرتها الاسرار من کل سدرة
تنزهت فی آثار صنعی منزها ... عن الشرک بالاغیار جمعی والفتی

ومع ذلک نفس خود را نیز بران می دارد که گاهی از مقام جمع و جمع الجمع
و از مقام فرق نیز و تعشق و تعلق فرق بجمع و عکس آن و ظهور
و اظهار و بروز و ابراز و شهود و اشهاد و وجود و ایجاد و ارشاد و استرشاد
و از مقام محبت و فراق و شوق و اشتیاق غزلی چند برحسب حال
کند تا آیینه وحدت نمای هر موحدی و معروف نمای هر عارفی
و محبوب نمای هر محبی گردد و مرشد هر مسترشدی و مرآة هر بالغی و رشیدی
پس ناظم این نوع شعر با ناظران صادق و صادق ناظران می گوید که
ناظم ترجمان الاشواق می گوید

کلما اذکره من طلل ... او ربوع او مغان کلما
وکذا ان قلت ها او قلت یا ... والی ان جا رفیه او اما
وکذا ان قلت هی او قلت هو ... او هم او هن جمعا او هما

وکذا ان قلت قد انجدنی ... قدر فی شعرنا و اتهما
وکذا الزهر اذا قلت بکت ... وکذا الدهر اذا ما ابتسما
او انادی بحداة یمموا ... بانة الحاجر او ورق الحمی
او بدورا فی خدور افلت ... او شموسا او نباتا انجما
او بروقا او رعودا او صبا ... او ریاحا او جنوبا او شمال
او طریقا او عقیقا او نقی ... او جبالا او تلالا او رما
او خلیلا او رحیلا او ربی ... او ریاضا او غیاضا او حمی
او نساء کاعبات نهدا ... طالعات کشموس او دما
کلما اذکره مما جری ... ذکره او مثله ان تفهما
منه اسرار و انوار جلت ... وعلی جاء به راکب السماء
لفؤادی او فؤادی من له ... مثل ما لی من شروط العلماء
صفة قدسیة علویة ... علمت ان لصدقی قدما
فاصرف الخاطر عن ظاهرها ... واطلب الباطن حتی تعلما

پس ار بینی درین دیوان اشعار ... خرابات و خراباتی و خمار
بت و زنار و تسبیح و چلیپا ... مغ و ترسا و گبر و دیر و مینا
شراب و شاهد و شمع شبستان ... خروش بربط و آواز مستان
می و میخانه و رند خرابات ... حریف و ساقی و مرد مناجات

نوای ارغنون و ناله نی / صبوح و مجلس و جام پیاپی
خم و جام و سبو و می فروشی / حریفی کردن اندر باده نوشی
ز مسجد سوی میخانه دویدن / در آنجا مدتی چند آرمیدن
گرو کردن بباده خویشتن را / نهاده بر سر می جان و تن را
گل و گلزار و سرو و باغ و لاله / حدیث شبنم و باران و ژاله
خط و خال و قد بالا و ابرو / عذار و عارض و رخسار و گیسو
لب و دندان و چشم شوخ و سرمست / سر و پای و میان و پنجه و دست
مشو زنهار از آن گفتار در تاب / برو مقصود از آن گفتار دریاب
مپیچ اندر سر و پای عبارت / اگر هستی ز ارباب اشارت
نظر را نغز کن تا نغز بینی / گذر از پوست کن تا مغز بینی
نظر گر بنداری از ظواهر / کجا گردی ز ارباب سرائر
تو جانش را طلب از جسم بگذر / مسما جوی باش از اسم بگذر
فرو مگذار چیزی از دقایق / که تا باشی ز ارباب حقایق

و چون سخن درین دیوان بلسان فصیح عربی و زبان ملیح فارسی بود و زبان عربی بخصوصیه باهل الجنة و نبینا محمد صلی الله علیه وسلم بتقدیم اولی بود پس لاجرم هر شعری که بدان زبان بود مقدم داشته باشد

یا فانیا بصفاته عن ذاته / ومحتجبا عن ذاته بصفاته

ومطهرا عن الخط طرف سحر / متهتك الاستار في لحظاته
لا تقنعن ببارق من وجهه / وبلمعة لا ترض من لمعاته
واكشف حجاب الوصف عن موصوفه / من واهب لا تحتجب بهباته
يا رافعا عن وجهه استاره / غرقا على الاشراق من سبحاته
انظر الى وجه صبيح مشعر / بالبديع الحسن في جلواته
لا تحجبن بنوره وظهوره / وسنائه وضيائه عن ذاته
يا ناظرا برقا تبدا خاطفا / من جبهة قد حرت في خطفاته
يا لامحا وجها تجلى مسفرا / يتخطف الابصار من لمحاته
ان جئتم تلاحظه بلا حجب سنا / فانظر تراه في جلا مرآته
من لا يرى نورا به الكون بدا / فلينظر المصباح في مشكاته

ملك القلوب بلطفه وجماله / وسبى العقول بقهره وجلاله
وبدا بوجه مشرق شمس الضحى / ومنور بدر الدجى بهلاله
الكون خال قد بدا من خده / ولقد تجلى خده من خاله
قد كنت فيه هائما من قبل ان / تتكون الانسان من صلصاله
يا من اراه حسنه متجليا / في مظهر التفصيل من اجماله
انت الجميل بك الورى متجمل / ذاك الجمال تمامه بكماله

رباعی
صبح از ... وقت زادن تو
همه خندان بدند تو گریان
همچنان زی که وقت رفتن تو
همه گریان شوند تو خندان

يا جامع شمل المحاسن صورة | ومدللا عشاقه بدلاله
من ينطوي في نوركم ظلماته | عن نوركم لا تحتجب بظلاله
يحيا له لو كان غيري يكتفي | فانا الذي لا يكتفي بوصاله
يا من هو المرغوب في اعراضه | يا من هو المحبوب في اقباله
ما شئت فاصنع في محب حائر | يا من هو المحمود في افعاله
يا غاية الآمال يا كل المنى | ارحم لغفلان فيك من آماله
وارحم على صب كئيب مغرم | خال بكم عن فكره وخياله
يا سادتي هل خطرت ببالكم | من ليس يخطر غيركم في باله
حاشاكم ان تغفلوا عن حال من | هو غافل في حبكم عن حاله
عطفا على من ليس يبدي رشده | شغلا بكم عن غيه وضلاله
وابدا لكم منكم اليكم اهرب | وحنانكم يا سادتي لي مهرب
حبي لمن اهواه في دين الهوى | هو مذهبي عن مذهبي لا اذهب
حاشاكم ان تحسبوني انثني | عن حبكم اسلو وعنكم ارغب
يا منتهى المطلوب يا اقصى المنى | شيئا سواكم عنكم لا اطلب
قلبي لديكم وهو في تصريفكم | ابدا على تقليبكم يتقلب
لا انه بوصالكم يتنعم | وبعدكم وفراقكم يتعذب
الم حلو منكم بمذاق من | يهواكم وعذابكم مستعذب

فا

فما وعد وعيد وافصل وصل واعدل ومل | يا طيبا فالكل منكم طيب
ما نسبتي الا اليكم سادتي | من غيركم حتى اليه انسب
ما غيركم من ناظري الك ناظر | ما لي اراكم عنكم تتحجب
من يشتكي لكن بعد قرب بعدكم | لا انتم منه اليه اقرب
بظهوركم ظلي انطوى في نوركم | وبنوركم قد زال عني الغيب
منكم بدا يا بي بدا وبي اختفى | عني له انا مشرق انا مغرب

يا املي

يا املي منك اليك الفرار | في الم الحب اليك اصطبار
يا سكن القلب من الاضطراب | يا سكن الروح من الاضطرار
قلب محبيك عديم السكون | روح محبيك عديم القرار
كيف لمن ليس له احتيال | كيف لمن ليس له اختيار
قلبي كما طوفه النحل طاف | قلبي كما دوره الحب دار
وهو لمن قلبه الخاتم | وهو لمن حوله كالسوار
وهو مع الحب اذا قام قام | وهو مع الحب اذا سار سار
وهو على صورته في الظهور | وهو على طوره في الاطوار
سيانه سيانه في العيان | قيمته قيمته في العيار
قدرته قدرة من ظهر فيه | ليس له الحكم ولا الاقتدار

اطلقه قيده وهو كان   نزهه شبهه وهو صار
اقيد ادبره اوسعه   ضيقه صار بلا انتدار
من وسع الحي واسمائه   نبعة الجاهل بالاختصار
من خلدي عند هبوب الرياح   مثل سفنا هائما في البحار
اوورقا مختطفا بالصبا   مضطربا منقلبا في القفار
صمت ولم ادر صراط اليمين   حرت ولم ادر سبيل اليسار
يا سكني اما لمن فيك هام   يا املي اهد لمن فيك حار
انت لمن ليس له العون عون   انت لمن ليس له الجار جار
انت لمن ليس له الذخر ذخر   انت لمن ليس له الدار دار
انت لمن ليس له مؤتمن   انت لمن ليس له مستشار
ليس لمن انت له احتياج   ليس لمن انت له افتقار
طفت على حول حماك المنيع   درت عليكم بفنون المدار
دمت على الباب بوعد اللقاء   عشت به مدة الانتظار
قلت لسكان ديار الحبيب   كم تقفوا عند رسوم الديار
منه قنعتم برقوم الدور   منه شبعتم بخطوط الجدار
ليس له القيد بهذا المكان   ليس له الحصر بهذا الحصار
ليس له في سمة انطلاق   ليس له في جهة انحصار

اشرقت الشمس ولاح الوجود   وانكشف الغيم وزال الغبار
وانبسط القلب وعم الشهود   وانخلص العقل من الافتكار
وارتفعت منه حدود القيود   منجذبا من نظر الاعتبار
نشهده في ظلمات الدجى   ندركه في سبحات النهار
نفهمه عند سكون الخيال   مستترا متصفا بالوقار
يسمعنا منه نسيم الصبا   يسكرنا فيه بغير العقار
نسمع منكم كلمات الطيور   نفهم منكم نغمات الهزار
تمت لكم عند مجيء الكرام   تمت لكم عند ورود الكبار
نلمحكم عند شهود الملاح   نلحظكم عند لحاظ الصغار
نذوقكم من كل طعام لذيذ   مختفيا ملتبسا في السرار
من صحف الكون بحفظ الوقوف   نتلوكم نقرأكم في الجهار
هذه اطوار ظهوركم   في تتق من حجب مستعار
ان لنا عند تجليكم   ذلك لا في زمن الاستتار
اين لكم نحن ودار النعيم   اين لكم نحن ودار البوار
يحترق من ناركم كل نور   يخمد من نوركم كل نار
منك كسرنا صنم الاحتشام   منك رمينا ثوب الافتخار
ان لنا فيك من العار فخر   ان لنا فيك من الفخر عار

فنیک لبسنا خلع الابهام ... مقتضی فیک خلعنا الغدار
عزة عنا فک فی ذلهم ... حرمة منا فک فی الاحتقار

کسرهم عندک فی جبرهم
جبرهم عندک فی الانکسار

لبستم کسوة الکفار ثم عابد الشمس ... لما جئتم مع الاسلام والایمان بالاس
وما المشهود ذات ... وما المعبود والعابد ... وما المسجود والساجد سوا انتم مع الملبس
لبستم مرة اولی لباس الاسم والوصف ... لبستم مرة اخری لباس العقل والنفس
ظهرتم بعده لبا بارواح واشباح ... طلعتم بعده حجاب کل العرش والکرسی
بدوتم بعد ما قلنا بافلاک واملاک ... واجرام وارکان وجن ثم بالانس

تغنیتم باعیان تشکلتم باشکال
بما اظهرتم غبتم عن الادراک والحس

لقد کنا حروفا عالیات ... نزلن فی سطور سافلات
ظهرنا بعد ما کنا خفیا ... وصرن الآن کل الکائنات
وما الاکوان الا نحن حقا ... فانا کائنات ممکنات
اذا صرنا العوالم والمراتب ... وذاتا ثم اسماء الصفات
تحجبنا بانا عنا لدینا ... وقعنا بعده فی المشکلات
نسینا عهد ایام الوصال ... ولم نذکر عهود الالتفات

رسول

رسول جاءنا بعد ذلک ... علینا منبئا بالمعجزات
دعا فینا لنا منا الینا ... سمعنا فاستجبنا عن جهات
للنجات
رجعنا کلنا منا الینا ... وسرنا وارتقینا عن جهات
عبرنا عن نفوس زاکیات ... وعن رتب اللذات الغائلات
وصلنا واتصلنا واتحدنا ... بذات العین صرنا عین ذات

وفی التفصیل لم یوجد سوانا
ولم یوجد کذا فی المجملات

لقد کان لی قلب وقد غاب عن صدری ... ولا اسمه یدری ولا رسمه ادری
اهل عاد ولا اوری لی الاهل من قرب ... وقد ضل فی عوده من الوجد والسکر
اهل سار فی نیل من العشق والشوق ... الی حضرة المذکور من عالم الذکر
الا لیت شعری هل افوز بوصل من ... اوان الصبی غائب لی علی هجری
الا لیت شعری هل الاقیه مرة ... وهل اقضی فی لقیاه ما فات من عمری
تغربت من اهلی تفرقت من جمعی ... تبا بینت من حزبی تحیرت فی امری
اروح بلا روح وامشی بلا عقل ... واغدو بلا قلب وامسی بلا صبر
لعلی اری ما غاب عنی بغفلة ... ادور انادی فی البریة والبحر
الا من رای قلبا فرید امر الکون ... الا من رای قلبا وحید امر الدهر
الا من رای قلبا مصفی مطهرا ... من الشک والانکار والشرک والکفر

الا من رأى قلبا ترفع عن الوسم   الا من رأى قلبا ترقى عن الفكر
الا من رأى قلبا يدور على اللب   الا من رأى قلبا يفر من الفقر
الا من رأى قلبا مصونا من الخلق   الا من رأى قلبا حراما على الغير
الا من رأى قلبا يضئ على الشمس   الا من رأى قلبا يفيض على البدر
الا من رأى قلبا تحكم على الكل   الا من رأى قلبا تقطب في العصر
الا من رأى قلبا تكرم بالغنى   الا من رأى قلبا تسلط بالفقر
الا من رأى عنقاء من مغرب الشمس   يحن الى غيب ويصبو الى ستر
الا من رأى ببغاء بخضر احسنه   زمان الصفا غابت من الاوكر
الا من رأى ورقاء بانات حاجر   تميل الى الف لها كان في الحجر
الا ان تبدى لي عيانا من الغيب   الى ان تجلى لي جهارا من الستر
وقلت له يا من لك الكون طالع   تحجبت عن عيني وقد مت من هجري
وقال انبساطا عنك ما كنت نازحا   ولكنني عودا الى البطن من ظهر

تنزهت عن دهري تغربت عن وصفي
تساميت عن اسمي تعاليت عن قدري

قسما بما بيني وبينك في الهوى   من غير بين والتباعد والنوى
ويجمعنا في عين جمع جامع   شمل الشتات ورافع وهم السوى
وبقلبي الظمآن والصادي الذي   شرب البحار الزاخرات وما ارتوى

و

وبلبي المحفوظ من قشر السوى   ما مال قلبي عن هواك ولا لوى

قلبي له عرش على العرش استوى
روحي له ملك على الملك احتوى

بدت ذاتي باعلام الصفات   صفاتي كلها ظهرت بذاتي
صفاتي اذ بدت علما وحكما   لقد حجبت بحجب الكائنات
وشمس الذات قد غابت حجابا   لما ظهرت ظلال الممكنات
واني وان طوفت بالبيت صورة   ففي البيت معنى مثل ما طفت طائف
تجلى الحب من كل الجهات   على عيني بانوار الصفات
حسيب الحب غير الكون سرا   وكان الحب عين الكائنات
تجلى حسن معشوقي لاحباب وعشاق   بتنزيه وتشبيه وتقييد واطلاق
تبدا وجه حسنا تجلى حسنه وجها   باسماء واوصاف واحكام واخلاق
كنت قبل الظهور مندمجا   كان العين في مندرجا
بعد ما كنت في مستوفا   قد تجليت صرت منفتوقا
ظهر الكون من تجليتنا   بداء البون من تدليتنا
بدت الكائنات من ذاتي   صارت الممكنات مرآتي
ولقد شهدت جماله في ذاتي   لما صفت وتصيقلت مرآتي
لما تبدت ذاته بصفاته   فتسترت ذاتي بها وصفاتي

وتطهرت في قدسه اوناسي … وترافضت في تتمه ذراتي
وتزينت بجماله وجلاله … وتكمله ووصاله خلواتي
وتشرفت بوجوده ازماني … وتكرمت بشهوده اوقاتي
وتبدلت بصفاته اوصافي … وتحولت بنعوته حالاتي
وتزلزلت من قهره اركاني … وتمكنت من لطفه هيئاتي
تفاصلت بوصوله اوصالي … وتواصلت بصلة صلواتي
وتضوعت من نشره منى المنى … وتعرفت من عرفه عرفاتي
انواره قد اوقدت مصباحي … فتلالات من ضوئه مشكاتي
فقد انطفت في نوره نيراني … لما بدت بظهوره بيناتي
فتنشرت مرفوعة اعلامي … وترفعت منشورة راياتي
وجه تجلى ضاحكا مبتسما … حتى انطوت في نوره ظلماتي
يا ناشقا ولقد اتت انفاسه … مستورة بروايح النسمات

ته على المستهام فيك جلالا … وتكبر على الكئيب ولالا
يا مدلا لمن تعزز اتيها … عزة كي ينال منك منالا
زد على الضلال فيك فاني … لم ازل فيك اهتديت ضلالا
جئ على من قتلته بلحاظ … فاتكات تلطفا وتعالا

عد الى الصلح عن قتال قتيل … لا تبالغ مع القتيل قتالا
يا مليح الجمال جمالك رفيع … ومنيع عن الوصول وصالا
قد تجليت واختفيت ظهورا … وتدليت وارتفعت جلالا
اذ تخللت في خلال خليل … لا تخلى من الخليل خلالا
مد ظلي ظهور شمسك نشرا … وانطوى اذ طويت فيه ظلالا
وامح رسمي وهيئاتي ومثالي … ولا تبق من الجميع مثالا
ايها القلب للقبول تهيأ … وتجرد عن العلايق حالا
وتقدس لقدس من يتجلى … فيك معنى وصورة وخيالا
وتوحد عن السمات نعوتا … وتفرد عن الصفات خصالا
واطو سبع الطباق طي سجل … وارتفع عن جميعهن كمالا
كبر الله اذ رأيت بدورا … هلل الله اذ شهدت هلالا

بجماله ما في الوجود مظاهر … وجماله فيها ومنها ظاهر
ولقد تجلى واختفى بظهوره … انواره حجب له وستائر
سترت به الاكوان حتى اذ بدا … وستورها منه عليه ستائر
ما غاب عن عيني غيابه فرقة … ان الذي قد غاب عنها حاضر
عن وجهه المستور نورا ساطعا … لم تحجب ابصارنا وبصائر

لو غبت عن شكوى الانام وشكرها … رأيته في كل شاكر شاكر

كل الجمال جمال من احببته … وجماله في كل حب سافر

ان الجمال حقيقة منه بدا … واليه من كل الاحبة صائر

يا ربع البستان يا غيض النقى … ولغصنك المياس قلبي طائر

ما طيبة والسلع والوادي الحمى … والمنحنى لولاكم والحاجر

ما هذه الاطلال لولا انتم … ما هذه العمران لولا عامر

ما مي وما سلمى ما ليلى الحمى … الا مرايا حسنكم ومظاهر

كل الملاح ارائك ومدارك … ومعالم الجمال لك ومناظر

انت الجميل لك الجمال حقيقة … في كل منظور وانت الناظر

يا ظاهرا في نوره يا باطن … يا اولا بظهوره انا آخر

نعبنا من نزول وانتقال … وتبنا من حلول وارتحال

الى كهف اونيا مستريحا … على طرف من اطراف الجبال

حفرنا حفرة فيها وقعنا … وقوع الغيث في صدف اللآل

توصلت بما ورد ومسك … الى وجدان انفاس الحبيب

فان القلب قد يحيا التجلي … من المحبوب في اشمام طيب

العين بدت بكسوة الاسماء … حتى ظهرت بجملة الاشياء

لا تكثر الواحد بالاعداد … كلا وبتعدد مرايا الرائي

الكون صفاتكم وانتم ذات … والخلق شمس وجهكم ذرات

الجملة فيكم وانتم فيها … انتم لهم وهم لكم مرآت

خذ العلم من افواه الرجال … بقلب لا بعقل ذي عقال

واقبل نحوهم روحا وقلبا … ولا تقبل بنفس في جدال

في تيه هوى الحبيب قوم تاهوا … تاهوا ابدا بالهي يا هو

ما التيه وما القوم وما التياه … التيه هم وما هم الا هو

من يطلب في الحب من الحب وصال … من غير فناء نفسه فهو محال

ان شئته ان تبلغ وصل المحبوب … دع نفسك في الدرب تقدم وتعال

قد كنت وما كان من الكون وجود … شاهدت له وقال لي عند شهود

لكن عند ظهورنا فقيرا عبدا … حتى بكم اكن غنيا معبود

یا اجمل مظهر لوجه الباقی	یا واسطة الفیض من الخلاق
ختمت بکم مظاهر الانبا	تمت بکم مکارم الاخلاق

عین برزت بکسوة الاعیان	منها ظهرت بصورة الاکوان
ما تم ظهورها لکم الا الآن	فی مظهر کون جامع الانسان

یا مبدا ما بدا من الاکوان	یا مرجع ما یعود الی الرحمن
الحق بکم ینظر الی الاعیان	سماک لاجل ذاک بالانسان

یا خاتم فص حکمة القرآن	یا لوح نصوص سورة الفرقان
لاحت بکم لوایح التوحید	نطقت بکم السنة الرحمان

حکم الجمال بذلة العشاق	۹	وبعزة المعشوق فی الآفاق
انظر الی النور البسیط وظله	وانظر الی البحر المحیط وظله

آفتاب وجود کرد اشراق	نور او سر بسر گرفت آفاق
سر فرو کرد پرتو خورشید	در تنزل ز بهر دریچه و طاق

مطلق

مطلق آمد بجانب تقیید	گشت تقیید عازم اطلاق
هر که بد جفت ظلمت عدمی	گرد نورش ز جفت ظلمت طاق

مدد رزق برد وام رسید	تا عدم را وجود شد رزاق
کاروان وجود گشت روان	جانب چین و هند و روم و عراق
مجتمع گشت با وجود عدم	اجتماع قرین بوس و عناق
هر که او زین نکاح شد آگاه	دو جهان را بجل بداد طلاق
بهتر از کائنات عهد نخست	هر که شد مطلع برین میثاق
می ستی بکام عالم ریخت	ساقی جانفزای سیمین ساق
چون می هستیش بکام رسید	تلخی نیستیش شد ز مذاق
جامهٔ ظلمت عدم بدرید	مست بیرون دوید سینه بطاق
درد او را شراب شد درمان	زهر او را مدام شد تریاق
آمد ایام قرب و عهد وصال	رفت هنگام بعد و هجر و فراق
چونکه صبح الست دمید مهر گرفت	رو بصحرا از خانقاه و رواق
نیست ایام خلوت و عزلت	نیست هنگام انزوا و وثاق
پای بر مرکب عزیمت آر	زانکه نفس درست است براق
بگذر از کرسی و ز عرشش مجید	التفاتی مکن بسبع طباق
روی آور بعالم توحید	در گذر زین جهان شرک و نفاق

تا رسی زین جهان خوف و نفاق / بسرای پر از وفا و وفاق
اسم خود محو کن از این طومار / رسم خود بر تراش از این اوراق
وصف خود را مدان بجز اوصاف / نعت او را مکن بخود الحاق
هستی او را بود باستقلال / نیستی مر ترا باستحقاق
زانکه اندر جهان حکمت و علم / نام هستی برو کنند اطلاق
زو ز اخلاق خویش فانی شو / تا که حق مر ترا شود خلاق
دیده وام کن ز خالق خلق / تا ببینی بدیده خلاق

که جز او نیست در سرای وجود
بحقیقت کسی دگر موجود

عشق پیش از جهان کن فیکون / در سرای تنزه از چه و چون
بود آزاد از حدوث و قدم / بود مستغنی از ظهور و بطون
پا نهاد از حریم خلوت خود / بهر اظهار حسن خویش برون
جلوه کرد بر بساط هر کون / تا برون آید از نگار درون
داد بر چشم خویشتن جلوه / حسن خود در لباس گوناگون
روی خود دید در هزاران روی / چون نظر کرد چشم او ز عیون
گاه وامق شد و گهی عذرا / گاه لیلی شد و گهی مجنون
صفت آن یکی ظهور و بروز / صفت آن دگر خفا و کمون

نام

نام او گشت عاشق و معشوق / چونکه شد بر جمال خود مفتون
وصف آن یک شده غنی و قوی / نام این یک شده فقیر و زبون
در هر آیینه روی خود را دید / شاهد و شنگ و دلبر موزون
رنگهای عجب تعبیه کرد / عشق نیرنگ ساز بوقلمون
وصف معشوق را بعاشق داد / تا فرحناک شد دل محزون
نقطه را کرد در الف ترکیب / داد پیوند کاف را با نون
چرخ را شوق او بچرخ آورد / نام او گشت زان سبب گردون
ساخت معجونی از وجود و عدم / دو جهان ممتزج در آن معجون
جامع عز و ذل و فقر و غنی / شامل علم و جهل و عقل و جنون
بر جهان و جهانیان پاشید / در خزائن هر آنچه بد مخزون
بدر انداخت موج قلزم عشق / هر چه در قعر بحر بد مکنون
گشت موجود هر چه بود معدوم / گشت دریا هر آنچه بد هامون
مدتی بود عقل دور اندیش / مانده دور از رخش بهمت دون
حسن دلدار چون تجلی کرد / هوش او کم شد و جنون افزون
چشم مست ساقی باقی / بهزاران فریب و مکر و فسون
قدحی پر شراب و افیون کرد / عقل را داد با شراب افیون
بند بگشاد و پرده‌ها بدرید / شد سراسیمه و از جنون مفتون

دل می‌رود ز دستم صاحبدلان خدا را / دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا
کشتی شکستگانیم ای باد شرطه برخیز / باشد که باز بینیم آن یار آشنا را
ده روزه مهر گردون افسانه است و افسون / نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا
در حلقهٔ گل و مل خوش خواند دوش بلبل / هات الصبوح هبوا یا ایها السکارا

مرد عشق چون بپایان شد / در ربودش ز رتبه مادون
عین توحید دوست گشت عیان / تا بعین عیان بدید کنون

که جز او نیست در سرای وجود
بحقیقت کسی دگر موجود

محرمی کن که تا بگویم باز / که حقیقت چگونه گشت مجاز
بیشتر از ظهور پرده کون / عشق در پرده بود پرده نواز
راز خود را برای خود میگفت / خویشتن می‌شنید از خود راز
مستمع کس نبود تا شنود / زانکه او داشت قصه‌های دراز
همدم خویش بود و مونس خود / چون چرا و اگر کسی نبد دمساز
کی شود صادر از کسی نبود / سخن خوب از سخن پرداز
مرغ خود بود و آشیانه خود / شاه خود بود و شاه را شهباز
داشت اندر فضای خود طیران / بودش اندر هوای خود پرواز
گل صد برگ حسن دوست نداشت / عندلیبی که تا نوا شد ساز
بود سلطان حسن او دائم / متکی بر چهار بالش ناز
ناز او را نیاز می‌بایست / ناگزیر است ناز را ز نیاز
طاق ابروش سجده می‌طلبید / قامتش بود مستحق نماز
بوسه می‌خواست تا دهد لب او / غمزه‌اش خواست دلبر طناز

حافظ بخود نپوشید این خرقهٔ می‌آلود
ای شیخ پاکدامن معذور دار ما را

آیینه سکندر جام می است بنگر / تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا
ای صاحب کرامت شکرانهٔ سلامت / روزی تفقدی کن درویش بینوا را
آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است / با دوستان مروت با دشمنان مدارا
در کوی نیکنامی ما را گذر ندادند / گر تو نمی‌پسندی تغییر کن قضا را
هنگام تنگدستی در عیش کوش و مستی / کاین کیمیای هستی قارون کند گدا را
آن تلخوش که صوفی ام الخبائثش خواند / اشهی لنا و احلی من قبلة العذارا
سرکش مشو که چون شمع از غیرتت بسوزد / دلبر که در کف او موم است سنگ خارا

زانکه در ذل اوست ویرا عز / زانکه در سوز اوست ویرا ساز
بگدایست بادشه پیدا / بنشیب است سر بلند فراز
گرنه حاجی و شوق او باشد / کس نگوید بهیچ هست حجاز
ورنه محمود و عشق او باشد / کی شناسد که بوده است ایاز
حسن او گفت دیده خود را / نظری بر جمال خویش انداز
جز که با سمع خویش راز نگوی / جز که با حسن خویش عشق مباز
ای ز تو برگ و ساز ما پیدا / بی تو ما را نه برگ هست و نه ساز
چون نظر بر جمال خویش انداخت / کرد بر حسن خویش عشق آغاز
زان نظر گشت کائنات پدید / زان نظر گشت چرخ در تک و تاز
گشت یک حرف صد هزار کتاب / داد یک صوت صد هزار آواز
عشق خود بود ناظم و منظور / کردم القصه قصه را ایجاز
ور ز من باورت نمی‌آید / چشم بگشای تا ببینی باز

که جز او نیست در سرای وجود
بحقیقت کسی دگر موجود

پیش از آن کز جهان نبود نشان / عشق در نفس خویش بود نهان
بود در شین او جمع شئون / بود در عین او همه اعیان
قاف او بود مسکن عنقا / بود عنقا بقاف او پنهان

کان او بود مندرج در شان
شان او بود مندرج در کان

شان ز کان چون قدم نهاد برون
گشت اسرار کان بدید از شان

کرد سلطان عزیمت صحرا
شد روانه سپاه با سلطان

وحش و طیر و پری و دیو و بشر
با سلیمان شدند جمله روان

همه عالم سپاه او بگرفت
پر شد از لشکرش زمین و زمان

دمبدم کاروان روان می‌شد
سوی شهر وجود از امکان

از ره عدل پادشاه قدیم
گشت معمور خطهٔ حدثان

بود با حسنش رفیق ایجاد
بود با حسن او قرین احسان

کرد از لازمان زمان پیدا
کرد از لامکان پدید مکان

سوی عالم چو تاختن آورد
عالم جسم گشت و عالم جان

چون بمیدان کائنات رسید
گوی وحدت فکند در میدان

گرد میدان کائنات بگشت
کرد در عرصهٔ جهان جولان

نام او شد جواهر و اعراض
نام او شد عناصر و ارکان

کثرت خویش گشت وحدت خود
ملتبس شد بدین لباس بیان

تاه فی التیه زاجر الاجمال
حار فی البید سایق الاظعان

عقل گردید و عاقل و معقول
شد مقید بعلت و برهان

نظری سوی جام عالم کرد
عکس رخسار خویش دید در آن

گشت بر عکس روی خود واله
ماند بر نقش روی خود حیران

جامی ز تیره طبعان کم شد صفای حالت
کردی سفال تیره جام جهان‌نما را

نام

نام او گشت عاشق و معشوق
چونکه شد بر جمال خود نگران

کرد در فرق حسن خویش نثار
هر جواهر که بودش اندر کان

شد ز رخسار و قامتش پیدا
گل هر باغ و سرو هر بستان

خلعت کائنات در پوشید
کرد در خود نظاره چشم جهان

تا شنید از ره هزاران گوش
راز خود را ز صد هزار زبان

راز او بر سمع او می‌گفت
هر زمانی بصد هزار بیان

چونکه خود را بخود تمام نمود
نام خود کرد بعد از آن انسان

ور نشد این نشان ترا روشن
ور برون نامدت یقین ز گمان

جام گیتی نمای را بطلب
تا ببینی درو بعین عیان

که جز او نیست در سرای وجود
بحقیقت کسی دگر موجود

عشق بی کثرت و حدوث و قدم
نظری کرد بر وجود و عدم

هر دو را دید منقطع ز اغیار
هر دو را دید متحد با هم

هر یکی زان دگر نه بیش و نه پس
هر یکی زان دگر نه بیش و نه کم

گشته هر یک در آن دگر مدرج
بوده هر یک در آن دگر مدغم

هر دو با یکدگر شده مربوط
هر دو با یکدگر شده محکم

عشق آمد میان هر دو نشست
تا که گردید هر دو را محرم

گر جام لاله گونت بر کف بود چو نرگس
از دل بدر توان کرد اندیشهٔ خطا را

برزخی گشت جامع و فاصل / همچو خطی میان نور و ظلم
شد یکی فاعل و یکی قابل / شد یکی ظاهر و یکی مبهم
گر ظاهر وجوب را از امکان / کرد پیدا حدوث را ز قدم
بود امکان بستی آبستن / بجهان داشت باردار شکم
گشت زاینده عالم از امکان / بدمی همچو عیسی مریم
نیست تنها جهان شبیه پدر / نسبتی دارد او بمادر هم
بلکه از عشق شد جهان زاده / بلکه عشق است سر بسر عالم
چون شه عشق عزم صحرا کرد / چتر برداشت و بر کشید علم
تاج بر سر نهاد و بست کمر / در بر افکند خلعت معلم
کرد آهنگ جلوت از خلوت / سوی صحرا شد از حریم حرم
چون روانه شد از پی جولان / گشت با او روانه خیل و حشم
بقدم زنده کرد عالم را / چون ز خلوت برون نهاد قدم
شد جهان از جمال او زیبا / گشت عالم ز حسن او خرم
یافت خود را بکسوه حوا / دید خود را بصورت آدم
مقدمش بود در جهان میمون / چون جهان شد پدید از آن مقدم
شد ز انگشت دست و لب عشق / صد سلیمان نهفته در خاتم
ذره زد و صد هزاران مهر / قطره زد و صد هزاران یم

عیبم مکن که خالک زند ست لا ابالی
کین بود امر عالی فرمانده قضا را

آدم

آدم از مهر اوست یکتا ذره / عالم از بحر اوست یکتا شبنم
رام فرمان بود و صد کسری / مست جام مدام او صد جم
بود عالم ز نیستی غمناک / عشق و را خلاص داد از غم
بکرم دست بر جهان برکرد / منعمی را که ذات اوست نعم
یا که دیدست با عشق در کون / که بود مرسل و رسول و امم
چون یکی باشد از ره تحقیق / حاجی و راه کعبه و زمزم
قلم او برات کرد روان / گرچه خود بود هم برات و قلم
نام خود را نوشت بر کف خود / چونکه بر لوح دل کشید رقم
کردم القصه قصه را کوتاه / لب ببستم فرو کشیدم دم
بعد از آنکه ز رفتن سخن نشنوی / مشو از فهم آن سخن درهم
که نه من بلکه هر زمان از من / عشق می‌گوید این سخن را هم
می‌رسد این صدا که گوش جهان / از پس پرده نهان هردم

که جز او نیست در سرای وجود
تحقیق کسی دگر موجود

الحیالم ز جام عشق خراب / که ندانم سراب را ز شراب
مدتی شد که فارغ آمده‌ام / از امید نعیم و بیم عذاب
نه منعم شناسم و نه نعیم / نه معذب شناسم و نه عذاب
هست یکسان زنگ نیک و بد ببینم / هست یکسان برم خطا و صواب

چه خبر سایه را ز ظلمت و نور — چه از نیست را ز آتش و آب
آنکه حیران و مست و مدهوشست — چه خبر دارد از عقاب و ثواب
نیست هرگز نمی‌شود محجوب — نیست را نیست هیچ خوف و حجاب
بی‌خبر را کسی نجست خبر — بی‌خبر را کسی نکرد عتاب
ادب از عقل و عاقلان طلبند — کس ز دیوانگان نجست ادب
من که از رفع و نصب بی‌خبرم — کس ز من چون طلب کند اعراب
من که در پیچ و تاب زلف توام — نشود هیچکس ز من در تاب
عشق را عقل چون بدید بگفت — جان وقت الرحیل یا احباب
مست من تاب او کجا دارد — الوداع الوداع یا اصحاب
تیغ در دست ترک سرمستیست — احذروا منه یا اولی الالباب
بستاند ز دست عقل عنان — عشق چون پا در آورد برکاب
عشق را عقل ناورد در دام — نکند پشه شکار عقاب
پای صرصر نداشت هیچ بعوض — صید عنقا نکرد هیچ ذباب
عشق چون سایبان بصحرا زد — از ازل تا ابد کشید طناب
عقل را عشق با درست و بدر — عقل را عشق هم صحبت و تاب
لوح بر دست عقل عشق نهاد — عشق فرمود تا نوشت کتاب
عقل از عشق شد امام مبین — عقل ازو شد مقدم اصحاب
بگذر از عقل زانکه عشق تنزیه — خود امامست و مسجد و محراب

در

در عدد نیست جز یکی محسوب — گر هزاران در آوری بحساب
دائما گرد خویش گردانست — از سر ذوق عشق چون طلاب
مست از شوق خویشتن گردان — مست از مهر خویشتن در تاب
گاه ظاهر شود گهی باطن — می‌دود گرد خویشتن بشتاب
بر سر بحر بی‌نهایت عشق — دو جهانست بر مثال حباب
چشمهٔ آب چون رود بر باد — چه بود بعد ازان تو خود دریاب
اول و آخر جهان عشقست — بل که جز او نمایش است و سراب
نسبت عشق چونکه شد غالب — مضمحل گشت اندر و انساب
محو گردید عاشق و معشوق — عشق از رخ برفکند چو نقاب
غیر سلطان عشق هیچ کسی — لمن الملک را نداد جواب

که جز او نیست در سرای وجود
بتحقیق کسی دگر موجود

ای بنور رسیده حسن عالمگیر — کرده هر ذره را چو بدر منیر
جز در آیینهٔ دل انسان — روی خود را ندیده مثل و نظیر
نقش خود را نگاشته بر دل — شسته نقش جهان ز لوح ضمیر
کرده بر لوح عالم ترکیب — صورتی بر مثال خود تصویر
هم بخود نفخ روح او کرده — هم بخود کرده طینتش تخمیر

نام او کرده آدم و حوا | در جهان عبارت و تعبیر

گشته مجموعهٔ همه عالم | گشته انموذج جهان کبیر

نسخهٔ حق ز راه روح شده | جان عالم ز راه جسم صغیر

او کتابست و عالمش آیات | اوست آیات و عالمش تفسیر

اوست خورشید و کائنات شعاع | اوست دریا و کائنات غدیر

در زوایای قلب منتعش | همه عالم چو ذره ایست حقیر

کی در او اتساع غیر بود | دل که سلطان عشق راست سریر

در درونی که نیست عین اثر | نتوان کرد غیر را تقدیر

هر دلی را که وصف او اینست | غیر دلدار خویش هیچ مگیر

زانکه با او بجز او محال بود | زین سبب شد سریر عین امیر

گر نکردی تو فهم این اسرار | ورنه شد روشنت چو این تقریر

باز تو نیست باز این پرواز | مرغ تو نیست مرغ این انجیر

پس فطیر تو خام و سوخته است | پس خمیر تو مانده است فطیر

خیز و مردانه بکف ار گاه | تا بود گردت فطیر خمیر

ورنه دست از طلب مکن کوتاه | بطلب مرشدی حکیم و خبیر

تا که ترکیب تو کند تحلیل | تا کند ز غثت جدا از سیر

سخن مخفی چنانکه باید کرد | بکند با تو اوستاد بصیر

تاکه

تا که آباد و امهات بهم | مترکب شوند بی تقصیر

ز اتحادی که گرددت حاصل | چون پذیرند وانطباع و حریر

پس ز تو منقلب شوند اعیان | چونکه هستی بنفس خویش اکسیر

پس بدانی تو ذرهٔ ارواح | چون در اجساد میکند تأثیر

بشناسی که چون یکی گردد | آنکه پیوسته بوده است کثیر

از چه رو عشق و عاشق و معشوق | متحد می شوند بی تصویر

چون فم لیل و عنبر از دو بیکست | با غنی ز چه روست عین فقیر

پس سخن دمر ترا اگر گویی | بزبان فصیح بی تعبیر

که جز او نیست در سرای وجود
بحقیقت کسی دگر موجود

عشق چند بین حجاب ظلمت و نور | بر رخ او بخیت شد بدان مستور

تا که عاشق بجد و جهد تمام | کند از روی عشق یک یک دور

پس بتدریج خوی دیگر را | یابد از هر حجاب غیر او دست نفور

چون ببازی وقت و ذوق و شوق | یابد از پردهای عشق عبور

بعد از آنش جمال بنماید | وحدت عشق بی نیاز و غیور

بستاند ز دست اغیارش | کندش قرب عشق از همه دور

برهاند ز جور معشوقش | وصل عشقش کند از و مهجور

حرف نیستیش در بود بند
چونکه گشت از لباس هستی عور

غرض از نام عاشق و معشوق
بل مراد از حجاب ظلمت و نور

نیست الا اعادهٔ غیب او مکنون
نیست الا بروز و عین ظهور

زانکه عشق وحید بی همت
بیشتر از جهان زور و غرور

بود مستور در جهان قدیم
بود مسرور در سرای سرور

خود بخود بود طالب و مطلوب
خود بخود بود ناظر و منظور

بود در نوا و همه انوار
بود در بحر او جمیع بحور

حکم او را کسی نبد محکوم
امر او را کسی نبد مأمور

لیک می خواست علم او معلوم
لیک می خواست قدرتش مقدور

نعمتش بود طالب شاکر
تا که منعم شود بدان مشکور

نظری کرد بر جهان خراب
شد جهان خراب ازان معمور

بدمی زنده کرد عالم را
نفخهٔ عشق همچو صاحب صور

همه را نفخ عشق حاضر کرد
بر زمین ظهور و ارض نشور

خوش برانگیخت صور نفخهٔ عشق
کلمات دو کون راز قبور

گشت داود عشق نغمه سرای
خواند در گوش کاینات زبور

شد سلیمان بسوی شهر سبا
بر و با خویشتن وحوش و طیور

سوی ظلمت شتافت خضر روان
کرد موسی جان عزیمت طور

شاه قیصر بسوی روم آمد
جانب چین روانه شد فغفور

همه عالم سپاه عشق گرفت
شد جهان زان سپاه پر شور

گاه سلطان شد و گهی بنده
گاه استاد گشت و گه مزدور

گاه عارف شد و گهی معروف
گاه ذاکر شد و گهی مذکور

چونکه خود را برنگ عالم دید
مستتر در تنوعات ستور

پردها برفکند از رخ خویش
تا که شد در همه جهان مشهور

که جز او نیست در سرای وجود
بحقیقت کسی دگر موجود

بر سر کوی عشق بازاریست
اندرو هر کسی پی کاریست

هست در وی متاع گوناگون
هر متاعیش را خریداریست

بر سر چار سوی بازارش
متمکن نشسته عطاریست

شربت نوش دارو بخشیست
لب شیرین او شکرباریست

هر طرف زار زار چشم خوشش
نگران افتاده بیماریست

از شفاخانهٔ لب شافیش
هر کسی را امید تیماریست

گشته از چشم مست او سرمست
در جهان هر کجا که هشیاریست

از لبش وام کرده باده ناب
هر کجا سرو باغ مکا

گشته از قامت و رخش پیدا
هر کجا سرو باغ و گلزاریست

در جهان هر کجا که خماریست

از پی گلستان روی ویست / هر کسی را که در قدم خاریست
زیر هر چین زلف او چینست / زیر هر تار موش تاتاریست
قامت چابکش چه چالاکیست / خال زنگی او چه عیاریست
گرد بر گرد نقطهٔ خالش / دل سرگشته همچو پرگاریست
غمزهٔ جادوش چه غمازیست / طرهٔ هندوش چه طراریست
مست شد گر دو چشم خونخوارش / هرکجا در زمانه خونخواریست
همه از مکر او پدید آمد / هرکجا نام مکر و مکاریست
غم بکویش کجا تواند گشت / همچو او هرکجا که غمخواریست
روی او را ز هر طرف پیدست / هر طرف سوی روش نظاریست
میکند بر وجود او اقرار / هستی هرکرا که انکاریست
گرچه منکر همی کند انکار / نفس انکار منکر اقراریست
آنچه تو دیده و می بینی / بمثل دانهٔ ز خرواریست
یا ز انبار عالم او مشتیست / چونکه مشتی نمون انباریست
یا ز دیوان اوست یک دفتر / یا ز دفتر نوشته طوماریست
موی او میرود بدو در و / هرکرا جنبشی و رفتاریست
از پی کیش زلف او بستست / در میان هرکرا که زناریست
رو بمحراب روی او دارد / در جهان هرکجا که دینداریست

در حقیقت ورا پرستیدست / هرکجا در جهان پرستاریست
یک سخن گوست صد هزار زبان / از پس هر زبان بگفتاریست
دو جهان از جمال او عکسیست / عالم از روی او نموداریست
گشته پیدا ز تاب رخسارش / هرکجا آفتاب رخساریست
نیست جز او کسی دگر موجود / غیر او هر چه هست پنداریست
این همه کار و بار و گفت و شنید / جز یکی نیست گرچه بسیاریست
چشم بگشای تا عیان بینی / گر ترا دیده و دیداریست

که جز او نیست در سرای وجود / بحقیقت کسی دگر موجود

ای تو مخفی شده ز پیدائی / وی نهان گشته از هویدائی
هیچ سوئی نه و هر سوئی / هیچ جائی نه و هر جائی
تا بصحرا شدی تماشا را / گشته‌ام از پی تو صحرائی
مست امروز حسن بی مثلت / در خور دیده تماشائی
از پیت دربدر بسی گردم / شده‌ام از پی تو هرجائی
از چه ساکن نمی شود دل من / چونکه تو ساکن سویدائی
تو نشسته درون خانهٔ دل / من ز سودات گشته سودائی
چون ز چشمم همی شوی پنهان / چونکه از چشم فر تو بینائی

غیر تو نیست کس ترا جویا / بحقیقت ترا تو جویایی
با تو یکدم نمی توانم بود / بی تو هم نیست هم شکیبایی
تاب دیدار تو ندارد کس / گرچه برقع ز روی بگشایی
من ندانم ترا و کردانم / بخود از من تویی که دانایی
کس نداند زبان دریا را / مگر آنکس که هست دریایی
از تو یابد مذاق شیرینی / نه ز حلوا و نی ز حلوایی
بی لبت خود کجا تواند کرد / لب شیرین لبان شکرخایی
از خطت یافت باغ سرسبزی / وز قدت یافت سرو بالایی
هست بر روی تو جهان حاکی / که رخت را از دست زیبایی
پا نکرد عذار تو حلیت / یافته زو عذار رعنایی
من چنانم ترا که می یابم / تو چنانی مرا که می یابی
نیستم غیر آنچه موجودی / نکنم غیر آنچه فرمایی
هرچه در من درآمی همان شوی / که منم چون نی و تو چون نایی
کم و افزون شوم بتو نه بخود / اگرم کم کنی و افزایی
نه بدی دارم و نه نیکی هم / نه خودی دارم و نه خودرایی
من که باشم که تا ترا شایم / تو بی آنکس که خویشتن را شایی
زان کسی نیستی که زان خودی / هیچکس را نه که خود رایی

غیر تو نیست هیچکس موجود / زان سبب بی شریک و همتایی
دو جهان همچو جسم و تو جانی / دو جهان اسم و تو مسمایی
غیر و عینی و کثرت و وحدت / هم تو مجموع و هم تو تنهایی
چون مرا از تو مانعند اشیا / چون تو هستی جمله اشیایی
صفت و اسم غیر تو چون نیست / چون تو عین صفات و اسمایی
هر زمان کسوت دگر پوشی / بلباس دگر برون آیی
که ببالای خویش راست کنی / کسوت آدمی و حوایی
هر نفس قد و قامت خود را / بلباس دگر بیارایی
لیلی گاه و گاه مجنونی / وامقی گاه و گاه عذرایی
گه عزیزی و گاه مصر عزیز / گاه یوسف گهی زلیخایی
چون بیک جا نشود دلم ساکن / یار من چونکه نیست یکجایی
باید از کاینات بیگانه شو / از پی وصل یار یکتایی
مغربی کی رهی ز مغرب خود / تا ز مشرق چو مهر بر نایی
او تو و اوست بی تو و او / او من و ماست بی من و مایی
جهد کن تا بدو شوی بینا / چونکه یابد بدوست بینایی
پس برآیی بیقین و بشناسی / پس ببینی عیان بتنهایی

که جز او نیست در سرای وجود

بحقیقت کسی دگر موجود

ای هستی ذات تو نه از کی — در جنب تو کائنات لاشی
محوند در آفتاب ذات — هم ظلمت و هم ظلال و هم فی
در راه تو موضع قدم نیست — زان کوی هیچ کس نمی برد پی
کس پای درین بساط ننهاد — تا کرده بساط کون را طی
یکره نگذشت دل بکویش — تا بی سر و پا نگشت صد پی
وقتست که آن بهار شادی — ما را برهاند از غم دی
وقتست که هر دل فسرده — از گرمی مهر او کند خوی
ای ساقی باقی که مستی — هم ساقی و هم حریف و هم می
عالم همه در سماع و رقصند — از قول خوش تو بی دف و نی
عمریست که می رسد ندایی — از غیب بگوش جان پیاپی
کای مفلس بی نوای بی چیز — در تست نهفته ای تو وی

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

عالم که نمایش سرابست — بر بحر محیط حق حبابست
آن نقش حباب بر سر آب — از سر جو برفت باز نقش آبست

حرفی

حرفی ز کتاب اوست عالم — تا ظن نبری که او کتابست
از صورت نقشهای امواج — پیوسته محیط در حجابست
رخساره جانفزای جانان — از پرتو خویش در نقابست
پنهانی آفتاب دایم — از فرط ظهور آفتابست
ما مست و خراب چشم یاریم — نه مستی ما ازین شرابست
این بحر ز جنبشی که دارد — در جوش و خروش و اضطرابست
بر دل سر اوست همچو کشتی — پیوسته از آن در انقلابست
ما راست دل خراب لیکن — مستور درین دل خرابست

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

خورشید بر اوج آسمان شد — وز ذات جهانیان ازو عیان شد
انگند ز نور خویش تابی — بر جان و جهان و جان جان شد
سلطان ممالک دو عالم — با لشکر خویشتن روان شد
از شهر و ولایت خود آمد — آن شاه بدین جهان جهان شد
آن قرب نسیم و گوهر پاک — سرمایه واصل بحر و کان شد
آنکس که بذات بی نشان بود — از روی صفات بی نشان شد
با آنکه یگانه ذات خورشید — دیدی که چه سان یگان یگان شد

پیدا بوجود این و آن گشت ‌ ‌ ظاهر بظهور این و آن شد
ظاهرتر ازین نمی توان بود ‌ ‌ پیداتر ازین نمی توان شد
پوشیده لباس جسم و جان را ‌ ‌ در کسوه جسم و جان نهان شد

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

گنجیست نهاده در دل دل ‌ ‌ در تربیت فتاده در گل دل
خبیست که گفته است ظاهر ‌ ‌ در شکل خوش و شمایل دل
آن مهر سپهر لایزالیست ‌ ‌ در برج روان و منزل دل
شد مملکت وجود معمور ‌ ‌ از عدل ملیک عادل دل
این داغ قوی مبارک اقبال ‌ ‌ از بهر غلام مقبل دل
چون بحر حقیقة الحقایق ‌ ‌ پیوست ببحر کامل دل
بحریست کنون که هر گز ‌ ‌ کس می نرسد بساحل دل
چون بود نقش غیر حالی ‌ ‌ این مظهر پاک قابل دل
زان نقش نگار گشت پیدا ‌ ‌ در آینه مقابل دل
سریست که گفته است مخفی ‌ ‌ در سینه جان و اصل دل

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

ای

ای مهر تو مهر خاتم جان ‌ ‌ وی زندگی از تو در دم جان
بی تو نفسی نمی توان زد ‌ ‌ ای همدم جسم و همدم جان
بر خانه جسم و خلوت دل ‌ ‌ میمون ز تو بوده مقدم جان
دل را نه دری بروی تو جنبانست ‌ ‌ کورا نبود دمی غم جان
از بحر محیط تو نشنید ‌ ‌ بر گلشن جسم شبنم جان
ای صورت و معنی دو عالم ‌ ‌ وای جد روح و آدم جان
بگرفت ولایت سویدا ‌ ‌ سلطان سواد اعظم جان
تا که سفری فتاد ما را ‌ ‌ از عالم تن بعالم جان
پیدا شد از آن سپس جهانی ‌ ‌ بیرون ز جهان خرم جان
دیدیم در آن جهان بیچون ‌ ‌ عریان ز لباس معلم جان

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

بر خیز و بیا بعالم جان ‌ ‌ برهان نفسی دل از غم جان
ای همدم نفس بوده عمری ‌ ‌ یک لحظه نبوده همدم جان
اینها زدم سرد نفس مرده ‌ ‌ کی زنده شوی تو از دم جان
گنجیست نهاده بر جواهر ‌ ‌ مخفی بطلسم محکم جان
ره برد بگنج هر که دانست ‌ ‌ اسرار رموز مبهم جان

سلطان سرای هر دو عالم / پوشید لباس معلم جان
با لشکر خود سوی جهان شد / در کسوهٔ خوب آدم جان
سلطانی خویش کرد پیدا / در عالم جسم و عالم جان
ای جان تو جان جان هر دم / وی جسم تو اسم اعظم جان
پیداست بنقش عیسی دل / مخفیست بشکل مریم جان

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

ای سایهٔ حضرت الهی / وی سایهٔ ملک پادشاهی
در ملک تو کمترین علامی / از ماه گرفته تا بماهی
تو پادشهی جهان علامت / با آنکه تو فارغ از سپاهی
جایی که تراست کس ندارد / با آنکه نه منفعم بجاهی
شد صدر جهان بنام اسلم / زان رو که سزای پیشگاهی
هر روحدت آفتاب ذاتت / هر ذره همی دهد گواهی
بر ذات تو مطلع نگردد / در هر دو جهان کسی کماهی
عالم بتو روشنست چون تو / بر چرخ جلال مهر و ماهی
ای آدم جنس هر دو عالم / وی نور سپیدی و سیاهی
در ظاهر و باطنت نهانست / گنجی که درو است هر چه خواهی

گنجی

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

ای زبدهٔ مجمل و مفصل / وی در تو مفصلات مجمل
با مهر تو کائنات ذره / با بحر تو ممکنات منهل
در عین تو آخری و ظاهر / در علم تو باطنی و اول
آیات جمال کبریایی / در شان تو گشته است منزل
تو آینهٔ جهان نمایی / در ذات همه جهان ممثل
ای حل تو مشکلات عالم / ظاهر بتو گشته هر مدلل
ای طالع سعد اختر تو / تقویم زمانه شد مجدول
جز صورت و معنیت نیاید / در دیدهٔ هر که نیست احول
ای ظاهر و باطن دو عالم / وی مشکل جملگان برت حل
بر ظاهر و باطن دو عالم / از جانب حق تویی موکل
در ذات و صفات تست مخفی / و آنگاه بشکل تو مشکل

گنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

ای چشم و چراغ و قرة العین / وی زبده و مقتدای کونین
هم ذات و صفات از تو مظهر / هم غیر تو عیان و هم عین

یک نقطه میان عین و غین است — اینست میان سر دو با بین تا
تو نقطهٔ غین محو گردان — تا غین همان زمان شود عین
هر چند که نیست غیر نقطه را — در کسوت عین و صورت غین
انجام مفردات نقطه است — بی کیف بدید مست و نه این
بر عین وجود نقطه آمد — اشکال جمیع حرفها عین
ز اشکال میان نقطه و حرف — صد بوالعجب پدید گشت و صد زین
این غین زنیش عین جدا را — بس بی شک و بی حجاب و بی رین
بگشای دو چشم تا ببینی — چون صاحب ... قاب قوسین

کنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

ای یار کهن حکایت نو — از مغربی ضعیف بشنو
خورشید چو گشت طالع انداخت — بر ظلمت کائنات پرتو
آن سایه که نام اوست عالم — خورشید وجود راست پی رو
زان روی که نور گفت باد — در پای تو من همیشه می دو
دور از پی من مباش یکدم — هر جا که روم تو نیز می رو
از صورت من مباش غافل — زین سان که منم تو همچنان شو
چون نیست مراد من غنودن — ای سایهٔ من تو نیز بشنو

من جم و کیقباد ملکم — تو سایهٔ کیقباد و خسرو
از خرمن نور هستی من — آید اگرت بچنگ یک جو
بینی بفروغ تابش او — برتر ز جهان کهنه و نو

کنجی که طلسم اوست عالم
ذاتی که صفات اوست آدم

خورشید رخت چو گشت پیدا — ذرات دو کون شد هویدا
مهر رخ تو چو سایه انداخت — زان سایه پدید گشت اشیا
هر ذره ز نور مهر رویت — خورشید صفت شد آشکارا
هم ذره بمهر گشت موجود — هم مهر بذره گشت پیدا
دریای وجود موج زن شد — موجی بفکند سوی صحرا
آن موج بروان شد و برآمد — در کسوت و صورت دلارا
بر رست بنفشهٔ معانی — چون خط خوش نگار رعنا
بشکفت شقایق حقایق — بنمود هزار سرو بالا
این جمله چه بود عین آن موج — وان موج چه بود عین دریا
هر جزو که هست عین کل است — پس کل چه بود سراسر اجزا
اجزا چه بود مظاهر کل — اشیا چه بود ظلال اسما

اسما چه بود ظهور خورشید / خورشید جمال ذات والا
صحرا چه بود زمین امکان / کان است نقاب حق تعالی

ای مغربی این حدیث بگذار / سر دو جهان مکن هویدا

بیا و ساقی آن جام صفا را / دمی از ما رهایی بخش ما را
خدا را گر تو دانی کرد کاری / بکن کاری بکن کار خدا را
چو چشم خویشتن مخمور کردان / دل و عقل و روان و دیده ما را
جهان بر قلب بر قلاب کردند / بیا بر قلبها زن کیمیا را
توانی ساختن از نا شناسی / اگر میلی بود با ما شما را
گدا سلطان شود گر زانکه سلطان / نشاند بر سریر خود گدا را
نگارا دل بر از نقش و نگار است / ببر نقش و نگار از دل نگارا
بیا از نقش گیتی پاک گردان / مر این آیینهٔ گیتی نما را
چو از نقش جهانش پاک کردی / بنقش روی خود روشن بیارا
برابر آسمان دل چو خورشید / ز کوکب پاک کن لوح سما را
بیا بر مغربی انداز تابی / که تا بی مهر گردان این سما را

ای بلبل جان چونی اندر قفص تنها / تا چند درین تنها مانی تو درین تنها

ای بلبل خوش الحان زان گلشن و زان بستان / چون بود که افتادی اینجا که بگلخنها
گویی که فراموشت گردید درین گلخن / آن روضه و آن گلشن و آن سنبل و سوسنها
بشکن قفص تن را بس تن تن تن تن چون تن / از مزبله و گلخن بخرام بگلشنها
مرغان چمن هم آوازت مجموع ازین گلخن / پریده بدان گلشن بگرفته نشیمنها
در بیشهٔ دل تا کی ماوی توان کردن / زین جای مخوف ای جان رو جانب مأمنها
ای طایر افلاکی در دام تن خاکی / از بهر دو سه دانه وامانده ز خرمنها
باری چو نمی یاری بیرون شد ازین قالب / بر منظره اش بنشین نظاره روزنها
ای مغربی مسکین اینجا چه شوی ساکن / کانجاست برای تو پرداخته مسکنها

ای جمله جهان در رخ جانبخش تو پیدا / وی روی تو در آینهٔ کون هویدا
تا شاهد حسن تو در آیینه نظر کرد / عکس رخ خود دید و بشد واله و شیدا
هر لحظه رخت داده جمال رخ خود را / بر دیدهٔ خود جلوه بصد کسوهٔ زیبا
از دیدهٔ عشاق برون کرد نگاهی / تا حسن خود از روی بتان کرده تماشا
رویت ز پی جلوه گری آینه ساخت / وان آینه را نام نهاد آدم و حوا
حسن رخ خود را بهمه روی و در و دید / زان روی شد او آینهٔ جمله اشیا
ای حسن تو بر دیدهٔ خود کرده تجلی / در دیدهٔ خود دیده عیان چهرهٔ خود را
چون ناظر و منظور تویی غیر تو کس نیست / پس از چه سبب گشت پدید این همه غوغا

ای مغربی آفاق پر از ولوله گردد
سلطان جمالم چو زند خیمه بصحرا

ورای مطلب هر طالبیست مطلب ما
برون ز مشرب هر شاربیست مشرب ما

بکام جان کسی هیچ جرعه نرسید
ازین شراب که پیوسته می‌چشد لب ما

سپهر کوکب ما از سپهرهاست برون
که هست فوق ات مقدس سپهر کوکب ما

بتاختند بسی اسب وهم ولی نرسید
سوار هیچ روانی بگرد مرکب ما

هنوز روز و شب کاینات هیچ نبود
که روز ما رخ او بود و زلف او شب ما

کسی که جان و جهان داد و عشق او بخرید
وقوف یافت ز سود و زیان مکسب ما

ز آه و یا رب ما آنکسی خبر دارد
که سوخت است چو ما او ز آه و یا رب ما

تو دین و مذهب ما گیر در اصول و فروع
که دین ما همه حقیقت و هم مذهب ما

نخست لوح دل از نقش کاینات بشوی
چو مغربی اگرت هست عزم مکتب ما

چه مهر بود که بسرشت یار در گل ما
چه گنج بود که بنهاد دوست در دل ما

بدست خویش چهل صبح باغبان ازل
ندید تخم گلی تا نکشت در گل ما

چه ماه بود که از آسمان فرود آمد
نشست خوش متمکن ببرج منزل ما

ملک چه بود که افتاد بر چه بابل
چه سحرهاست درین قعر چاه بابل ما

چه موجها که بپایی نمی رسد بر دم
ز جوش جنبش دریای و ساحل ما

مزار

هزار نقش بیک لحظه می پذیرد دل
ببین که نقش پذیرست قلب قابل ما

بهر گره که وی از زلف خویش بگشاید
از و گشاده شود صد هزار مشکل ما

اگر ز حضرت شه آرزوی مقبولیست
بیا و هندوی آن شو که هست مقبل ما

چو مغربی نظر از نقص کاینات بدوز
اگر کمال طلب میکنی ز کامل ما

هیچ دانی که ما کییم و شما
سایهٔ آفتاب نور خدا

سایهٔ آفتاب تابش اوست
تابش مهر هست عین ضیا

نیست خورشید از شعاع بعید
نیست سایه ز آفتاب جدا

سایه و آفتاب یک چیزند
هست او واحد کثیر نما

چون یکی بود سایه و خورشید
یا رب این کثرة از چه شد پیدا

نظر از عین ممکنات بدوز
تا که سایه نمایدت یکتا

بگذر از سایه زانکه خورشید است
آنچه تو سایه خوانیش هر جا

شیٔ واحد نگر که چون گردید
عین هستی جملهٔ اشیا

هست یک عین این همه اعیان
یک مسماست این همه اسما

ذات و وجهست و اسم و نعت و صفت
عقل و نفس است و طبع و شکل و هبا

جمله نقش تعینات و اند
هر چه هستند در زمین و سما

بهزاران هزار شکل عجیب
مینماید بخویشتن خود را

هست اندر جهان کهنه و نو　　آخرین باشد آدم و حوا
گاه مجنون شود گهی لیلی　　گاه وامق شود گهی عذرا
کثرت نقش موج گوناگون　　نیست الا ز جنبش دریا
آنچه امواج خوانیش بحر است　　گشته ظاهر بکسوه من و ما

نقش این موج بحر بی پایان
مغربی و سنائیست و سنا

بیا در بحر ما کم شو رها کن این من و ما را　　که تا دریا نگردی تو ندانی اهل دریا را
اگر موجیت از آن صبح ابد بین یا کند روزی　　جنابت غرقه گرداند که تا بی باد صحرا را
اگر امواج دریا را بجز دریا نمی دانی　　بحیا یقین دانم که نتوانی مسما دیدن اسما را
هنوز از فرقه فرقی بر تو از زمره جمعی　　اگر از یکدگر فرقی کنی اسم و مسما را
چو واحد کردی عادت نامدی بسیار واحد　　چو فردا بی یکی بینی بر بردی آن و فردا را
ز کثرت سوی وحدت رو ز وحدت سوی کثرت شو　　ز راه وحدت و کثرت توان دانستن اشیا را
چه دانی زیر و بالای من و آسمان چون تو　　ندیدی منظری خود بساط زیر و بالا را
چو هستی نسخه جانا فرو رو در خود و دان　　ز پیدایی و پنهانیت آن پنهان و پیدا را

الا ای مغربی عنقای مغرب را اگر جویی
برون از مشرق و مغرب نباید جست عنقا را

بیا بر چشم عاشق کن تجلی روی زیبا را　　که جز وامق نداند کس کمال حسن عذرا را

بصحرای دل عاشق بیا جلوه کنان بگذر　　بروی عالم آرایت بیارا روی صحرا را
دمی از خلوت وحدت تماشا را بصحرا شو　　نظر بر ناظران افکن ببین اهل تماشا را
دماغ جان اهل دل ببوی خود معطر کن　　ز روی خویش نوری بخش مردم چشم بینا را
الا ای یوسف مصری ملاحت با کی داری　　خبر کن یعقوب بیدل را غمین جان زلیخا را
تو حلوا کرده پنهان مگسها گشته سرگردان　　اگر جویش مگس خواهی بصحرا آر حلوا را
الا ای ترک یغمایی بیا جان را بیغما بر　　نه دل ترک تو خواهد کرد نه تو ترک خود یغما را
جهان پر شور از آن دارد لب شیرین ترک من　　که ترکان می و دست میدارند دایم شور و غوغا را

سخن با مرد صحرایی الا ای مغربی کم گو
که صحرایی نمی داند زبان اهل دریا را

ز روی ذات برافکن نقاب اسما را　　نهان با اسم مکن چهره مسما را
نقاب برفکن از روی و عزم صحرا کن　　ز کنج خلوت وحدت دمی تماشا را
اگرچه پرتو انوار ذات محو کند　　چو این نقاب برافتد جمیع اسما را
اگرچه ما و منی نیست جز نوی و نو　　ز ما و من بستان لیکن زبان بس کن ما را
اگرچه سایه عنقای مغرب است جهان　　ولیک سایه حجاب آمدست عنقا را
نقوش کثرت امواج ظاهر دریا　　حجاب وحدت باطن شدست دریا را
فروغ چهره عذرا نهان نمی دارد　　ز چشم وامق بیدل غبار عذرا را
نمی شود که نهان گردی از اولوالابصار　　که نور دیده تویی چشمهای بینا را

زمغربی چو توئی ناظر رخ زیبا
نهان از و مکن ای دوست روی زیبا را

ای کرده تجلی رخت از چهره مرغوب
وی حسن و جمال همه خوبان تو منسوب

بر صفحهٔ رخساره مه ماه پری وی
حرفی دو سه از دفتر حسنت شده مکتوب

محبوب زهر روی بجز روی تو نبود
خود نیست بهر وجه بجز روی تو محبوب

بر عکس رخت چشم زلیخا نگران شد
در آینهٔ روی خوش یوسف یعقوب

در شاهد و مشهود تویی ناظر و منظور
در عاشق و معشوق تویی طالب و مطلوب

در بتکده ها غیر ترا می نپرستند
آنکس که کند سجده بر سنگ و گل و چوب

جاروب بهمت کردم ار خانهٔ دل پاک
این خانه خبانست بکام دل جاروب

زان زلف پراکنده و زان غمزهٔ فتان
پر گشت جهان سر بسر از فتنه و آشوب

محجوب نباشد رخت از مغربی ای دوست
کو خود بخود است از رخ زیبای تو محجوب

چو یافت بردل من پرتو جمال حبیب
بدید دیدهٔ جان حسن بر کمال حبیب

چه التفات بذرات کائنات کند
کسی که یافت دمی لذت وصال حبیب

بدام و دانهٔ عالم کجا فرود آید
دلی که گشت گرفتار زلف و خال حبیب

خیال ملک دو عالم کجا آورد بخیال
سری که نیست دمی خالی از خیال حبیب

حبیب را نتوان یافت در دو کون مثال
اگرچه هر دو جهانست بر مثال حبیب

اردل

درون مغربی چنان از حبیب مملو شد
که گر حبیب درآید بود مجال حبیب

بدان سبب دل و جان از حبیب پر شده است
که از حبیب ندارم نظر بحال حبیب

چه احتیاج بود دیده را بحسن برون
چو بر درون متجلی شود جمال حبیب

ز مشرق دل تو کرد مغربی چو طلوع
هزار بدر برفت از نظر هلال حبیب

مرا که لعل لبت ساقیست و جام شراب
از آن چه نرگس مست تو ام مدام خراب

مرا که زمزمهٔ قول دوست در گوش است
چه حاجتست بگفتار عود و چنگ و رباب

فتاد بر رخ دلبر بطالع مسعود
نخست بار که بگشود دیده از خواب

بدین صفت که منم مست ساقی باقی
عجب که باز شناسم شراب را از سراب

بدین صفت اکرم در حساب کاه آرند
عجب بود که بگیرد مرا کسی بحساب

کسی کو بیخبر از لذت و الم باشد
نه از نعیم بود آگهیش نه ز عذاب

چو با وجود تو من هیچ نیستم از هیچ
بهیچ وجه مگردان رخ و مشو در تاب

خطا اگر نکنی با من آن عجب نبود
که سایه افکند بهیچ آفتاب خطاب

مجوز مغربی آداب در طریقت عشق
که کس نجست ز مستان و عاشقان آداب

ای صفات بی کران تو طلسم گنج ذات
گنج ذاتت گشته مخفی در طلسمات صفات

هست عالم سر بسر نقش طلسم گنج تو
از طلسم گنج هرگز حل نگردد مشکلات

ای صفاتت نقش بند کارگاه هر دو کون — سایه نور صفاتست نقش کاینات
ظل نقش کاینات از نور تو دارد ظهور — زان سبب هرگز نباشد یک زمان او را ثبات
بهر نورست سایه خود ندارد اختیار — زان سبب هرگز نباشد یک زمان او را ثبات
سایه تا بهر کو بیده سر زمانی نور را — ای تو ظاهر شده ما همچو تو ظاهر بذات
سایه هستی مینماید لیک اندر اصل نیست — نیست با از هست اگر بشناختی یابی نجات
کی خورد خضر دلت از آب حیوان تشنگی — تا تو ظلمت را تصور کرده آب حیات

ای دل سرگشته حیران لبان مغربی
بی جهت را گر همی جویی گذر کن از جهات

ای روی تو مهر و کون ذرات — ذات تو برون ز نفی و اثبات
ذرات کجا رسند در مهر — هیهات کجاست مهر هیهات
اسما و صفات کون هر یک — در ذات تو بود محو بالذات
نه اسم و نه فعل بود آنجا — نه رسم و نه شکل و وضع و هیئات
موجود شدند بهر این کار — ارضین و عناصر و سموات
یک معنی و صد هزار صورت — یک صورت و صد هزار مرآت
چون داشت ظهور از مظاهر — اسما و صفات را کمالات
مسطور و معین و مبین — شد بر روح و وجود آیات
از روی نگار و از قوابل — دیدیم عیان که محاذات

مصباح

مصباح رخ تر انکار را — کونین زجاجه است و مشکات

مهر تو مغربی عیان شد
با آنکه عیان ازوست ذرات

ای صفاتت حجاب چهره ذات — ذات پاکت ظهور بخش صفات
آفتاب رخت چو تابان گشت — منهزم شد ز نور او ظلمات
لب تو بر جهان مرده دمید — نفسی زان نفس بیافت حیات
جانها در خروش و جوش آمد — بینش مهر رخ تو چون ذرات
عالمی را که نفی بود و عدم — لب جان پرور تو کرد اثبات
جنبشش از تست جمله عالم را — گر نکردی برون ز گنج زکات
مغربی آنچه عالمش خوانند — عکس رخسار تست در مرآت

و آنچه او آدمش همی دانند
نسخه عالمست و مظهر ذات

ای کاینات ذات ترا مظهر صفات — وی بینش اهل دیده صفات تو عین ذات
تا روی دلفریب تو آهنگ جلوه کرد — شد جلوه گاه روی تو مجموع ممکنات
تا آفتاب حسن جمالت ظهور یافت — ظاهر شدند جمله ذرات کاینات
از بس که ابر فیض تو بارید بر عدم — سر بر زد از زمین چشمه حیات
خاک عدم نگر که ز آثار یک نظر — شد مورد ورود تجلی و ارد ذات

ز اصنام سومنات چو حسن تو جلوه کرد — شد بت‌پرست عابد اصنام سومنات

لات و منات را ز سر شوق سجده کرد — کافر چو دید حسن ترا از منات و لات

ای چرخ را به چرخ در آورده عشق تو — از شوق تست جملهٔ افلاک دایرات

ای طفل لطف ایزد بیچون که چون تو لی — سر گزیده دیدهٔ آبا و امهات

ای مخزن خزاین و ای خازن امین — وی مشکل دو عالم و حلال مشکلات

ای مرکز مدار وجود و محیط جود — وی همچو قطب ثابت و چون چرخ بی ثبات

یا اشمل المظاهر یا اکمل الظهور — یا برزخ البرازخ یا جامع الشتات

یا اجمل الجمالی یا املح الملاح — یا الطف اللطایف یا نکتة النکات

گر سوی تو سلام فرستم تویی سلام — گر بر تو من صلوة فرستم تویی صلات

کس چون ز ما ترا تو بگو آخر ای نکو — ای تو ترا زکی و ای تو ترا زکات

هم درد و هم دوایی هم حزن و هم فرح — هم قفل و هم کلید و هم حبس و هم نجات

هم گنج و هم طلسمی هم جسم و هم روان — هم اسم و هم مسمی و هم ذات و هم صفات

هم مغربی و مغرب و هم مشرقی و شرق — هم عرش و فرش و عنصر و افلاک و هم جهات

ای از دو جهان نهان عیان کیست — وی عین عیان پس این نهان کیست

آن کس که بصد هزار صورت — هر لحظه همی شود عیان کیست

آن کس که بصد هزار جلوه — بنمود جمال بر زبان کیست

گویی که نهانم از دو عالم — پیدا شده در یگان یگان کیست

گفتی که همیشه من همو هم — گویا شده پس بهر زبان کیست

گفتی که ز جسم و جان برونم — پوشیده لباس جسم و جان کیست

گفتی که نه اینم و نه آنم — پس آنکه همین بود همان کیست

ای آنکه گرفته‌ای کناره — بالله تو بگو درین میان کیست

آن کس که همی کند تجلی — از حسن و جمال دلبران کیست

آن کس که نمود حسن خود را — آشوب فکند در جهان کیست

ای آنکه تو مانده در گمانی — ناکرده یقین که این گمان کیست

در دیدهٔ مغربی نهان شو — وز دیدهٔ او ببین عیان کیست

در هزاران جام گوناگون شرابی بیش نیست — گرچه بسیارند انجم آفتابی بیش نیست

گرچه برخیزد ز آب بحر موجی بیکران — کثرة اندر موج باشد لیکن آبی بیش نیست

چون خطابی کرد با خود گشت پیدا کاینات — علت ایجاد عالم پس خطابی بیش نیست

یک سخن پرسید از خود در جهان جان و دل — جملهٔ ارواح را زان و جوابی بیش نیست

گرچه بسیاری درین معنی کتب مسطور شد — جمله را خواندیم حرفی زان کتابی بیش نیست

ای که عالم را وجود و آب روانی می‌نهی — در بیابان عدم عالم سرابی بیش نیست

چیست عالم ای که می‌پرسی نشان و نام او — بر محیط هستی مطلق حبابی بیش نیست

ای که هستی تو آمد رو دلبر را نقاب   برفکن از روی دلبر چون نقابی بیش نیست

مغربی آمد حجاب راه جانان مغربی   درگذر از وی چه بند آخر حجابی بیش نیست

چون یکی اصل جملهٔ عددست   جنبش جمله سوی اصل خودست

چون ز نیک جز یکی نشد صادر   پس یکی بیش نیست آنچه صدست

نیک و بد خوب و زشت و کهنه و نو   در جهانیست کاندرو عدد نیست

ورنه بیرون ز عالم عددی   نی نو و نی کهن نه نیک و بدست

احمد اندر ولایت احدی   نیست احمد که هرچه هست احدست

ابد اندر سرای وازلست   ازل اندر جهان وابدست

هست هستی بسان دریایی   که مرو را همیشه جزر و مدست

باطن بحر جملگی آبست   ظاهر بحر جملگی زبدست

ظاهرش را همیشه از باطن   جنبش و حل و قوه و مددست

باطنش بی حدست وصف و کران   ظاهرش را کران و وصف و حدست

مغربی هر که غرق این دریاست   وارمیده ز دانش و خردست

دو عالم جلت نقش صورت سادوست   چه جای نقش و صورت بل که خود اوست

سران جوئی که از دریا روان شد   چو از دریاست آن دریاست نه جوست

چونک

چو یک دانه بدست آمد بدیدار   درخت و برگ و بار و مغز با پوست

غلط نبود اگر گویی که مجموع   همان یک دانهٔ اصلی خود دروست

ز صد آیینه یک روی مقابل   اگر چه صد نماید لیک یک روست

در آن نقشی که می‌بینی ز ان روی   که او نقاش آن نقش است نیکوست

تو این چشمی و ابرویی که بینی   یقین میدان که این آن چشم و ابروست

نظر کن باز در خوبان نظر کن   در ایشان بین جنان حسن رخ دوست

چو خوبان مظهر روی نگارند   در ایشان مغربی حیران از آن روست

مهر سرگشته کافتاب کجاست   آب هر سو روان که آب کجاست

خواب دوشم ز دیده می‌پرسید   کای جهان بین بگو که خواب کجاست

مست پرسان که مست را دیدی   یار پرسان بیخود و خراب کجاست

باده در میکده همی گردد   گرد مجلس که کو شراب کجاست

یار خود بی نقاب می‌گردد   که مران یار بی نقاب کجاست

همه سرگشته مضطرب احوال   رشته کو ز اضطراب کجاست

همه در پردهٔ خویش را جویان   عارفی رسته از حجاب کجاست

چند پرسی که خود کلید چو دری   کیست مفتاح و فتح باب کجاست

مغربی چون تو مهر مشرقی   چند پرسی که آفتاب کجاست

اگر از روی براندازد او نقاب صفات / دو کون سوخته گردد ز تاب پرتو ذات
به بینش تاب تجلی ذات محو شود / جهان که هست عیان گشته از فروغ صفات
ز بینش پرتو خورشید سایه بگریزد / چنانکه از پر نور یقین شک و ظلمات
مجوز کون ثباتی به بینش پرتو او / که نیست در توان یافت بینش او ثبات
دلا نقاب برافکن ز روی او بینش / از آنکه سوخته گردی ز آتش سبحات
نثار روی تو کان نار نور انوار است / بخاک کوی تو کان آتشست آب حیات
از این هلاک مترس و باش مردانه / که این هلاک بود موجب خلاص و نجات
اگر تو محو نگردی کجا شوی مثبت / بمحو خویش طلب کن اگر طلب کنی اثبات

بمغربیست نهان آفتاب رخسارش
اگرچه هست عیان از فروغ او ذرات

ساقیا باقی که جانم مست اوست / باده در داد کان بی رنگ و بوست
بی دهن جان باده را درکشید / کو منزه از جسم و جام و سبوست
نور می در جان و در دل کار کرد / تا روی در استخوان و مغز و پوست
دیدم از مستی چو هستی را فنا / عالمی را بی قفا دیدم که روست
چون حجاب ما و من شد مرتفع / هر دو عالم را بکل دیدم که اوست
مظهر بود آنکه ذره خواندمی / بحر بود آنرا که ما گفتیم جوست
زشت و نیکو می‌نمود اما نبود / هر کرا می‌گفتمی زشت آن نکوست

هرکرا

هر کرا دشمن همی پنداشتم / آخر الامرش بدیدم بود دوست

مغربی چون اختلافی نیست هیچ
رو زبان درکش چه جای گفت و گوست

چنان مستم چنان مستم چنان مست / که نه پا دانم از سر نه سر از دست
جز آنکس را که مست از جام اویم / ندانم در جهان هرگز کسی هست
بکلی خواهم از خود گشت بیخود / اگر باده دهد ساقی از این دست
دلم عهدی که بسته بود اکنون / چو شد مستان مجموع بشکست
خرد بیرون شد آنجا کو درآمد / روان برخاست از بنیش چو بنشست
بود یکسان بر من مست و هشیار / هر آن کو نیست زین سان نیست مست
کسی کو جز یکی هرگز ندانست / چه میداند که هیچ چیست یا شصت
ز بالا و ز پستی در گذشتم / کنون بنشسته‌ام نه بالا مانده نه پست
مجو در نه رواق و چار طاقش / کسی کز جنبش آتش بسوی جهان جست
فرود آید مگر در قاب قوسین / چو تیر از دل جهد از قبضه و شست

دگر در مغرب و مشرق نگنجد
چو ذات مغربی از خویشتن رست

آنچه مطلوب دل و جانست با جان و دلست / لیکن از مطلوب خود جان بیخبر دل غافلست
منزل جانان بجان و دل همی جوید دلم / غافل از جانان که او را در دل و جان منزلست

مقام آنکه نباشد مقیم هیچ مقام
ورای منزلت و رتبت و مقامات است

طریق آنکه ندارد بهیچ راهی روی
نه سوی کوی خرابات و نه مناجات است

ره کسی که ز سر پای کرده است قدم
نه راه میکده و کعبه و خرابات است

کسی که هیچ ندارد ز نار و نور خبر
ورا نه بیم و نه امید نار و جنات است

کجا بوجد و بحالات سر فرود آورد
کسی که حالت او فقد جمله حالات است

وجود مغربی اندر فضای هستی او
چو پیش پرتو انوار مهر ذرات است

بیار ساقی از آن می که هست عین حیات
بده بخضر دلم وا رهانش از ظلمات

از آن شراب که جان و دلم از او یابند
ز قید جسم خلاص و ز بند نفس نجات

از آن شراب که ریحان و روح ارواح است
از آن شراب که بخشد حیات بعد ممات

میی که جان بتن مرده می دهد بنوش
میی که زندگی یابند از و عظام رفات

بیا و بر دل و بر جان مرده من ما ریز
ببین سرایت ارواح راح در اموات

چه خوش بود که ترا بی جهت توان دیدن
اگرچه روی تو پیداست در جمیع جهات

بیا و جلوه کنان برگذر ز منظر دل
که منظری به از او نیست درگه جلوات

بیا که خلوت دل از برای تست خاص
از آنکه میل تو پیوسته است با خلوات

نظر بسوی دل مغربی کن ای دلبر
ببین که روی تو چه خوش مینماید این مرآت

در میان آب و گل ساز وطن ای جان و دل
منزلش گرچه برون از خطهٔ آب و گل است

هر کسی دارد با خود این چنین گنجی نهان
لیک هر کس را ز جود بر وجود طلسم مشکلست

ما همه دریا و دریا عین ما بوده و را
مائی ما در میان ما و دریا حایل است

چشم دریابین کسی دارد که غرق بحر شد
ورنه نقش موج بیند هر که او بر ساحل است

نیست کامل در دو عالم آنکه دریا عین اوست
عین دریا هر که شد میدان که مرد کامل است

جمله عالم نیست الا سایهٔ علم وجود
روی از عالم بگردان زانکه ظل زایل است

سایه بر خورشید مگزین گر تو مرد عاقلی
سایه بر خورشید نگزیند کسی کو عاقل است

نیست شان آنکه باشد بر صراط مستقیم
میل کردن جانب چیزی که معدوم باطل است

چون بدانستی که حق هستی و باطل نیستست
روی بی حق گیر و بگذر از هر آنچه باطل است

نقطهٔ توحید و عین جمع و دریای وجود
حاصل است آنرا که بر خط عدالت حاصلست

چیست دانی در میان جان و جانان مغربی
برزخ جامع خط موهوم و حد فاصلست

دلی که آینهٔ روی شاه ذاتست او
برون ز عالم نفی و جهان اثباتست

مجو که در ورق کاینات نتوان یافت او
علامت دل آنکه بی علاماتست

کسی نجست و نجوید ز لوح هر دو جهان او
نشان و نام کسی را که محو بالذاتست

کسی که در دو جهانش نه اسم هست و نه رسم
وجود یافتنش نوعی از محالاتست

ورا که عادت و راه و رسوم نیست بدید
چه داند آنکه ورا راه و رسم و عاداتست

مغ

دل غرقه انوار جمالی و جلالیست
بر وی نظر از جانب جانان متوالیست

دل منظر عالی و نظرگاه رفیعست
یارست که او ناظر این منظر عالیست

خالیست حوالی حریم دل از اغیار
اغیار کجا واقف این بزم و حوالیست

جز نقش رخ دوست درین دل نتوان یافت
کان آینه از نقش جهان صافی و خالیست

در عالم او هیچ شب و روز نباشد
کو برتر ازین عالم ایام و لیالیست

دری که ازو جمله جهان گشت پدیدار
آن در گرانمایه ازین بحر لآلیست

والی بجز از عشق درین خطه نباشد
عشقست که در عالم دل حاکم و والیست

عالم بخط دوست کتابیست ولیکن
مخفیست از آن کس که نه قاری و نه تالیست

ای مغربی کس را خبر از عالم دل نیست
چون عالم دل از اهل دو عالم متعالیست

هیچ کس را آنچنان یاری که ما را هست نیست
کس ازین باده که ما مستیم از و سرمست نیست

قامتش را ست مثلی جانب اقصا دکان
کو بلندی در جهان کو را نظر بر پست نیست

هست پابست سر زلفش دل اهل جهان
ورنه جز یار دل ما در جهان پابست نیست

دل برو عهدیست وان پیمان که با دلدار بست
خود دلی کو عهد آن دلدار را بشکست نیست

هیچکس را دل ز دام زلف او بیرون نجست
این که بتواند دلی از دام زلفش جست نیست

زلف او گر میکند تاراج دلها حاکمست
هر چه او خواهد کند بر وی کسی را دست نیست

گر مرا در دست بودی جان نثارش کردمی
چون کنم چیزی نثارش کان مرا در دست نیست

با

باید اندر عشق او از خود بکل وارسته
کانکه در عشقش بکل از خویشتن وارسته نیست

از پی پیوند او از خویشتن باید برید
پی برد آن کو هرگز کس بدو پیوسته نیست

هستی گو مغربی را هست آن هستی ازوست
مغربی را زانکه از خود هیچ هستی هست نیست

با تو است آن یار دایم او ز تو یکدم دور نیست
گرچه تو مهجوری او ز تو مهجور نیست

دیده را بگشا ببینی آفتاب روی او
کآفتاب روی او از دیده‌ها مستور نیست

لیک روشن را نبود روی او دیدن توان
گرچه مانع دیده را از دیدنش جز نور نیست

جنت ارباب دل رخسار جانان دیدنست
در چنین جنت که گفتم سلسبیل و حور نیست

گر ترا دیدار او باید برآ بر طور دل
حاجت رفتن چو موسی سوی کوه طور نیست

تو کتابی در تو مسطورست علم هر چه هست
چیست آنکو در کتاب لوح تو مسطور نیست

کور آن باشد که بینا بنفس خود نشد
کانکه او بینا بنفس خویشتن شد کور نیست

تا نگه منصور میگوید انا الحق المبین
بشنو از ناصر که آن گفتار از منصور نیست

مغربی را یار شمس مغربی خواند نام
گرچه شمس مغربی اندر جهان مشهور نیست

هیچ میدانی که عالم از کجاست
یا ظهور نقش آدم از کجاست

یا حروف اسم اعظم از عدد
چند باشد یا خود اعظم از کجاست

گنج ذاتش را طلسم محکم است
این طلسم گنج محکم از کجاست

آن دمی کز وی مسیحا مرده را / زنده گردانید آن دم از کجاست

آنکه القا کرد جبریل امین بود / اصل عیسی چیست مریم از کجاست

خاتم ملک سلیمانی ز چیست / حکم تسخیرات آدم از کجاست

چیست اصل فکرهای مختلف / این تولات دمادم از کجاست

آن یکی را انده دایم ز چیست / وان یکی پیوسته خرم از کجاست

گاه شادی گاه غمگینی ولی / می ندانی شادی و غم از کجاست

این کجا باشد مرا دانا در جهان / که سرور گاه ماتم از کجاست

مغربی گر زانکه میدانی بگو / کین یکی بیش آن یکی کم از کجاست

بر آب حیات تو جهان همچو حباب / او نیز اگر باد وزد بر سر آبست

از مهر تو یک تاب جهان گرد بدیدار / ذرات جهان جمله عیان گشته ز تابست

حرفیست جهان از ورق دفتر علمت / هر چند که او هم بسر خویش کتابست

زان دیده کماهی نتواند رخ او دید / کاویخته بر روی ای از نور نقابست

از تشنگی آنکه تو بینداشته بودی / دریا دیه از دور که آبست سرابست

از جانب او نیست حجابی بحقیقت / از جانب ما باشد اگر زانکه حجابست

بیدار نشو از خواب که این جمله خیالات / اندر نظر دیده بیدار چو خوابست

ساقی بهمه باده زنگ غم دل را / در مجلس او مستی هر یک ز شرابست

تنها

تنها نبود مغربی از نرگس او مست / در هر طرف از نرگس او مست و خرابست

آنکه او دیده جان و دل و نور بصرست / هر کجا می نگرم صورت او در نظرست

خبر از دوست بدان بر که ندارد خبری / ورنه آنجا که عیانست چه جای خبرست

پی بدو برد کسی کز پی خود دور افتاد / اثر از دوست کسی یافت که او بی اثرست

ره بی یاد برانست تو نتوانی رفت / بنشین خواجه ترا گر هوس یار درست

روزی از روزن این خانه برابر بام / تا ببینی که درین خانه و بر بام و درست

تو بدین چشم کجا چهره معنی بینی / چشم صورت دگر و چشم معانی دگرست

نقش حرفی که بروز زبر و زیر می بینی / در کتابیست که آنجا همه زیر و زبرست

ورنه بیرون ز کتاب زبر و زیر جهان / همه بی زیر و زبر دیدن و گفتن زبرست

مغربی علم تر و خشک ز دل می خوان / دل کتابیست که او جامع هر خشک و ترست

حسن روی هر پری رویی ز حسن روی اوست / آب حسن دلبری هر سو روان از جوی اوست

کعبه اهل نظر رخسار جانبخش ویست / قبله ارباب دل طاق خم ابروی اوست

هر کسی گرچه بسویی روی می آرد ولی / در حقیقت روی خلق جمله عالم سوی اوست

مسکن و ماوای جان نهان زلف مشکینش بود / مجمع مجموع دلها حلقه گیسوی اوست

تا نبود. از وی طلب او را کسی طالب نشد / جست و جویی گر بود ما را ز جست و جوی اوست

دست رومی رخش از زنگی خطش کوتست
ترک چشمش در پناه طرهٔ هندوی اوست

آنکه از چشم پری رو نابصد افسونگری
دل ز مردم می رباید غمزهٔ جادوی اوست

هیچ کویی نیست خالی زان پری رو در جهان
دل بهر کویی که می آید فرود آن کوی اوست

مغربی زان میکند میلی بگلشن کاندرو
هر چه را رنگی و بویی هست رنگ و بوی اوست

ز آسمان غیب اول بر در اخوانم فرست
پس برای خوردن خوان نعم مهمانم فرست

از برای شکر نعمتهای بی پایان تو
نعمت بی منتها و حد و پایانم فرست

چون تنم پیدا و جانم هست پنهان دایما
قوت و قوتی بر پیدا و پنهانم فرست

تا مگر موجی کشد بازم ز ساحل در محیط
هر زمان صد موج چون دریای عمانم فرست

نیستها را گدایی چون سزای بندگی
چون فرستی بندگی را شاه و سلطانم فرست

ای خدا چون کدخدایم ساختی ای کدخدا
آنچه دانی که خدا را باید آن هم فرست

چونکه در ملک فنا و فقر شاهم کرده
هر زمان باج و خراج از بیش شاهانم فرست

از زبان مغربی تا غیر ملک و دین بگو
گر نه بر خود گوسفند و گندم و نانم فرست

آنچه اندر سر هر سال می باید مرا
گر فرستی بعد ازین سر سال چندانم فرست

بی دل و دلدار نتوانم نشست
بی جمال یار نتوانم نشست

صحبت یارم چو می آید بدست
پیش با اغیار نتوانم نشست

بلقم

ساقیم چون چشم مست او بود
یک زمان هشیار نتوانم نشست

چون بت و زنار زلف و روی اوست
بی بت و زنار نتوانم نشست

بر امید وعدهٔ دیدار گل
بیش ازین با خار نتوانم نشست

بلبل آسا در گلستان خوش
یکدم از گفتار نتوانم نشست

یار ما آمد ببازار ظهور
گفت بی بازار نتوانم نشست

زانکه در خلوتسرای خویشتن
بی اولوا الابصار نتوانم نشست

چون هزاران کار دارم هر نفس
یک زمان بی کار نتوانم نشست

بر فکندم پرده از رخسار خویش
پرده بر رخسار نتوانم نشست

مغربی را گفت بنگر در رخم
زانکه بی نظار نتوانم نشست

چون رخت را هر زمان حسن و جمالی دیگرست
لاجرم هر دم مرا با تو وصالی دیگرست

این که هر ساعت جمالی می نماید روی او
پیش ارباب کمالات این کمالی دیگرست

بر بیاض روی دلبر از برای دلبری
از سواد خط و خالش خط و خالی دیگرست

با وجود آنکه حسن او بریست از خیال
در دماغ هر کسی زو هر خیالی دیگرست

گرچه عالم سربسر نقش و مثال روی اوست
لیکن او را هر زمان در دل مثالی دیگرست

سوی او هرگز ببال و پر خود نتوان پرید
هم ببال و توان کان بی دو بالی دیگرست

هیچکس گوش دل نگشوده نتوانی شنیدن این مقال
زانکه هر گوشی سزاوار مقالی دیگرست

هیچکس گرچه ز حالی نیست خالی در جهان ... لیکن این حالی که ما راست حالی دیگرست

مغربی را در نظر پیوسته زان ابرو و رو
هر طرف بدری و در هر جانب هلالی دیگرست

صفا و روشنی که اندرون خانهٔ ماست ... زعکس چهرهٔ آن دلبر یگانهٔ ماست

خرد که بیخبر از کاینات افتاده است ... خراب جرعهٔ از بادهٔ شبانهٔ ماست

ز زلف و خال بتان باش بر حذر دایم ... که زلف و خال بتان همچو دام و دانهٔ ماست

تو از نشانهٔ ما غافلی و بیخبری ... وگرنه هر چه تو می‌بینی آن نشانهٔ ماست

بیک بهانه جهان را پدید آوردیم ... جهان پدید شده از پی بهانهٔ ماست

جهان و هر چه درو هست سر بسر موجی ... ز جوش و جنبش دریای بیکرانهٔ ماست

بجز فسانهٔ ما هیچکس نمی‌گوید ... تو هر چه می‌شنوی در جهان فسانهٔ ماست

خروش و ولوله و گفت و گوی خوش حالان ... صدا و نغمه و آوازهٔ ترانهٔ ماست

کلید مخزن اسرار مغربی دارد ... بکه تد نیست که او خازن خزانهٔ ماست

اگر زمان نبوت گذشت و دور رسل
ولی ظهور ولایت درین زمانهٔ ماست

آنچه کفرست بر خلق بر ما دینست ... تلخ و ترشش همه عالم بر ما شیرینست

چشم حق بین بجز از حق نتواند دیدن ... باطل اندر نظر مردم باطل بینست

گل توحید نروید ز زمینی که درو ... خار شرک و حسد و کبر و ریا و کینست

مسکن دوست ز جان مطلبیدم گفتا ... مسکن دوست اگر هست دل مسکینست

مرد کوته‌نظر از بهر بهشتست بکار ... از قصورست که او ناظر حور العینست

نیست در جنت ارباب حقیقت جز حق ... جنت اهل حقیقت بحقیقت اینست

گرچه با این بت چینی نظری داری لیک ... آنچه منظور تو آمد شبه رنگینست

نظرت هیچ بدان نقش نگار چین نیست ... زانکه با چشم تو بر آن نقش نگار چینست

مغربی از تو بتقلید تو در جملهٔ صور
نیست محجوب که او را صفت تمکینست

مرا که طالب آن حضرتست مطلوبست ... محب دوست بتحقیق عین محبوبست

ز راست یوسف کنعان درون جان پنهان ... ولی چه سود که بیشمت چو چشم یعقوبست

دوای درد درون را هم از درون بطلب ... اگرچه درد تو افزون ز درد ایوبست

مگو که هیچ نداریم ما بدو نسبت ... که نیست هیچکسی کو بدو نه منسوبست

برای آنکه کند پاک خانهٔ خود را ... میان ببسته دلم بر مثال جاروبست

نمونه‌ایست ز دیوان و دفتر حسنش ... هر آنچه بر ورق کاینات مکتوبست

بحسن چهرهٔ او در نگر که بس نیکوست ... بخط دوست نظر کن که بس خط خوبست

ز حسن اوست که در کاینات پیوسته ... خروش و ولوله و شور و جوش آشوبست

ز مغربیست که روپوش ز مغربیست نهان
که مغربی بخود از روی دوست محجوبست

ملک

گذشت عهد نبوت رسید دور ولایت | نماند حاجت امت بمعجزات و بایت
ز شرک روی بتوحید کرده اند خلایق | نهاده اند بتحقیق رخ براه هدایت
نهایت امم انبیا و رسل گذشته مغلق | به پیش امت مرحوم احمدست بدایت
چنانکه ختم نبوت در انبیاست احمد | بر اولیاء ولیست انتها و ختم ولایت
بدان صفت که نه ملک راست غالب و صاف | همان صفت کند اندر سپاه شاه سرایت
بگوی هیچ ز آغاز و انتها که جهان را | رسید کار بانجام و انتها و نهایت
دلم رسید جوابی اسم و رسم و جاه و جهت شد مغلق | بغایتی که مرا در انتهاست نه غایت
سر آنکه باز نگردست گوش و هوش ز رو ز را | برش حدیث حقایق فسانه است و حکایت
رسیده است بهجت ز راه کشف و تجلی | سر آن حدیث که از مغربی کنند روایت

مرا ولیست که او را نه انتهاست نه غایت | نهایت همه دلها به پیش اوست بدایت
چو برزخی که بود در میان ظاهر و باطن | میان ختم نبوت فتاده است و ولایت
از وست بر همه جانها فروغ تاب تجلی | از وست بر همه دلها ظهور نور هدایت
بیان او ز تصور گذشته است و تفکر | عیان او ز خبر وا رسیده است و حکایت
علوم او ز طریق تجلیست و تدلی | نه از طریق تعقل و نقل و بحث و روایت
ولی که عرش نظرگاه ذات پاک قدیمست | چه ذات پاک قدیمست بی کران و نهایت
زهی ظهور زهی جلوه گاه مظهر جامع | زهی سریر و زهی پادشاه ملک و ولایت

بود ز اسم و ز رسم و صفات و نعت مجرد | برون ز عالم مدحست و ذم و شکر و شکایت
ز بس که مغربی با دوست گشته است مصاحب | صفات دوست در و جمله کرده است سرایت

چو باد خشم تو خورد ست دل خراب چرا است | چو خال تست بر آتش جگر کباب چرا است
ز پیچ زلف تو در تاب رفت مهر رخت | چو دوست تابش رویست از و بتاب چرا است
چو نیست عهد شکن غیر زلف پر شکنت | بگو که با دل مسکینم این عتاب چرا است
ز من هر آنچه تو می گویی آن همی شنوی | چو من صدای تو ام با منت خطاب چرا است
چو نیست غیر تو کس از که می شوی پنهان | چو ناظر تو تویی بر رخت نقاب چرا است
اگر نه در خم چوگان تست گوی دلم | ز حیث منقلب آخر در انقلاب چرا است
ز باد پرس که دریا ز کیست آشفته | ز بحر پرس که کشتی در اضطراب چرا است
چو ما هر آنچه تو دادی بما همان خوردیم | ز باده شیخ نخوردیم پس حساب چرا است

کتاب مغربی چون نسخه کتاب تو است | از و مپرس که این حرف در کتاب چرا است

با منست آنکس که بودم طالب او را با منست | هم تنم را جانشینست و هم جان را تنست
از برای وی همی کردم نگار از ما و من | باز دیدم آخر الامر این که او ما و منست
آنکه می پنداشتم کاغیار بودش یار بود | و آنچه گلخن می نمود اکنون بدیدم گلشنست
از صفای چهره او خلوت جان با صفاست | و ز فروغ نور روشن خانه دل روشنست

همچنان کو در دل مسکین ما دارد وطن / زلف مسکینش دل مسکین ما را مسکنست
در شب تاریک مویش نور رویش تابانست / کاروان جان و دل را گرچه چشمش ره زنست
سر بر آورد از گریبان جانها چون آفتاب / یوسف حسنش ازان کو را جهان پیراهنست
دست در دامان وصل او زدم اما چو تنگ / دیده بگشودم بدیدم دست او در دامنست

چون نماید آفتاب مشرقی بر مغربی / چونکه او را در درون دل هزاران روزنست

انکه او در هر لباسی شد عیان پیدا گشتست / وانکه هست از جمله عالم نهان پیدا گشتست
وانکه از بهر تماشا آمد از خلوت برون / تا همه عالم ببینندش عیان پیدا گشتست
وانکه در عالم علم شد از ره نام و نشان / بعد ازین کو بود بی نام و نشان پیدا گشتست
وانکه چون آمد بصحرای جهان بهر ظهور / کرد در بر خلعتی از جسم و جان پیدا گشتست
وانکه بهر خود باسم و رسم حاکم شد پدید / تا که اکنونش همی خوانی جهان پیدا گشتست
پیش ما کز زیر و بالای جهان وارسته ایم / زیر و بالای زمین و آسمان پیدا گشتست
نیست پنهان پیش چشم اهل بینش انکه او / گشت ظاهر در لباس انس و جان پیدا است
کی لباس او را تواند کرد پنهان زانکه او / گر هزاران جامه پوشد همچنان پیدا است
شکل پیری و جوانی گر دو پوشد پیش ما نیست / مختفی در پیر و ظاهر در جوان پیدا است
انکه با ادمی توان گفتن ازین گونه سخن / نیست پنهان در میان مردمان پیدا است

انکه گوید مغربی را کین سخنها از دهان

بعد ازین بر سر که می خوانی بخوان پیدا گشتست

ز دهانش بسخن جز اثری نتوان یافت / ز میانش بمیان جز کمری نتوان یافت
گفتمش چون قمری گفت بگو چون قمرم / چونکه بر سرو روانی قمری نتوان یافت
گفتمش ماه و خوری گفت که بر چرخ برین / سرو قد زهره جبین ماه و خوری نتوان یافت
چون پری یافتم از سرو قدش گفت خرد / این خلافست که بر سرو پری نتوان یافت
ز سر زلف وی اخبار دلم پرسیدم / گفت ازان گم شده ما خبری نتوان یافت
تا شده همچو نسیم سحری پای سرو پا / سحری بر سر کویش گذری نتوان یافت
نیست خالی نفسی روی تو از جلوه گری / همچو رویت بجهان جلوه گری نتوان یافت
گفته بودی تو که بر ما دگری بگزیدی / چون گزینیم بحسنت دگری نتوان یافت
بهر تیر غم عشقت سپری می جستم / گفت جانم که به از من سپری نتوان یافت
در خم زلف چو چوگان تو گوی دل ما / همچو گوییست که زو پا و سری نتوان یافت

مغربی تا نشوی آینه سان صاف و لطیف / سوی خود هیچ ز خوبان نظری نتوان یافت

نهان ز پرتو خورشید آفتاب رخت / ازانکه مانع دیدار اوست تاب رخت
رخت ز پرتو خود در نقاب می باشد / عجب بود که بود غیر ازین نقاب رخت
حجاب روی تو گر هست نیست جز تابش / وگرنه حاجت دیگر تا بود حجاب رخت
بغیر چشم تو در سوی تو نکرد نگاه / ازانکه دیده کس را نبود تاب رخت

نوشته اند بر اوراق چهرهٔ خوبان — بخط خوب دو سه آیت از کتاب رخت
بابروی تو کم سو کند می خورد جانم — که دل در آتش سوزنده است ز آب رخت
دلا همیشه رخت منقلب بجانب ماست — بسوی هیچکسی نیست انقلاب رخت
چگونه روی بغیر جناب ما آورد — از انکه بس متعالی بود جناب رخت

بسی بمشرق و مغرب طلوع کرد و غروب
که تا بمغربی ظاهر شد آفتاب رخت

سحرهای غمزهٔ جادوی او بی انتهاست — عشوه های طرهٔ هندوی او بی انتهاست
دل شد اندر پیچ و تاب حلقهٔ گیسوش گم — پیچ و تاب حلقهٔ گیسوی او بی انتهاست
در سر زلفش ندانم دل کجا افتاده است — یا که این موی دارد موی او بی انتهاست
هر کسی راحت رابی کوی او در سر نفس — راهها در سر نفس زان سوی او بی انتهاست
ره بکویش هر که برد از وی برون نامد دگر — چون برون آید دگر چون کوی او بی انتهاست
بهر دلها هر طرف محراب دیگر می نهد — ابروش زان قبلهٔ ابروی او بی انتهاست
طاقت نیروی بازوش کجا دارد دلم — زانکه دل بی طاقت و نیروی او بی انتهاست

مغربی را گوی دل اندر خم چوگان اوست
عرصهٔ میدان برای گوی او بی انتهاست

ریخت خونم که این شراب منست — سوخت جانم که این کباب منست
چونکه خشمش خراب و مستم دید — گفت این بیخود و خراب منست

حوکه

چونکه در بوتهٔ غمم بگداخت — گفت در زر ناب که آن منست
چون در آن آبروی خود را دید — گفت کین عکس آفتاب منست
کرد با عکس روی خویش خطاب — یعنی این مظهر خطاب منست
گفت با تو عتابها دارم — گر ترا طاقت عتاب منست
انچه پرسید ازو شنید جواب — گفت سایل که این جواب منست
مهر رویش بمغربی میگفت — تابش روی بی نقاب منست

من ز فرط عیانیم پنهان
پرتو ذات من حجاب منست

انکس که دیده در طلب او مسافرست — عمریست تا که در دل و جانم مجاورست
وانکس که حسن روی بتان حسن روی اوست — در حسن روی خویش ز هر دیده ناظرست
دلرا بغمزهٔ خوبان همی برد — آن غمزه را نگر که ز هر غمزه ساحرست
از چشم او مپرس که ترکیست جنگجوی — وز زلف او مگوی که هندوی کافرست
گفتم که ذاکرم مگر آن دوست را بخود — خود اوست کز زبان من او ذاکرست
غایب مباش یک نظر از دوست زانکه دوست — در غیبت و حضور تو پیوسته حاضرست
حسن ویست آنکه مراورا نه اولست — عشق منست آنکه مراورا نه آخرست
گر در فنون عشق گرهی هست در دلست — دل در فنون عشق خوشی نیک ماهرست

ای مغربی تو دیده بدست آر زانکه دوست

چون آفتاب در رخ هر ذره ظاهرست

این جوش نیست که از میکده برخواست چه جوشست
این جوش نیست مگر از خم آن باده فروشست

این دیده ندانم که حرامست و خرابست
وین عقل ندانم که چرا رفته ز هوشست

دل باده کجا خورد ندانم شب دوشین
کو بیخبر و مست و خراب از شب دوشست

آن کیست که در گوش دل آهسته سخن گوست
وان کیست که اندر پس آن پرده خموشست

در گوش فلک از مه نو حلقه که انداخت
این چرخ ندانم که کرا حلقه بگوشست

این مهره مهر از چه برین چرخ روانست
بر اطلس گردون ز کواکب چه نقوشست

ای هدهد جان چاره بسلیمان نتوان برد
بر درگه او بس که طیورست و وحوشست

ساکن نشود بحر دل مغربی از جوش
یارب چه باوست که در جنبش و جوشست

آنچه جان گفت بدل باز نمی یارم گفت
بکسی رمزی ازان راز نمی یارم گفت

مطرب عشق درین پرده مرا سازی داد
که بکس هیچ ازان ساز نمی یارم گفت

گفت با من سخن عشق بآواز بلند
آنچه او گفت بآواز نمی یارم گفت

چون ندارد دل تو حوصله گنجشکی
بر او زان سخن باز نمی یارم گفت

آنکه او را پر و پرواز نباشد هرگز
بر او از پر و پرواز نمی یارم گفت

زیر لب خنده زنان عشوه نهان داد مرا
آنچه گفت آن بت طناز نمی یارم گفت

شرح آن طرهٔ طرار نمی دانم داد
سحر آن غمزهٔ غماز نمی یارم گفت

لذت

لذت لعل لب و جام غم انجام ترا
بر یکی ذوق از آغاز نمی یارم گفت

مغربی با دل دمساز چو دمساز نشد
با تو سر دل دمساز نمی یارم گفت

آن گرد پری چهره ندانم که چه کردست
کز جملهٔ خوبان جهان گوی ببردست

موسی کلیمست که دارد ید بیضا
عیسیست که زو زنده شود هر که بمردست

چون مهر سپهر برقصست و چو خورشید فروزان
کز پرتو رویش شود آب آنکه فسردست

ور آنکه توان گفت که از آدم و حواست
کس شکل چنین زآدم و حوا نشمردست

یغمای دل خلق جهان میکند این گرد
مانندهٔ ترکان همگی باز دو بردست

با حسن رخش حسن خلایق همه قبحست
با لعل لبش جام مصفا همه دردست

بر دل که برو نقش جهان بود منقش
نقش رخ او آمده از آب تر دست

کس نیست که رخت دل و دین را بچنین گرد
در راه هوا جمله بیکلی نسپردست

ای مغربی از دلبر خود گوی سخن را
کو نه عرب و نه عجم و رومی و کردست

بیار ساقی باقی بریز بر من حادث
می قدیم که تا وارهم ز دست حوادث

چو در زمین دلم تخم مهر خویش فکندی
بآب دیده برویان که نیست به ز تو حارث

ازان شراب بکنعان ز نوح گر برسیدی
نگشتی غرقهٔ طوفان چو سام و حام و یافث

ببوی باده توان مرده باز زنده توان شد
که همچنانکه مسیحست محیی و باعث

دلا بخود نظری کن برون ز خود سفری کن
که هیچ کار نیاید ز مرد کاهل لابث

در انجمن رندان بخور شراب تجلی
شراب مرد تجلی بود نه ام خبائث

ترا شراب تجلی ز دست خویش رهاند
از آنکه باده باقیست بر قفای تو باعث

چو مغربی ز میان شد نشست باز بجایش
خوشا کسی که بود دلبرش خلیفه و وارث

چو بحر نامتناهیست دائما موّاج
حجاب وحدت دریاست کثرت امواج

جهان چو سر چه در دست جنبش دریا
ز قعر بحر بساحل همی کند اخراج

دلم که ساحل دریای بی نهایت اوست
بود مدام با مواج بحر او محتاج

علاج درد دلم غیر موج دریا نیست
چه طرفه درد که موجش بود دوا و علاج

کسی که موج بدریا کشیدش از صحرا
وقوف یافت ز سر حقیقت امواج

بهر کسی نرسد زین محیط درّ و گهر
یکی بجز نرسد از وی یکی بگوهر و تاج

ازین محیط که عالم بجنب اوست سراب
مراست عذب فرات و تراست ملح اجاج

بلون و طعم اگر آب مختلف باشد
ز اختلاف محلست و انحراف مزاج

هر آنچه مغربی از کاینات حاصل کرد
بگرد بحر محیطش بیک زمان تاراج

سحرگهی که مؤذن بخالق الاصباح
صلا بمیکده زنده دلان زند بخوان صلاح

تو رو بخانهٔ خمار عاشقان آور
برای راحت روحت طلب کن از وی راح

کلید فتح دل اهل دل بدست وی است
کجا ینشی طلب از وی که عنده المفتاح

از آن شراب که از دل برون برد احزان
از آن شراب که در جان در آورد افراح

از آن میی که بدو زنده است جان مسیح
از آن میی که در اشباح در دمد ارواح

نجات مرد جهان را از آن شراب طلب
که اوست مرد دو جهان موجب نجاة و نجاح

به بینش پرتو آن می چراغ فکر و خرد
چو بینش ضوء حبابست کوکب مصباح

بهر که ساقی از آن باده داد رست از خود
هر آنکه رست ز خود یافت در دو کون فلاح

بیار و بر دل و بر جان مغربی می ریز
میی که هیچ ملوث نمی شود ز اقداح

صبح ظهور رمی شد و عالم پدید شد
مهر رخت ز مشرق آدم پدید شد

پوشیده بود روی تو در زیر موی تو
چون باز گشت موی تو از هم پدید شد

جان جهان که در خم زلف تو بد نهان
زلف ترا ز بس شکن و خم پدید شد

بر ملک نیستی لب لعلت که سحر
یکدم دمید عالم از آن دم پدید شد

یک نکته گفت لعل تو شور از جهان بخاست
یک جرعه ریخت جام تو صد جم پدید شد

مجروح نیش غمزهٔ مرد افکن ترا
هم از لب چو نوش تو مرهم پدید شد

بر هر دلی که گشت جمال تو جلوه گر
در وی هزار نقش دمادم پدید شد

تا شد یقین که شادیت اندر غم دلست
دل را هزار خرمی از غم پدید شد

خورشید آسمان حقیقت ظهور یافت

تا مغربی ز مغرب عالم پدید شد

کوهری ز موج بحر بی کران آمد پدید
هر چه هست و بود و می باید از آن آمد پدید

کوهر دیکر برون انداخت موجی ز محیط
کز تشعشعش مغنی سر دو جهان آمد پدید

باز موجی از محیط انداخت بیرون کوهری
کز صفای او جهان جسم و جان آمد پدید

چونکه موج و کوهر از دریا بپایی شد روان
در جهان از موج و کوهر بحر و کان آمد پدید

سر بحر بی کران موج بر صحرا نهاد
کنج مخفی آشکارا شد نهان آمد پدید

ای که می جستی نشان بی نشان زحمت مکش
چون نشان بی نشان از بی نشان آمد پدید

آنکه دایم از جهان ما و من کرد کنار
عاقبت با ما و با من در میان آمد پدید

صد هزاران کوهر اسرار و در معرفت
در جهان از موج بحر بی کران آمد پدید

از برای آنکه تا نشناسند او را غیر او
موج دریا در لباس انس و جان آمد پدید

از زبان مغربی خود بحر می کوید سخن
مغربی زانچه ناکاه از زبان آمد پدید

از جنبش بحر قدم برخواست موجی بی عدد
واز موج دریای ازل بکرفت صحرای ابد

از موج بحر بی کران صحرا و دریا شد یکی
صحر الیقین دریا شود چون باید از دریا مدد

اندر سرای لم یزل شد ابد عین ازل
سر در هم آرد دایره از جنبش بر خیزد عدد

اندر جهان بی عدد واحد احد نبود ولی
در حطه ملک صمد واحد بود عین احد

اندر یکی صد بین نهان در صد یکی را بین عیان
از صد یکی کفتم بدان صد را از یکی راز صد

بیکی

لیکن جهان جسم و جان کرچه شد از دریا عیان
بر روی بحر بی کران باشند چو بر دریا زبد

من بر مثال ماهیم افتاده از دریا برون
باشد که موجی در رسد بازم بدریا در کشد

وقتست کان خورشید ما وآن ماه تابان ما
از برج دل طالع شود واز اندرون سر بر زند

آن آفتاب مشرقی پیدا شود از مغربی
کز مغربی را آینه پنهان نباشد در نمد

بیرون دوید یار ز خلوتکه شهود
خود را بشکل جمله جهان هم بخود نمود

اسرار خویش را بهزاران زبان بکفت
کفتار خویش را ز هزاران زبان شنود

در ما نکاه کرد هزاران هزار یافت
در خود نکاه کرد همه جز یکی نبود

در هر که بنکرید در و غیر خود ندید
چون جمله را برنک خود آورد در وجود

یک نکته کفت یار ولیکن بسی شنید
یک دانه کشت دوست ولیکن بسی درود

خود را بسی نمود بخود یار جلوه کر
لیکن نبود هیچ نمودی چو این نمود

از دست نیستی همه عالم خلاص یافت
تا یار بر جهان در کنج نهان کشود

کس در جهان نماند کز و مایه نبرد
آن مایه بود مایه اصل زیان و سود

با آنکه شد غنی همه عالم ز کنج او
یک جو از و نکاست نه بر وی بجوی فزود

چون مغربی بر آنکه بر آن کنج راه یافت
بکشود بر جهان کف بذل و عطا و جود

هر زمان خورشید او از مشرق سر بر کشد
ماه مهر افزاش هر دم جلوه دیکر کند

ز هر کوشه ها نسخه

از برای آنکه تا نشناسد او را کسی ‌ ‌ قامت زیبانش هر دم کسوتی در بر کند
صورت او هر زمان معنی دیگر می‌نهد ‌ ‌ معنیش هر لحظه او صورتی سر بر کند
ابر فیضش گر ببارد بر زمین ممکنات ‌ ‌ آن زمین را آسمانی پر ز ماه و خور کند
چون بتابد آفتاب حسن او بر کاینات ‌ ‌ نور او از روزن هر خانه سر در کند
در مظاهر تا شود ظاهر جمال روی او ‌ ‌ هر دو عالم را برای روی خود مظهر کند
هر که از جان شد غلام آستان درگهش ‌ ‌ نعمتش او را به رفعت شاه صد کشور کند
مغربی گر سر نهد مانندش در آرد بنده‌وار ‌ ‌ لطفش او را بر همه گردنکشان سرور کند

بتم با هر سری هر سو سر کاری دگر دارد ‌ ‌ غمش با هر دلی سودا و بازاری دگر دارد
جمال عشق آن دلبر ز هر معشوق و هر عاشق ‌ ‌ بگاه جلوه دیداری و نظاری دگر دارد
اگرچه دیده گلزار روی او مشتاق است ‌ ‌ که روی و هجر آن گلزار گلزاری دگر دارد
اگرچه او دیده داده که دیدارش ببیند و ‌ ‌ طلب کن دیده دیگر که دیداری دگر دارد
اگر در ساعتی صد بار رخسارش ببیند دیده ‌ ‌ همی بینی مشتاق است که رخساری دگر دارد
چو گفتارش بدان گوشی که بخشیده است بشنیدی ‌ ‌ برو گوشی دگر بستان که گفتاری دگر دارد
مگو در شهر و بازارش خریدارش منم تنها ‌ ‌ که در هر شهر و بازاری خریداری دگر دارد
تو تنها نیستی بیمار چشم شوخ آن دلبر ‌ ‌ که چشمش چون تو در هر گوشه بیماری دگر دارد
نه تنها مغربی باشد گرفتار سر زلفش

که

که زلف او به هر مویی گرفتاری دگر دارد

تا که خورشید رخ از مطلع جان پیدا شد ‌ ‌ از فروغش همه ذرات جهان پیدا شد
تا که از چهره خود یار برانداخت نقاب ‌ ‌ از صفای رخ او کون و مکان پیدا شد
بود از کون و مکان نام و نشان ناپیدا ‌ ‌ تا که از کون و مکان نام و نشان پیدا شد
تا بگفتار درآمد لب شیرین بتم ‌ ‌ در جهان ولوله و شور و فغان پیدا شد
بود خاموش بگفتار درآمد عالم ‌ ‌ به حدیثی که بتم را ز زبان پیدا شد
بر لب جوی جهان تا که خرامان بگذشت ‌ ‌ از هوای قد او سرو روان پیدا شد
کفر و دین از اثر زلف و رخش گشت پدید ‌ ‌ در جهان تا که از آن سود و زیان پیدا شد
از رضا و سخطش گشت عیان لطف و غضب ‌ ‌ زین یکی دوزخ و زان خلد و جنان پیدا شد
گرچه ذرات جهان گشت عیان از مهرش ‌ ‌ مهرش از جمله ذرات عیان پیدا شد
یا رب آن روی چه مهریست که از پرتو او ‌ ‌ هرچه در کتم عدم بود نهان پیدا شد
در فروغ رخ خورشیدوشش از سر مهر ‌ ‌ مغربی ذره صفت رقص‌کنان پیدا شد

پا ز حد خویشتن بیرون نمی‌باید نهاد ‌ ‌ گر نهادی پیش از این اکنون نمی‌باید نهاد
فعل نامطبوع را مطبوع نمی‌باید شمرد ‌ ‌ قول ناموزون را موزون نمی‌باید نهاد
حد هر چیزی چو دانستی و نعت و وصف او ‌ ‌ زانچه هست او را کم و افزون نمی‌باید نهاد
هرچه بادون حق آمد پیش ما دون آن بود ‌ ‌ نام حق را هیچ بر مادون نمی‌باید نهاد

انچه از دوست از عالی نمی باید گرفت
وانچه از عالی بود بر دوست نمی باید نهاد

عاشقان را جز رسوم خلق رسمی دیگر است
بهر ایشان رسم دیگر گون نمی باید نهاد

دل بدام زلف دلداران نمی باید فکند
پای در زنجیر چون مجنون نمی باید نهاد

چنگ دل در زلف مهرویان نمی باید زدن
دست را بر مار بی افسون نمی باید نهاد

چون شناور نیستی بر گرد جیحون مگرد
بی شنایی پای بر جیحون نمی باید نهاد

دل که شد مفتون چشم فتنه جوی دلبری
هیچ دل دیگر بران مفتون نمی باید نهاد

ای کلیم دل ز طور خویش پا بیرون منه
از گلیم خویش پا بیرون نمی باید نهاد

حسن و عشق دوست را لیلی و مجنون مظهرند
تهمتی بر لیلی و مجنون نمی باید نهاد

یار که چونست و که بیچون و چونست
چون و بیچون را اسم بیچون نمی باید نهاد

انچه گردانست گردانندهٔ گردون مدان
فعل گردش را برین گردون نمی باید نهاد

مغربی اسرار بحر بی کران را بیش ازین
از زبان موج بر هامون نمی باید نهاد

نشان نام مرا روزگار کی داند
صفات و ذات مرا غیر یار کی داند

کسی که هستی خود را بحق بپوشاند
دگر کسش بخبر از کردگار کی داند

مرا که گم شده‌ام در تو کس کجا یابد
که غرق بحر ترا بر کنار کی داند

مرا که نور نیم اهل نور کی بیند
مرا که نار نیم اهل نار کی داند

چو من ز سر دو جهان رخت خویشتن برچیدم
بروز محشرم اهل شمار کی داند

مرا که

مرا که نیست شدم در تو هست نشناسد
مرا که مست توام هوشیار کی داند

به پیش انکه یکی دید صد هزار مگو
نه دیده غیر یکی صد هزار کی داند

کسی که اسیر دل و جان و عقل و نفس بود
مرا که رسته‌ام از سر چهار کی داند

ز مغربی خبری گر حصار گون رسید
کسی که هست اسیر حصار کی داند

دل ما هر نفسی مشرب دیگر دارد
راه و رسم دگر و مذهب دیگر دارد

میکشد هر نفسی جام دگر از لب یار
بر هر جام کشیدن لب دیگر دارد

نیست دل در دو نفس طالب یک مطلب خاص
هر زمان او طلب و مطلب دیگر دارد

شاهد او جز ازین خال و خط و غبغب و تن
خال و خط دگر و غبغب دیگر دارد

هر زمان جان دگر از لب جانان رسدش
بهر هر جان که رسد قالب دیگر دارد

در جهان دل ما مهر سپهر دگر است
عرش و فرش و فلک و کوکب دیگر دارد

بجز این روز که بینی بودش روز دگر
بجز این شب که تو داری شب دیگر دارد

دل سواریست که در گاه توجه کردن
جانب هر طرفی مرکب دیگر دارد

لوح محفوظ دل مغربی از مکتب دوست
گشت مسطور که دل مکتب دیگر دارد

مهت هر لحظه از کویی نماید
سر از جیب دگر رویی بر آرد

هلال از شام ابرو می نماید
رخ از روی دگر بر کار رویی نماید

بهر سوزان کنم هردم توجه / که رویت هردم از سویی نماید
پریشان زان شوم هردم که زلفت / دلم را ره بگیسویی نماید
بمویی صد هزاران دل ببندد / اگر زلفت سر مویی نماید
مرا اندر خم چوگان زلفت / جهان و جان و دل گویی نماید
خیال قامتت بر طرف چشمم / چو سروی بر لب جویی نماید
ز خالت غارت ترکانه آید / اگرچه هیچ هندویی نماید

بچشم مغربی از غمزهٔ تست
بران سحری که جادویی نماید

دل همه دیده شد و دیده همه دل گردید / تا مراد دل و دیده ز تو حاصل گردید
بامیدی که رسد موجی از آن بحر بدل / سالها ساکن آن لجه و ساحل گردید
مغربی به ز دل و دیدهٔ من هیچ ندید / ماه من گرچه بسی گرد منازل گردید
دل که دیوانهٔ زنجیر سر زلف تو بود / هم بزنجیر سر زلف تو عاقل گردید
عاقبت یافت دران بند سلاسل آرام / سالها گرچه دران بند سلاسل گردید
مکر و دستان و فریب و حیل پیر خرد / پیش نیرنگ فسونهای تو باطل گردید
پرده بردار ز رخ تا که روان گردد حل / هرچه بر من ز سر زلف تو مشکل گردید
گر دلم آینهٔ کامل رخسار تو نیست / عکس انوار رخت را ز چه قابل گردید
روی ما روی تو آورد از آن مقبل شد / هم ز اقبال رخ تست که مقبل گردید

هرکه

هرکه از کامل ما یافت نظر کامل شد
مغربی از نظر اوست که کامل گردید

دلی نداشتم ار نیز بود یار ببرد / کدام دل که نه آن یار غمگسار ببرد
بنیم غمزه روان جان من هزار ربود / بیک کرشمه دل همچو من هزار ببرد
هزار نقش برانگیخت آن نگار ظریف / که تا بنقش دل از دستم آن نگار ببرد
بیادگار دلی داشتم ز حضرت دوست / ندانم از چه سبب دوست یادگار ببرد
دلم که آینهٔ روی اوست داشت غبار / صفای چهرهٔ او از دلم غبار ببرد
چو در میانه درآمد دلم کنار گرفت / چو در کنار درآمد دل از کنار ببرد
اگرچه در دل مسکین من قرار گرفت / ولیکن از دل مسکین من قرار ببرد
بهوش بودم و با اختیار در همه کار / ز من بعشوه گری هوش و اختیار ببرد
کنون نه جان و نه دل دارم و نه عقل و نه هوش / چه عقل و هوش و دل و جان که هر چهار ببرد
چو آمد او بمیان رفت مغربی ز میان / چو او بکار درآمد مرا ز کار ببرد

نشان و نام من از روزگار باز مجوی
که دوست نام و نشانم ز روزگار ببرد

ز قدت سرو بستان آفریدند / ز رویت ماه تابان آفریدند
ز حسن روی تو تابی عیان شد / از آن خورشید رخشان آفریدند
ترا سلطانی کونین دادند / پس آنگه تخت سلطان آفریدند

ز چشم فتنه جوی دلفریبت / هزاران چشم فتان آفریدند
از آن سر چشمهٔ آب حیاتت / بگیتی آب حیوان آفریدند
لب و دندان او را چون بدیدند / در و یاقوت و مرجان آفریدند
ز خط عارض و نور جبینش / شب و شمع شبستان آفریدند
نبد مردی و میدانی جهان را / که او را مرد میدان آفریدند
چو عکس زلف و رخسارش نمودند / بگیتی کفر و ایمان آفریدند
برای سجده بردن پیش رویش / جهانی را مسلمان آفریدند
مرا آن غمزه را دیدار دادند / مرا این را بهر هجران آفریدند
یکی را بهر طاعت خلق کردند / یکی را بهر عصیان آفریدند
یکی از بهر مالک گشت موجود / دگر را بهر رضوان آفریدند
بصحرای جهان چون برگذشتند / تماشا را گلستان آفریدند
چو عزم جویبار دهر کردند / درو سرو خرامان آفریدند
گذر کردند بر صحرای امکان / دو عالم را ز امکان آفریدند
بظاهر ملک جسم آباد کردند / بباطن عالم جان آفریدند
که تا باشد نموداری ز عکسش / جهان را از پی آن آفریدند
چو حسن خویشتن را جلوه دادند / جهانی پر ز خوبان آفریدند
برافکندند چون پرده ز رخسار / برای جلوه انسان آفریدند

زانک

زانک عاشقان او بگیتی را / در دریای عمان آفریدند
دلم را در خم زلفش چو دیدند / از آنجا گوی و چوگان آفریدند
برای عاشقان از هجر و وصلش / هزاران درد و درمان آفریدند
دلیل خویشتن هم خویش بودند / بر آن منکر که برهان آفریدند

چو خود خوردند باده مغربی را
چرا سرمست و حیران آفریدند

از جنبش این دریا هر موج که بر خیزد / بر وادی جان آید بر ساحل دل ریزد
دل را همه جان سازد جان را همه دل وانگه / جان و دل و جانان را با یکدگر آمیزد
جان و دل و جانان را با یکدگر آن لحظه / آن ملک بد و کثرت بگذارد و بگریزد
جایی که یقین آمد شک را چه محل باشد / ظلمت بکجا ماند با نور که بستیزد
سکان بحار را سیراب کند هر دم / از فیض غم این دریا ابری که برانگیزد
از گلشن جان و دل در حال فرو شوید / گردی که بر و که غربال هوا بیزد
ای مرد بیا باری بگذر ازین ساحل / زان پیش که در دامن موجیت او در آویزد

چون مغربی مهر دل پروردهٔ این بحرست
از بحر نیندیشد وز موج نپرهیزد

شاه بتان و ماه رخان عرب رسید / با قامت چو نخل و لب چون رطب رسید
لب بر لبم نهاد و روان گفت عاقبت / جانم بلب رسید چو جانم بلب رسید

چون جان تازه یافت لبم از لبان او
ای دل بیا که موسم عیش و طرب رسید

محبوب را نگر که چه عاشق نواز شد
مطلوب را نگر که بگاه طلب رسید

این سلطنت ز فقر و فنا گشت حاصلم
وین ملک نیم روز مرا نیم شب رسید

رنجی بکش بقدر که بی قدر و قیمتست
سر راحتی که آن بکسی بی تعب رسید

بی حرمت و ادب نرسد کس بهیچ جای
هر جا که کس رسید ز راه ادب رسید

بی نسبت و نسب نشده کی رسی بدوست
ای دوست کس بدوست ز راه نسب

برداشت مغربی سبب مغربی ز راه
تا بی سبب بحضرت آن بی سبب رسید

جانم از پرتو روی تو چنان می گردد
که دل از آتش لو آب روان می گردد

هرچه پیداست نهان می شود از دیدهٔ جان
چون بران دیده جمال تو عیان می گردد

هر که از تو اثر و نام و نشان می یابد
از خود او بی اثر و نام و نشان می گردد

چونکه از جان و جهان جمع نهان گشت بکل
آنچه از جان طالب آنست همان می گردد

دل چو گوییست که اندر خم چوگان تو است
روز و شب بی سر و بی پای از آن می گردد

حسن مجموع بتان در نظرم می آید
چونکه بر روی تو چشم نگران می گردد

بر تنم گر بلطافت نظری می فکنی
از لطافت تن من جمله چو جان می گردد

گرچه پیداست رخ دوست چو خورشید ولی
هم ز پیدائی خود باز نهان می گردد

آنکه او معتکف جان و دل مغربیست

مغربی در طلبش گرد جهان می گردد

مرا بفقر و فنا افتخار می باشد
ز نام و ملک و غنا ننگ و عار می باشد

مدام بادهٔ توحید میخورم زان رو
که این شراب مرا خوشگوار می باشد

مزاج هر کسی این باده بر نتابد
ولی مزاج مرا سازگار می باشد

میان آنکه تو نوش در کنار مطلبی
علی الدوام مرا در کنار می باشد

ولی که هست دلارام را در آرام
ندانم از چه سبب بی قرار می باشد

بگرد مرکز توحید میکنند دوران
دلم که همچو فلک در مدار می باشد

صفای چهرهٔ او را کجا تواند دید
ولی که دیدهٔ او پر غبار می باشد

دلست آینه آن چهره را ولی صافی
چگونه چهره نماید که تار می باشد

بیار چشم دل مغربی بیار نگر
از آنکه چشم دلش چشم یار می باشد

رخت هر دم جمالی می نماید
ز حسن خود مثالی می نماید

مرا طاوس حسنت هر زمانی
ز نو زیبی و بالی می نماید

جمالت را کمالاتیست بسیار
از آن هر دم کمالی می نماید

تجلی می کند هر لحظه بر دل
دلم را طرفه حالی می نماید

گهی بر برج دل مانند بدری
گهی همچون هلالی می نماید

مرا هر ذره از ذرات عالم
بنور او وصالی می نماید

جهان بر عارضت چون خط و خالست
ز خط و خال بگذر کان خیالست

ازان چون این خط و خالی می‌نماید
بچشم جان خیالی می‌نماید

بچشم مغربی غیر محالست
کسی کو را محالی می‌نماید

رخت گرچه چو خورشید فلک مشهور می‌باشد
ولی هم در فروغ خویشتن مستور می‌باشد

نقابی نیست رویت را بجز نور رخت دایم
نقابی گر بود مهر رخت را نور می‌باشد

بما نزدیک نزدیکست و از ما دور دور آن رخ
که از افراط نزدیکی بغایت دور می‌باشد

جهان خرم شد از وی بگرفت از وی شد بی‌نصیب آنکس
که چون خفاش از خورشید دیدن کور می‌باشد

بهجر خویشتن باید طلب کردن وصال او
که مرد وصل او دایم ز خود مهجور می‌باشد

قصور و حور و ولدان را نمی‌دانم ولی دانم
فرانکس را که ولدان و قصور و حور می‌باشد

کتاب جامع و فصل مزاید کرده‌ام حاصل
که رطب و یابس عالم در و مسطور می‌باشد

دراسراری که میگویم از و دستور میجویم
مرا در گفتن اسرار از و دستور می‌باشد

از جام نرگس مست و لب میگون آن ساقی
روان مغربی که مست و که مستور می‌باشد

چون عکس رخ دوست در آئینه عیان شد
بر عکس رخ خویش نگارم نگران شد

نسرین لب او تا که بگفتار در آید
عالم همه پر ولوله و شور و فغان شد

چون غرم تماشای جهان کرد ز خلوت
آمد بتماشای جهان جمله جهان شد

هرنقش

هر نقش که او خواست بدان نقش برآید
پوشیده همان نقش بر آن نقش عیان شد

هم کثرت خود گشت در وحدت خود دید
هم عین همین آمد و هم عین همان شد

جایی همه اسم آمد و جایی همگی رسم
جایی همه جسم آمد و جایی همه جان شد

هم پرده برانداخت ز رخ کرد تجلی
هم پرده خود گشت و پس پرده نهان شد

هر جوی که جهان سرو روانش چو گذر کرد
صد سرو روان بر لب هر جوی روان شد

ای مغربی آن یار که بی نام و نشان بود
از پرده برون آمد و با نام و نشان شد

دلی که با رخ و زلف تو همنشین باشد
مجرد از غم و شادی کفر و دین باشد

بود ز کفر و ز اسلام بیخبر آن دل
که زلف و روی تواش روز و شب قرین باشد

خود ز بهر تفاخر ز جرم آنکس
که خوشه چین تو بود دست خوشه چین باشد

کجا بملک سلیمان و خاتمش نگرم
مرا که مملکت فقر در نگین باشد

کجا ز جنت و دیدار او خبر یابی
ترا که میل بشیر و بانگبین باشد

به پیش دیده ما غیر و عین هر دو یکیست
نظر چنین کند آنکس که با یقین باشد

بیا و دیده از مغربی تو وام ستان
ببین که هر چه بگفتا و چنین چنان باشد

بی نقاب آن جمال نتوان دید
از رخش خود مثال نتوان دید

روی او را ز زلف و خال توان / دید بی زلف و خال نتوان دید
با خیالش از آن شدم قانع / که از او جز خیال نتوان دید
خود کمال جمال روی ترا / بی حجاب جلال نتوان دید
ذات مخفیست در صفات نهان / او بغیر از ظلال نتوان دید
نپذیرد زوال مهر رخش / مهر او را زوال نتوان دید
همه گرد سراب می گردند / چونکه آب زلال نتوان دید

مغربی هیچکس از آن عنقا / بجز از پر و بال نتوان دید

نهان بصورت اغیار یار پیدا شد / عیان بنقش و نگاران نگار پیدا شد
میان گرد و غبار آن سوار پنهان بود / ولی چو گرد نشست آن سوار پیدا شد
جهان خطیست که گرد عذار او بدمید / خط خوشست که گرد عذار پیدا شد
برای بلبل غمگین بی نوای حزین / هزار گلبن شادی ز خار پیدا شد
یکی که اصل عدد بود در شمار آمد / از آن سبب عدد بی شمار پیدا شد
پدید گشت ز کثرت جمال وحدت او / یکی بکسوت چندین هزار پیدا شد
چو نقطه در حرکت آمد از پی تدویر / محیط و مرکز و دور مدار پیدا شد
اگر نتافت سوی کاینات لشکر او / بگو که از چه سبب این غبار پیدا شد

اگر نتافت سوی کائنات لشکر او / بگو که از چه سبب این غبار پیدا شد

اگر تو طالب سر ولایتی بطلب / ز مغربی که درین روزگار پیدا شد

دلی دارم که در وی غم نگنجد / چه جای غم که شادی هم نگنجد
میان ما و یار همدم ما / اگر همدم نباشد دم نگنجد
حدیث بیش و کم اینجا رها کن / که اینجا وصف بیش و کم نگنجد
چنان برگشت گوش از نغمهٔ دوست / که در وی بانگ زیر و بم نگنجد
درین خلوت بجز دمساز باید / درین مجلس بجز همدم نگنجد
در آن دل کو حریم خاص یار است / هر آن کو هست نامحرم نگنجد
جز انگشتی که عالم خاتم اوست / دگر چیزی درین خاتم نگنجد
ولی کو فارغست از سور و ماتم / درو هم سور و هم ماتم نگنجد
زبان ای مغربی درکش ز گفتار / مگو چیزی که در عالم نگنجد

رسد هرگز بجایی آدمی زاد / که آنجا آدم و عالم نگنجد

اگر ز جانب ما ذلت نیاز نباشد / جمال روی ترا هیچ عز و ناز نباشد
ز سوز عاشق بیچاره است ساز جمالت / جمال را اگر آن سوز نیست ساز نباشد
به پیش ناز تو ما گر نیاوریم نیازی / میان عاشق و معشوق امتیاز نباشد

کجا بعشق مات مطرز لباس حسن بود دایم
کجا شود بحقیقت عیان جمال حقیقت
مجوی در دل ما غیر دوست زانکه نیابی
نواز نمی‌توان از کسی دگر طلبیدن
به پیش عقل مگو قصه‌های عشق که اسرا

لباس حسن ترا به ازین طراز نباشد
اگر مظاهر و آیینه مجاز نباشد
از آنکه در دل محمود جز ایاز نباشد
اگر چنانکه دلارام دلنواز نباشد
قبول می‌نکند آنکه عشقباز نباشد

برای این دل بیچاره مغربی تو نکویی
چه چاره سازم اگر یار چاره ساز نباشد

مراد لیست که دردی بغیر دوست نگنجد
ز مغز و پوست برون آ که در خطیره قدس
چو آینه همگی روی با تو بهر تجلی
تو از میانه میدان کناره گیر که اینجا
دلی چو بحر بباید و گرنه موج محیطش
میان مجلس دریاکشان بجام حقیقت
به پیش ما ز بدین وصف و خلق و خو نتوان شد
ز گفت و گوی گذر کن چو مغربی که درین کوی

درین خطیره هر آنکس که غیر اوست نگنجد
کسی که نیامده بیرون ز مغز و پوست نگنجد
که نور او بدلی کان ز حجابه روست نگنجد
جز آنکه در خم چوگان چو گوست نگنجد
در آن دلی که بتنگی بسان جوست نگنجد
سری که مست ز جام و خم و سبوست نگنجد
از آنکه هر که بدین صنف و خلق و خوست نگنجد
کسی که میل دلش سوی گفت و گوست نگنجد

ز دریا موج گوناگون برآمد
ز بیچونی برنگ چون برآمد

مغاق

چو نیل از بهر قومی آب گردید
که از هامون بسوی بحر شد باز
چو این دریای بیچون موج زن شد

برای دیگران چون خون برآمد
حباب آسا برو گردون برآمد
حباب آسا برو گردون برآمد

چو ازین دریا بدین امواج هر دم
چو یار آمد ز خلوت خانه بیرون
گهی در کسوت لیلی فرو شد
بصد دستان نگارم داستان شد
بدین کسوت که می‌بینی اکنون
بمعنی هیچ دیگرگون نگردد

هزاران گوهر مکنون برآمد
بهر نقشی درین بیرون برآمد
گهی از صورت مجنون برآمد
بصد افسانه و افسون برآمد
یقین میدان که او اکنون برآمد
بصورت گرچه دیگرگون برآمد

چو شعر مغربی در هر لباسی
بغایت دلبر و موزون برآمد

می‌حدیثی از لب ساقی روایت میکند
از حدیث مستی چشمش دلم سرمست شد
در بدایت داشت جانم مستی از جام لبش
و ز زلفش گشت در تاراج ملک جان دراز
خاطر شوریدگان ز لف او را غمزه اش
چشم مست دلنوازش بین که در مستی خویش

با دل از مستی چشمش حکایت میکند
قصه مستان نگر تا چون سرایت میکند
در نهایت زان سبب میل بدایت میکند
گرچه از زلف پریشانش شکایت میکند
گاه برهم می‌زند گاهی رعایت میکند
جانب دل را رعایت تا چه غایت میکند

این کفایت بین که پیش خدمت جانان بصدق	هر که یک دل میبرد صد جان کفایت میکند
هر کسی دارند از بهر حمایت جام می	مغربی را چشم سرمستش حمایت میکند

آنکس که نهان بود و زما آمد و ما شد	وانکس که نه ما بود و شما ماند و شما شد
سلطان ز سر تخت شهی کرده تنزل	با آنکه جز او هیچ شهی نیست گدا شد
آنکس که ز فقر و ز غناست منزه	در کسوت فقر از پی اظهار غنا شد
هرگز که شنیدست ازین طرفه که یک کس	هم خانهٔ خویش آمد و هم خانه خدا شد
آن گوهر پاکیزه و آن دُر یگانه	چون جلوه‌اش بر آورد زمین گشت و سما شد
در کسوت چونی و چرایی شو آن گفت	کان دلبر بیچون و چرا چون و چرا شد
بنمود رخ از روی خود از پرده خوبان	تا بر صفت ماه نو انگشت نما شد
در گلشن عالم چو سهی سرو و چو لاله	هم سرخ کلاه آمد و هم سبز قبا شد
آن مهر سپهر ازلی کرده تجلی	تا مغربی و مشرقی از نور و ضیا شد

مست ساقی خبر از جام و سبوئی دارد	تو مپندار که او مستی ازان می دارد
هیچ با هوش نیاید نفسی از مستی	آنکه از ساقی آن جام پیاپی دارد
دل برقص است از آن نغمه که گردد در چرخ	مست از وی نه سماع از دف و از نی
یک نفس نیست دلم از نظر وی خالی	هر چه دارد دل من از نظر وی دارد

سایه

سایهٔ مهر توام مهر تو در پی دارم	حبذا سایه که خورشید تو در پی دارد
هر کجا هست بهاری ز رخت یاد آرم	دل بهاری ز گلستان تو بی دی دارد
لیلی حسن ترا هم دل مجنون حی است	وه چه لیلیست که مجنون تو در حی دارد
آنکه در مملکت فقر و فنا پادشهست	با چنین ملک سر ملک کیانی کی دارد
مغربی زنده و باقی نه بجانست و بنان	که مرو زندگی از باقی و از حی دارد

رخ زیبای ترا آینه‌ای می‌باید	که رخت را تو ز آن آینه که تو بنمائی
چون نظر بر رخ زیبای تو می اندازم	حسن مجموع جهان در نظرم می‌آید
نیست مشاطهٔ روی تو بجز از دیده ما	حسن رخسار ترا دیده همی می‌آید
دیده از دیدن خوبان جهان در بندد	هر که بر روی تو یک لحظه نظر بگشاید
کو ببیند حسن تو هر لحظه فزون می‌گردد	زانکه هر لحظه مرا عشق همی افزاید
جذبهٔ حسن تو خواهم که بپایی گردد	تا مرا از من و از هر دو جهان برباید
نیست دیدار ترا دیده ما شایسته	بهر دیدار تو هم دیدهٔ تو می‌باید
مغربی تا شب هستی تو باقی باشد	روز خورشید فر از مطلع جان بر ناید

هر که در جنت دل مثل تو حوری دارد	کی کند میل بفردوس و قصوری دارد
هست بی بهره ز دیدار تو بر خلد برین	هر که از جنت و از خلد غروری دارد

دیده هر لحظه‌ای دیدن مهر رویت
ست ذرات جهان آینه مهر رخت
دل غایب شده ایم از دل و جان بی دل و جان
ز ل موسی صفتیم در دل و در جان پنهان
در خلافت چو دلم بر قدم داود است
همه ملک سلیمان بیکی مور دهند

از فروغ رخ چون مهر تو نوری دارد
مهر روی تو ز هر ذره ظهوری دارد
با تو در خلوت توحید حضوری دارد
هر زمان بهر تجلی تو طوری دارد
پس عجب نبود اگر زانکه زبوری دارد
الفتی گر آن دوست بموری دارد

تا چه شادی بدل غمزده از دوست رسید
مغربی را که دلش بسط و سروری دارد

بی پرتو رخسار تو پیدا نتوان شد
جز از لب تو جام لبالب نتوان خورد
تا موج تو مارا نکند جانب دریا
تا جذبه او می نرباید من و مارا
از مهر رخش ما به صفت نیست نگشته
در خلوت اگر دیده ز اغیار نبندد پاک

بی مهر تو چون ذره هویدا نتوان شد
جز در رخ تو واله و شیدا نتوان شد
از ساحل خود جانب دریا نتوان شد
هرگز نفسی بی من و بی ما نتوان شد
اندر پی آن قامت بالا نتوان شد
از خلوت خود جانب صحرا نتوان شد

از زنگ دو عالم نشده پاک و مصفا
آیینه آن چهره زیبا نتوان شد

بی دیده نشاید بتماشا شدن ای دوست
تا دیده نباشد بتماشا نتوان شد

چون

چون مغربی ز مشرق و مغرب رمیده
خورشید صفت مفرد و یکتا نتوان شد

دل من هر نفسی از تو تجلی طلبد
هر که او دیده بود چهره و بالای ترا
در جهان ذره‌ای از مهر رخت خالی نیست
ما بدنبی طلبیدیم و بدیدیم عیان
معنی و صورت ما صورت و معنی تو است
جان من در همه ذرات جهان یافته است
جز که در مملکت فقر و فنا نتوان یافت
در دوم مرتبه چون شکل الف بی گردد

دم بدم دیده مجنون رخ لیلی طلبد
کی زاید بدعا روضه و طوبی طلبد
کور دیدار تو در جنت اعلی طلبد
زاهد گم شده زانکه بعقبی طلبد
حبذا آنکه چنین صورت و معنی
آنچه موسی ز سر طور تجلی طلبد
صوفی آن چیز که در خانه تقوی طلبد
پس عجب نبود اگر کس الف از بی طلبد

مغربی دیده بدست آر پس آنگه بطلب
حسن یوسف که شنیدست که اعمی طلبد

دل از بند غم بی بال رها شد
مگر کو دانه خالی بتی دید
هوای اشتیاقی داشت در سر
مگر بودش نهانی دلربایی
صفایی داشت با خوبان باهوش

نمی دانم کرا دید و کجا شد
از آن در دام زلفش مبتلا شد
نمی دانم بعزم آن هوا شد
نهان از ما بر آن دلربا شد
ازین جای کدر زان صفا شد

صدای ارجعی آمد بگوشش
الحان نغمه و بانگ و صدا شد

صلای خوان وصل یار بشنید
بسوی خوان وصلش زان صلا شد

ز جان و از جهان بیگانه گردید
که تا با جان جانان آشنا شد

دمی خالی نمی باشد ز دلدار
از آن کو بهر او خلوت سرا شد

ز حال مغربی دیگر مپرسید
از آن ساعت که از پیشش جدا شد

ساختی از عین خود غیری که عالم این بود
نقشی آوردی پدید از خود که آدم این بود

هر زمان آری برون از خویشتن نقشی دگر
یعنی از دریای موج دمادم این بود

هستی خود را نمودی در لباس مختلف
یعنی آنچه اسمش خوانند و عالم این بود

بر نگین خاتم دل گشت نامت منتقش
دل ترا چون خاتم آمد نقش خاتم این بود

جامع ذات و صفات عالم و آدم بکل
احمد آمد یعنی این مجموع باهم این بود

اسم اعظم را جز این مظهر نباشد در جهان
بگذر از مظهر که عین اسم اعظم این بود

فاتح باب شفاعت خاتم دور رسل
آنکه فتح و ختم او را شد مسلم این بود

آخر و سابق که نحن الآخرون السابقون
آنکه در کل آمد و بر کل مقدم این بود

وآنکه جان مغربی را از دو عالم برگزید
در حریم حرمت خود ساخت محرم این بود

ای جمال تو در جهان مشهور
لیکن از چشم انس و جان مستور

نور رویت بدید ما نزدیک
لیکن از دیدنش نظرها دور

گرچه باشد عیان چه شاید دید
قرص خورشید را بدیدهٔ مور

غیر کرمی کجا کند ادراک
ز آفتاب منیر تابان کور

هم بتو می توان ترا دیدن
بل توئی ناظر و توئی منظور

مدتی این گمان همی بردم
که منم ذاکر و توئی مذکور

شد یقینم کنون که غیر تو نیست
ذاکر و ذکر و شاکر و مشکور

مهر رویت چو تافت بر عالم
یافت ذرات کائنات ظهور

گشت پیدا ز عکس زلف و رخت
در جهان کفر و دین و ظلمت و نور

لب شیرین و چشم فتانت
در زمانه فکند فتنه و شور

مغربی را مدام آن لب و چشم
در جهان مست دارد و مخمور

مینماید هر زمان وی از پری روئی دگر
تا کشد هر دم گریبان من از سوئی دگر

دل نخواهم بردن از دستش که آن جان و جهان
دل همی جوید ز من هر دم بدلجوئی دگر

چون تواند دم ز آزادی زدن آنکس که یار
هر زمانش میکشد در بند گیسوئی دگر

روی جمعیت کجا بیند بعمر خویشتن
آنکه باشد هر زمان آشفتهٔ موئی دگر

سر بمحراب از برای سجده کی آرم فرود
من که دارم قبله هر دم طاق ابروئی دگر

غره یک رو چون شوم قانع که حسن روی او
مینماید هر دم از هر رو مرا روئی دگر

برلب یک جو مجو آن سرو بالا را که او / هر زمان باشد خرامان برلب جوی دگر
بر سر کوئی بحسنی جلوه کردیش رو / تا بحسنی دیگرش بینی تو در کوی دگر
با وجود آنکه او را هیچ رنگ و بوی نیست / بینیش هر دم برنگ دیگر و بوی دگر

گفته بود او مغربی را خوی‌ها باید گرفت
چون نگیرد چون که دارد هر زمان خوی دگر

از سواد الوجه فی الدارین گر داری خبر / چشم بگشا و جمال فقر کفر ما نگر
از سواد این چنین کفر مجازی مردوار / سوی دار الملک آن کفر حقیقی کن سفر
کفر باطل حق مطلق را بخود پوشیدنست / کفر حق خود را بحق پوشیدنست ای بی‌هنر
تا تو در بند خودی حق را بخود پوشیده / با چنین کفری ز کفر ما کجا یابی اثر
چون بحق پوشیده گردی آنگهی کافر شوی / چون شوی کافر ز ایمان آن زمان یابی خبر
آنکه از سرچشمهٔ کفر حقیقی آب خورد / بحر کفر هر دو عالم بود پیشش چون شمر
چون بکلی گشت در شمس حقیقی مستتر / بدر گردید از ظهور نام خورشید از قمر
کفر احمد چیست در شمس احد مخفی شدن / چیست طاها مظهر کل ظهور نور خور
پس نگوید کاف کفر ما ز طاها برترست / آنکه باشد از معانی و حقایق بهره‌ور
ای که در بند قبول خاص و عامی روز و شب / کفر و ایمان را رها کن نام این معنی مبر

کفر و ایمانت چون حجاب راه حق آمد ای پسر
رو بتان مغربی از کفر و ایمان درگذر

دیده سرگردان و نور دیده دایم در نظر / چشم در منظور و ناظر لیکن از وی بی‌خبر
گرچه عالم را بچشم دوست بیند دیده لیک / از بصر پنهان بود پیوسته آن نور بصر
دل بسان گوی سرگردان و غافل آنکه او / در خم چوگان زلف دوست دارد مستقر
نیست بیرون از خم چوگان زلفش یکزمان / دل که چون گوئی همی گردد درین میدان بسر
من نمیدانم که عالم چیست با خود لیک انک / عقل و نفس و جسم و چرخش خوانی و شمس و قمر
با همه سرگشتگی و جنبش و نور و ضیا / بنگر گردون گردان ماه ازه خور ز خور
ای دل ار خواهی که بینی روی دلبر را عیان / پاک و صافی ساز خود را وانگهی در خود نگر
در صفای خویشتن باید رخ دلدار دید / زانکه تو آیینهٔ او دوست در تو جلوه‌گر

چونکه مطلوب تو از تو نیست بیرون بعد ازین
مغربی در خویشتن باید ترا کردن سفر

ای حسن ترا دیدهٔ ما گشته خریدار / گر دیده نباشد که کند حسن تو اظهار
خورشید جمال همه خوبان جهان را / از دیدهٔ عشاق بود گرمی بازار
خود آینهٔ در دو جهان حسن ترا نیست / درگاه تجلی بجز از دیدهٔ نظار
آن روی که دیدست که او نور دو دیده است / نی نی که هم او هست منور همه ابصار
هر دیده ازو هر نفسی دیده جمالی / زو تازه‌تر از هر نفسی دیده و دیدار
بر هر نظری کرده تجلی دگرگون / تا هر نظری زو نظری یافته هر بار
بر آینهٔ دیدهٔ دل اهل دلان را / زو جلوه بپایان رسد اما نه بیکبار

روی یار ارچه یگانست ولی گاه تجلی　　بسیار نماید چو بود آینه بسیار
ای گشته نهان از دل و جان در تتق غیب　　استاده عیان بر سر هر کوچه و بازار
خواهی که نماند بجهان مؤمن و کافر　　لطفی بکن و پرده برانداز ز رخسار
حقا که اگر پرده ز روی تو برافتد　　از غیر تو نه عین توان یافت نه آثار
گر باده ازین جان و همان ساقی مست　　حقا که نماند بجهان یک دل هشیار

تا مهر تو بر مغرب اسرار بتابید
شد مغربی از پرتو او مشرق انوار

می فرستد هر زمانی دست پیغامی دگر　　می رسد بر دل از و هر لحظه الهامی دگر
کام دل سرگشته غیر یار دلارامی مجو　　زانکه نتوان یافتن جز یار دلارامی دگر
از پی صیادی مرغ دل ما می نهد　　خال و زلفش هر زمانی دانه و دامی دگر
چون توان هشیار بودن چون بهر ساعت دهد　　هر زمان ساقی شراب دیگر از جامی دگر
گرچه او را نیست آغازی و انجامی ولی　　هر زمان داریم ازو آغاز و انجامی دگر
در حقیقت هیچ نامی نیست او را گرچه او　　می نهد بر خویشتن هر لحظه نامی دگر
دل بکامی از لب جانان کجا راضی شود　　هر نفس خواهد کزو حاصل کند کامی دگر
هر که کامی بر هوای نفس ناسوتی نهد　　در فضای قدس لاهوتی نهد گامی دگر
چون ز هر دشنام او یابم دعایی هر نفس　　کاشکی دادی مرا هر لحظه دشنامی دگر
گرچه ما مستغرق احسان و انعام وییم　　میکنیم از وی طلب احسان و انعامی دگر

چون رخ و زلفش که صبح و شام ارباب دلست
مغربی را نیست صبحی دیگر و شامی دگر

نخست دیده طلب کن پس آنگهی دیدار　　از آنکه یار کند جلوه بر اولو الابصار
ترا که دیده نباشد کجا توانی دید　　بگاه عرض تجلی جمال چهره یار
اگرچه جمله جهان بر فروغ حسن ویست　　ولی چو دیده نباشد کجا شوی نظار
ترا که چشم نباشد چه حاصل از شاهد　　ترا که گوش نباشد چه سود از گفتار
ترا که دیده بود پر غبار نتوانی　　صفای چهره او دید با وجود غبار
اگرچه آینه داری برای حسن رخش　　ولی چه سود که داری همیشه آینه تار
بیا بصیقل توحید ز آینه بزدای　　غبار شرک که تا پاک گردد از زنگار
اگر نگار ز تو رونما طلب دارد　　روان تو دیده و دل را به پیش او میدار

جمال حسن ترا صد هزار زیب افزود
از آنکه حسن ترا مغربیست آینه دار

یار ما هر ساعتی آید ببازاری دگر　　تا بود حسن و جمالش را خریداری دگر
یار ما تا هیچکس او را نداند هر زمان　　آید از خلوت برون بر کسوت یاری دگر
کسوتی دیگر بپوشد جلوه دیگر کند　　منظر دیگر نماید بهر اظهاری دگر
آن سهی سرو خرامان بر لب جوی جهان　　آید از قد تبان هر دم برفتاری دگر
چشم مستش عین چشم دلبران گردد که تا　　مست چشم او شود هر لحظه هشیاری

من نیم تنها گرفتار و اسیر زلف او
زلف او دارد بهر موئی گرفتاری دگر

چشم جان از روی یار از چهرهٔ هر روی
می نماید هر زمانی تازه دیداری دگر

یک زمان از گفت و گوی حال نباشد در جهان
هر زمان از هر زبان باشد بگفتاری دگر

کار او عشقست با خود عشقبازی میکند
نیستش جز عشق با خود باختن کاری دگر

روی او را دیده گر صد بار بیند هر نفس
در پی آن باشد او تا بیندش باری دگر

از زبان جملهٔ ذرات عالم مغربی
میکند بر مهر رویش هر دم اقراری دگر

اندر آمد ز در خلوت دل یار سحر
گفت کس را مکن از آمدنم هیچ خبر

گفتمش کی ز تو یابم اثری گفت آندم
که نماند ز تو در هر دو جهان رسم و اثر

گفتمش دیده فتاب جمالت آرد
گفت آندم که شوم چشم ترا نور بصر

گفتمش هیچ توان در تو نظر کرد دمی
گفت آری چو شود جملهٔ ذات تو نظر

گفتمش هیچ توان در تو رسیدن گفتا
در من آنکس برسد کو کند از خویش گذر

گفتمش هیچ ترا در دو جهان هست مثال
گفت در صورت و معنیت زمانی بنگر

گفتمش من چیم و تو چی و عالم چیست
گفت فرع دانه ام و تو ثمر و کون شجر

گفتمش مغربیت درخور اکرامست بگو
گفت او در دو سرا هست بوجهی درخور

روی من هر تجلی طلبد منظر پاک
نیست خالی بجهان پاکتر از روی مظهر

ای آخر هر اول وی اول هر آخر
وی ظاهر هر باطن وی باطن هر ظاهر

فی حان حیاکم ما غیرکم غائب
فی حین محیاکم ما غیرکم ناظر

انوار جمال تست در دیدهٔ هر مؤمن
و استار جلال تست در سینهٔ هر کافر

فی صورة الاعیان فی کسوة الاکوان
فی نشأة الانسان فی الناظر و الناصر

جز تو نبود ساجد جز تو نبود عابد
جز تو نبود شاهد جز تو نبود ذاکر

چون شکر توان کردن از آنکه بود خود را
هم منعم و هم منعم هم نعمت و هم شاکر

قد صار لنا الطرف فی وجهکم واله
قد نال لنا العقل فی حسنکم حایر

بی قوت و بی تابم بی قوت و خور و خوابم
من طرفک یا ساتر من عینک یا ساحر

بر مغربی آن ساقی چون بخشش باقی
شد فانی و شد باقی شد غایب و شد حاضر

میکند بر دل تجلی مهر رویش هر نفس
تا که گردد نور ماه دل ز مهرش مقتبس

آنچه عالم خوانمش خورشید او را سایه است
در حقیقت سایه و خورشید یک چیزند و بس

نیست کس جز او بسی اندر جهان تا تو کسی
هیچکس جز او نباشد تا تو باشی هیچکس

چشم عنقا بین مگس را نیست از آن نشناسد
گرچه عنقا را بچشم خود عیان بیند مگس

دیده بگشا بر سر خوان خلیل الله نشین
بهره از نعمت چو نه از نان و عدس

بلبلا اندر قفس گلشن زیادت رفته است
چند گویم قصهٔ گلشن بمرغی در قفس

لقمهٔ مردان نمی شاید بجوز طفل داد
شیر سلطان زاد شاید کف سرگربا عسس

سر دریا را بقطره چند گویی مغربی
رو زبان بند از این سخنها زین سپس

نیست پنهان حق ز چشم عارف حق شناس
گرچه هر ساعت نماید خویشتن در صد لباس

هر زمان آید بلبسی یار از خلوت برون
گاه اطلس پوش گشته گاه پوشیده پلاس

گر هزاران جامه پوشد قامت او هر زمان
بر نظر هرگز نگردد ملتبس زان التباس

گر شراب ناب بی رنگست می باید مدام
دیده را بر رنگ ساغر دار یعنی جام و طاس

در هزاران آینه هر لحظه رویش منعکس
می شود تا شایدش دیدن ز راه انعکاس

باده بی رنگست لیکن رنگهای مختلف
می شود ظاهر از اختلاف جام و کاس

گر شراب ناب بی رنگست می باید مدام
دیده را بر رنگ ساغر دار یعنی جام و طاس

از زبان جملهٔ ذرات عالم مهر او
می کند بر هستی خود هم ستایش هم سپاس

هر یکی از کثرت عالم که می بینی یکیست
پس از این وحدت بران حدت توان کردن قیاس

نور هستی جملهٔ ذرات عالم تا ابد
می کند از مغربی چون ماه از مهر اقتباس

گر همی خواهی که ره یابی بکوی وحدتش
بگذر از خود یعنی از جان و دل و عقل و حواس

چون اساس خانهٔ توحید بر فقر و فناست
جز که بر فقر و فنا نتوان نهادن این اساس

طریق مدرسه و رسم خانقاه مپرس
ز راه و رسم گذر کن طریق و راه مپرس

طریق

طریق فقر و فنا پیش گیر و خوش میرو
ز پیش نظر مکن و غیر پیشگاه مپرس

ز تنگنای جسد چون برون نهی قدمی
بجز خطیرهٔ قدسی پادشاه مپرس

ز اهل فقر و فنا پرس ذوق فقر و فنا
از آنکه هست گرفتار مال و جاه مپرس

چو چتر شاه غنا گشت طرقوا برخاست
تو شاه را دگر از لشکر و سپاه مپرس

چو پا بصدق نهادی و ترک سر کردی
اگر کلاه ربا نیست از کلاه مپرس

چو نیست حال فقرا دیده و شنیده
دگر چگونگی حالم از گواه مپرس

چو مغربی برشانی و دست عذر خواه آمد
بلطف در گذر از جرم و عذر خواه مپرس

گناه هستی او محو کن چو محو کنی
گناه هستی او دیگر از گناه مپرس

مرا ز من بستان ای لبت بخنده خویش
که نیست هیچ حجابی مرا چو من در پیش

مرا ز سوی من و کاینات با خود کش
که از آن طرف همه نوشست از این طرف همه نیش

از آنکه با تو شدم دوست دشمن خویشم
که هر که با تو بود دوست هست دشمن خویش

طریق فقر و فنا را بمن نما که بود
طریق فقر و فنا بهترین ره درویش

چگونه یک قدم از خویش پا نهم بیرون
که هست هستی من سد راهم از پس و پیش

مرا از تو دور نبودم بهیچ وجه ولی
فکنده از تو مرا دور عقل دور اندیش

تو با منی ز منت انفصال ممکن نیست
کسی چگونه شود منفصل ز سایه خویش

چو سایه تابع شخصست از جمیع وجوه
مپرس از آنکه ترا چیست دین و مذهب و کیش

چو سایه با توام ای دوست لطف کن با من / مرا بهیچ حساب مگیر از کم و بیش

دوای درد تو ای مغربی برون ز تو نیست / که هم تو درد دوایی و هم تو مرهم خویش

ریشی

چون دل نکند پیش تو چو در امتحانش / او کو دل شکسته است ازین باش مشکنش

تا شد دلم مقیم سر زلف دلبر است / از یاد رفت منزل و ماوی و مسکنش

این مرغ جان که طایر عالی نشیمن است / گویی که یاد هیچ نمی آید از منش

این مرغ جان که طایر عالی نشیمن است / عمریست تا که دور فتاد از نشیمنش

بیچاره بهر دانه فرود آمد از هوا / در دام شد اسیر پر و بال و گردنش

مرغان این چمن همه شب تا که سحر / باشند در خروش ز فریاد کردنش

از گلشن جنان بچنین گلخن اوفتاد / بگرفت سخت خاطر ازین حبس و گلخنش

جان را دل از مصاحبت تن ملول شد / پیوسته ماجراست شب و روز با منش

یارا چو شد اسیر قفس عندلیب جان / که گاه می فرست نسیمی ز گلشنش

تا چون نسیم گل بدماغش گذر کند / آید بیاد وصل گل و عهد سوسنش

باشد که بشکند قفس جسم را ز شوق / مرغ روان مغربی آید با مأمنش

نقشی ببست دلبر بر مثال خویش / آراستش بزیور حسن و جمال خویش

آورد در وجود برای سجود خود / آن نقش را که داشت بهم در خیال خویش

آینه

آیینه بساخت ز مجموع کاینات / در وی بدید عکس جمال و جلال خویش

از نظم دلفریب خود از دفتر خیال / جمعی بکرد در صفت خط و خال خویش

یک دفتر از مکارم اخلاق گرد کرد / آگاه کرد در صفت خط و خال خویش

با مغربی حکایت خود سر بسر بگفت / در مغربی چو دید مجال مقال خویش

طوطی مثال خویش چو بیند در آینه / آید بر آینه بسخن با مثال خویش

پرسید یک سخن چو کسی غیر از او نبود / هم خویشتن بگفت جواب سؤال خویش

مرا از روی پر دلبر نگاهی میکند رویش / نه از یک سوش می بینم که می بینم ز هر سویش

کشد مردم مرا سوی کمند زلف دلبر / که اندر هر سر مویی نمی بینم بجز مویش

بدان چشم جادویش چه افسون خواند بر چشمم / که در چشمم نمی آید بغیر از چشم جادویش

فروغ نور رخسارش مرا شد رهنما ورنه / کجا پی بردمی سویش ز تاریکی گیسویش

از آن در ابروی خوبان نظر پیوسته می دارم / که در ابروی هر مهرو نمی بینم بجز ابرویش

بیاض روی دلجویش بصر را نور افزاید / سویدا را کند روشن سواد خال هندویش

درختان جمله در رقصند و در وجدند در جانست / مگر باد صبا بویی ببستان برد از کویش

بپیش مغربی هر ذره زان سو مشرقی باشد / که از هر ذره خورشیدی نماید پرتو رویش

ما شراب عشق از جام ازل کردیم نوش / تا ابد هرگز نخواهیم آمد از مستی بهوش

امد آوازی بگوشم هوش جان ما … ما بران آواز تا اکنون نهادستیم گوش
از سماع قول کن وز نغمهٔ روز الست … نیست جان ما دمی خالی ز فریاد و خروش
ساقیا در ده شرابی کز شرار آتشش … جون خم می یکدمی آید از گرمی بجوش
باده‌ای کز بهر آن صد مرده گردد بهش … خویشتن را پیر باید پیش یار می فروش
بروی سر عشق نبشنی می نماید آن نگار … مردمی باید که تا او آشنا گردد بنقوش
شد جمال حسنش را کثرت عالم حجاب … بر رو او را نقشهای مختلف شد روی پوش
کی تواند یافتن در پیش یار خویشتن بار … هر که بار هر دو عالم را بینداز ز دوش

از زبان مغربی آن یار میگوید سخن
مدتی باشد که او شد از سخن گفتن خموش

چه مهرستان نمی دانم که عالم هست در آتش … چه چهرستان نمی دانم که آدم هست مرآتش
کهی تفهیم کند کلی زمانی سازدم منعت … منم سرگشته و حیران میان نفی و اثباتش
اگر او شمع می باشد منش پروانه می گردم … وگر مصباح می گردد منم با جان مشکاتش
منم جو محو در ذاتش صفاتش را کجا دانم … صفاتش را کسی داند که نبود محو در ذاتش
از آن سر ساو کبر آمد درین ره کافر و ترسا … که گردان خضر و عیسی وا بن در غربی لاتش
اگر ذات و صفاتش را نمی بینی عیانا باری … ببین در مصحف آفاق و انفس جمله آیاتش
بیا بر طور دل جانا که تا واقف شوی زانجا … ز حال موسی عمران و کوه طور و میقاتش
ترا از لذت دیدار مرکز کی خبر باشد … که میلت جمله با حورست بالذات جناتش

الالای

الا ای مغربی زانسان بنگر جسمی نمی شی
که آن از خاک و از آبست و از باد و از آتش

دلا گر دیده داری بیا بخشا بدیدارش … ز رخسار پری رویان ببین خوبی رخسارش
جو خورشید پری رویان هزاران مشتری دارد … مده خود را بجز او را اگر هستی خریدارش
بیازار آمد آن دلبر ز خلوتخانهٔ وحدت … تماشا را ببازار آ ببین ربی بازارش
نگارم در که خلوت نظر را دوست میدارد … ز خلوت زان بصحرا شد که تا بینند رخسارش
شهی را دوست میدارد گدای مفلس و آنسان … بتحقیق فخر می آرد نمی آید ز وی عارش
تو گر دیده بدست آری توانی یار را دیدن … گهی در کسوت یار و گهی در شکل اغیارش
دلم هر دم بدلداری از آن رو می شود مایل … که در رخسار دلداران نماید چهره دلدارش
مرا آشفته می دارد خرد جان هشیاری … الا ای ساقی باقی دمی بگذار هشیارش

برآ از مشرق و مغرب الا ای مغربی یکدم
که تا بی مشرق و مغرب ببینی شمس انوارش

دل ما آینه ایست مصفا دارش … از پی عکس رخ خویش مهیا دارش
روی زیبای ترا آینه زیبا باید … از برای رخ زیبای تو زیبا دارش
حیف باشد که بود نقش من و ما در وی … از پی نقش تو بی نقش من و ما دارش
خلوت خاص تو با شورش و غوغا خوش نیست … خالی از ولوله و شورش و غوغا دارش
جون تماشای رخ خویش در او خواهی کرد … پاک از هر نظر گاه تماشا دارش

بلغ

چونکه چوکان سر زلف ترا گوی بود / دایما گوی صفت بی سر و بی پا دارش
گاه مشتاق ترا ز دیده وامق سازش / گاه معشوق ترا ز چهرهٔ عذرا دارش
گر چو ساحل بود از موج مدارش حاکی / ور چو دریاست پر از لولوی لالا دارش

منولی مفرد و یکتاست دلارام مدام
منظر اوست دلت مفرد و یکتا دارش

نظرت فی رمقی نظرة فصار فداک / وصلتنی بوجودی فجدت ذاتک ذاک
نظرت فیک شهودا و ما شهدت سوی / نظرت فی وجود او ما وجدت سواک
اذا تجلو علینا محبة و رضی / وجدت عینک فینا فاننا مجلاک
ترا مرآتیه چون رخ تمام ننماید / یکی مرآتیه باید تمام و صافی و پاک
منم کر آئنه دارم از دو کون تمام / توئی که کرده خود را بدو تمام ادراک
مرا که جلوه که روی جانفزای توام / بدست خویش جلا ده برآر از کل و خاک
کسی که بود به وصل تو دایما خرم / روا مدار که باشد ز هجر تو غمناک
مرا بناز چو پرورده بکش بنیاز / که از برای نجاتم نه از برای هلاک
مرا که نور توام کی ز ناز رانده نشیم / زنار هر که نترسد بود خس و خاشاک

ز دشمنست همه باک مغربی ورنه
همه جهان چو بود دوست نیست خصم چه باک

توئی خلاصهٔ ارکان و انجم افلاک / ولی چه سود که خود را نمی کنی ادراک

نوم

تو مهر مشرقی جانی بغرب جسم نهان / تو در و گوهر پاکی فتاده در گل و خاک
توئی که آینهٔ ذات پاک الٰهی / ولی چه سود که هرگز نکردی آینه پاک
غرض توئی ز وجود همه جهان ورنه / لما تکون فی الکون کائن لولاک
همه جهان بتو شاد و خرم و خندان / تو از برای چه دائم نشسته غمناک
همه جهان بتو مشغول و تو ز خود غافل / همه ز غفلت تو خایفاند و تو بی باک
نجات تو بتو است و هلاک تو از تو / ولی تو باز ندانی نجات را ز هلاک
تو عین نور بسیطی و موج بحر محیط / چنان مکن که شوی ظلمت و خس و خاشاک

اگرچه مغربی آمد ز کاینات آزاد
بیک قدم بتوانی شد از سمک بسماک

بیا که کرده ام از نقش غیر آینه پاک / که تا تو چهرهٔ خود را بدو کنی ادراک
اگر نظر نکنی سوی من بآینه کن / تو خود بمثل منی یک نظر کن ای چالاک
اگرچه آینه روی جانفزای تواند / همه عقول و نفوس و عناصر و افلاک
ولی ترا ننماید بتو چنانکه توئی / مگر دل من مسکین بی دل غمناک
تمام چهرهٔ خود را بدو توانی دید / که هست مظهر تام و لطیف و صافی و پاک
چرا گذر نکنی بر دلی که از پاکی / اذا مررت به ما وجدت فیه سواک
ولو جلوت علی القلب ما جلوت علیه / لاجل قربته بل لانه مجلاک
مرا که نسخهٔ مجموع کائنات توام / روا مدار بخواری فکنده بر سر خاک

بساحل ارچه فکند بحر بازم
که موج بحر محیط توام نیم خاشاک

ظهور تو بمنست و وجود من از تو
ولست تنظهر لولای لم اکن لولاک

تو آفتاب منیری و مغربی سایه
ز آفتاب بود سایه وجود هلاک

بر دل ریشم لبت دارد بسی حق نمک
کر بریزی اشک خونینم بکو بد بیک نمک

مردم چشم جهانی در جهان مردمی
ای تو چشم جان مردم مرا انجای مرد

ای دل ار خواهی که بینی خضر را خطش ببین
آب حیوان کر ببوسی دل ای لب لعلش نمک

تا بود کلکون رخ زردم نثار روی یار
بر زخم ای اشک خونین کر نهی باری نمک

روی بنما تا که من از دیدنش برخیزم بکل
زانکه در بیش یقین هرکز نماند هیچ شک

با دل پر غل و غش نتوان بر دلدار شد
زانکه قلب ناسره رسوا شود پیش محک

برقع از رخ بر فکن بنمای روی چو مهر را
تا که کردد ذره سان در پیش او مهر فلک

ای دل ار بینی رخش آدم درو کردد عیان
کز جهان آدم چرا کردید مسجود ملک

حرف زاید مغربی آمد برین لوح وجود
حرف زاید را از لوح ای دوست باید کرد حک

زهی ساکن شده در خانه دل
کرفته سر بسر کاشانه دل

تو آن کنجی که از چشم دو عالم
شوی مستور در ویرانه دل

دلم بی تو ندارد زندکانی
که هم جانی و هم جانانه دل

بزنجیر سر زلفت کرفتار
شده پای دل دیوانه دل

چو دل دیوانه شمع تو کردید
بشد شمع فلک پروانه دل

تمامی جان که عالم سایه اوست
بدام افتاده بهر دانه دل

بسی پیمود بر دل باده پیاپی
ولیکن پر نشد پیمانه دل

خراباتیست بیرون از دو عالم
مدام آنجا بود میخانه دل

بیا بشنو ز رندان خرابات
که که خویش است و که بیکانه دل

دلم از مغربی بکسست پیوند
اکر نشنیده افسانه دل

اکرچه پادشه عالمم کدای توام
تو از برای منی و من از برای توام

جهان که بنده از بندکان حضرت تست
از آن فدای من آمد که من فدای توام

جهان بذات و صفتم بدم غذای منست
که من بذات و صفت دمبدم غذای توام

همیشه ذات تو مخفی مختفیست بمن
برای آنکه حجاب تو و ردای توام

ردای علم منم و اسم جامع اعظم
ازارم از عظمت بلکه کبریای توام

بروز عرض تو عالم بسوی من نکرند
میان عرصه که هم چتر و هم لوای توام

نظر بجانب من کن که روی خود بینی
از آنکه آینه روی جانفزای توام

لقای خویش کرت آرزو کند دیدن
مرا ببین بحقیقت که من لقای توام

مرا نکر که بمن ظاهرست جمله جهان
چرا که مظهر جام جهان نمای توام

بکوش هوش جهان دوش مغربی میکفت
مرا شناس که من مظهر خدای توام

تو بی وساطت من راه حق کجا یابی
مدار دست ز من زانکه رهنمای توام

ما سالها مقیم در یار بوده ایم　　اندر حریم محرم اسرار بوده ایم
با یار خویش خرم و خندان بکام دل　　بی زحمت و مشقت اغیار بوده ایم
اندر حرم مجاور و در کعبه معتکف　　بی قطع راه وادی خونخوار بوده ایم
پیش از ظهور این قفس تنگ کائنات　　ما عندلیب گلشن دیدار بوده ایم
چندین هزار سال در اوج فضای قدس　　بی پر و بال طایر طیار بوده ایم
والاتر از مظاهر اسما و ذات او　　بالاتر از ظهور و اظهار بوده ایم
هم در وجود با همه ادوار گشته ایم　　هم در ظهور با همه اطوار بوده ایم
هم نقطه‌ای که اصل وجود دوایر است　　هم گرد نقطه دایره دوار بوده ایم
بی ما و بی شما و کجا و کدام و کی　　بی چون و چند و اندک و بسیار بوده ایم

با مغربی مغارب اسرار گشته ایم
بی مغربی مشارق انوار بوده ایم

ما جام جهان نمای ذاتیم　　ما مظهر جمله صفاتیم
ما نسخه نامه الهیم　　ما گنج طلسم کائناتیم
هم صورت واجب الوجودیم　　هم معنی جان ممکناتیم
هر چند که مجمل دو کونیم　　~~برتر ز مکان و در مکانیم~~
تفصیل جمیع کائناتیم

برتر ز مکان و در مکانیم　　بیرون ز جهات و در جهاتیم
ما حاوی جمله علومیم　　کشاف جمیع مشکلاتیم
بیمار ضعیف را شفاییم　　محبوس نحیف را نجاتیم
ای درد کشیده دواجوی　　از ما مگذر که ما دواتیم
کو مرده بیا که روح بخشیم　　کو تشنه بیا که ما فراتیم
چون قطب ز جای خود نجنبیم　　چون چرخ اگر چه بی ثباتیم

هم مغربیم و مشرق شمسیم
هم ظلمت و چشمه حیاتیم

هر سو که دویدیم همه سوی تو دیدیم　　هر جا که رسیدیم سر کوی تو دیدیم
هر قبله که بگزید دل از بهر عبادت　　آن قبله دل را همه ابروی تو دیدیم
هر سرو روان را که درین گلشن دهر است　　بر رسته به بستان لب جوی تو دیدیم
از باد صبا بوی خوشت دوش شنیدیم　　با باد صبا قافله بوی تو دیدیم
روی همه خوبان جهان را بتماشا　　دیدیم ولی آینه روی تو دیدیم
در دیده شهلای بتان همه عالم　　کردیم نظر نرگس جادوی تو دیدیم
تا مهر رخت بر همه ذرات بتابید　　ذرات جهان را همه بر بوی تو دیدیم
در ظاهر و باطن بمجاز و بحقیقت　　خلق دو جهان را همه رو سوی تو دیدیم
هر عاشق دیوانه که در جمله گیتیست　　بر پای دلش سلسله موی تو دیدیم

سر حلقهٔ رندان خرابات مغان را / دل در شکن حلقهٔ گیسوی تو دیدیم

از مغربی احوال مپرسید که او را / سودازدهٔ طرهٔ هندوی تو دیدیم

تا مهر تو دیدیم ز ذرات گذشتیم / از جمله صفات از پی آن ذات گذشتیم

چون جمله جهان مظهر و آیات وجودند / اندر طلب از مظهر و آیات گذشتیم

با ما سخن از کشف و کرامات مگویید / چون ما ز سر کشف و کرامات گذشتیم

درد سر ارشاد ز ما دور کن ای پیر / کز پیری و مریدی و مرادات گذشتیم

بسیار ز احوال مقامات ملافید / با ما که ز احوال و مقامات گذشتیم

از خانقه و صومعه و زاویه رستیم / ز اوراد رهیدیم و ز اوقات گذشتیم

از مدرسه و درس و مقالات برستیم / وز شبهه و تشکیک و سؤالات گذشتیم

وز کعبه و بتخانه و زنار و چلیپا / وز میکده و کوی خرابات گذشتیم

در خلوت تاریک ریاضات کشیدیم / در واقعه از سبع سماوات گذشتیم

دیدیم که اینها همگی خواب و خیالست / مردانه ازین خواب و خیالات گذشتیم

ای شیخ اگر جمله کمالات تو اینست / خوش باش کزین جمله کمالات گذشتیم

اینها بحقیقت همه آفات طریقند / المنة لله که ز آفات گذشتیم

ما از پی نوری که بود مشرق انوار / از مغربی و کوکب و مشکات گذشتیم

بر دو عالم پادشاهی میکنم / گرچه از این در گدایی میکنم

بندهٔ عشقم خداوند جهان / بر زمین اکنون سمایی میکنم

هر سه را چون منتفی کرده‌ام / بر جهانها رو کدخدایی میکنم

هر دو عالم را ز پس بگذاشتم / تا که اکنون پیشوایی میکنم

دارم از وجهی بعالم اتصال / گرچه از عالم جدایی میکنم

زان پس از بیگانگی با کاینات / گاه گاهی آشنایی میکنم

خستها را نوش دارو میدهم / بستها را در گشایی میکنم

لا تظنن انی فقیر مفلس / چون بگنجت رهنمایی میکنم

مغربی را مردهٔ افسرده را / روح بخشی جانفزایی میکنم

از خانقه و صومعه و مدرسه رستیم / در کوی مغان با می و معشوق نشستیم

سجاده و تسبیح بیکسوی فکندیم / در خدمت ترسابچه زنار ببستیم

در مصطبها خرقهٔ ناموس دریدیم / در میکده با توبهٔ سالوس شکستیم

از دانهٔ تسبیح شمردن برهیدیم / وز دام صلاح و ورع و زهد بجستیم

در کوی مغان نیست شدیم از همه هستی / چون نیست شدیم از همه هستی همه هستیم

زین پس مطلب هیچ ز ما دانش و فرهنگ / ای عاقل هشیار که ما عاشق و مستیم

ما مست و خرابیم و طلبکار شرابیم / با آنکه چو ما مست و خرابست خوشستیم

المنة لله که از آن نقش پرستی رستیم   رستیم بکلی و کنون باده پرستیم
تا مغربیا از مجلس ما رخت بدر برد   او بود حجاب ره ما رفت برستیم

ما مست و خراب چشم یاریم   آشفتهٔ زلفان نگاریم
اندر رخ و نگار همچو نرگس   سودازدگان بی قراریم
چون چشم خوشش مدام مستیم   مانند لبش شراب خواریم
گرد سر کوی آن پری روی   پیوسته چو چرخ در مداریم
سرگشتهٔ او بسان چرخیم   آشفتهٔ او چو روزگاریم
ما مست ز کار و بار رستیم   هرچند که مرد کار و باریم
تا ما بخودیم در حجابیم   از خویش بسی حجاب داریم
به زان نبود که خویشتن را   یکسر بنگار واگذاریم
در هستی دوست نیست گردیم   وز هستی خویش یاد ناریم
چون خامه اگر ز سر برآییم   سر از خط دوست برنداریم
ای ساقی از آن میی که باقیست   در ده قدحی که در خماریم
تا مست فرو رویم در خود   وز جیب عدم سری برآریم
در مهر سپهر مغربی وار   ای دوست دمی که ذره واریم

گه از روی تو مجموعم گه از زلف پریشانم   گزین در ظلمت کفرم وزان در نور ایمانم

نیم یک لحظه از سودای زلف مغبچگان خالی   گهی سرگشته آنیم گهی آشفته اینم
حدیث کفر و دین بشنیم مگو زیرا که من مسکین   بجز رویش نمی بینم بجز مویش نمی دانم
ز شوق روی او باشد اگر زنار در بندم   بیاد روی او باشد اگر قبله بگردانم
تویی مقصود و معبودم تویی مطلوب و مسجودم   اگر در مسجد اقصی وگر در دیر رهبانم
ادب از مغبچه میجویی چو می بینی که مدهوشم   طریق از مغبچه می پرسی چو میدانی که حیرانم
الا ای ساقی مستی بیا و رباده در ده   که من از خویشتن بیزارم دمی از خویشتن برهانم
من آن طاقت کجا دارم که پیمانه زانکه دارم   بیا ای ساقی و بشکن بیک پیمانه پیمانم
تو مهری مغربی سایه چنان کز تو پدید آید   که تا هم گم شود در تو بتاب ای مهر تابانم

ز چشم مست ساقی من خرابم   نه آخر بیخود از جام شرابم
از آن ساعت که دیدم تاب زلفش   چو مویش روز و شب در پیچ و تابم
ندارم هیچ آرامی و خوابی   که چشمش او ربود آرام و خوابم
گهی از ناله ام چون چرخ دولاب   گهی از سرگشتگی چون آسیابم
بجای اشک خون می بارم از چشم   نماند اندر جگر چون هیچ آبم
مرا عشقت چنان گم کرد از من   که من خود را اگر جویم نیابم
مرا عشق تو فانی کرد از من   چو دید از خود بغایت در عذابم
چنان باقی شدم اکنون بعشقت   که جز عشق تو چیزی بجا در نیابم

کنون از مغربی رستیم یکلی / که از مشرق بر آمد افتابم

معنی حسن تو در صورت جامی بینم / عکس رخسار تو در جام جهان می بینم
دفتر حسن ترا باز بنظر می آرم / از تو در هر ورقی نام و نشان می بینم
غمزه ات را چو نظر میکنم از سر نظری / همه بر حسن رخ خود نگران می بینم
گرچه از دیده اغیار نهانی گویی / منت از دیده اغیار عیان می بینم
می کنم هر نفسی دیده از نزد تو وام / تا بدان دیده ترا آشکارا تا بتوان می بینم
خویشتن را چو منم سایه وزان روز و شب / در پیت بر صفت سایه دوان می بینم
که سویدا شوی از فرط نهانی بر من / که ز افراط عیانیت نهان می بینم
تو یقینی و جهان جمله گمان من بیقین / مدتی شد که یقین را بگمان می بینم

تو مرا مغربی از من بی و در من بینی / چند گویی که ترا در دگران می بینم

ما از میان خلق کناری گرفته ایم / و اندر کنار خویش نگاری گرفته ایم
دامن نخست بر همه عالم فشانده ایم / و انگه بصدق دامن یاری گرفته ایم
از بهر قوت و طعمه شاهین جان و دل / از مرغزار قدس شکاری گرفته ایم
سرگشته گشته ایم چو پرگار سالها / تا بر مثال نقطه قراری گرفته ایم
صد بار جسته ایم برون از حصار تن / تا بهر جان خویش حصاری گرفته ایم

اندر

اندر میان گرد بمردی رسیده ایم / مردی میان گرد و غباری گرفته ایم
چندان پی سوار پیاده دویده ایم / تا عاقبت عنان سواری گرفته ایم

با انکه هیچ کار نیاید ز مغربی / او را بیاری از پی کاری گرفته ایم

یار تا من هستم از خود با خبر نگذاردم / تا ز من باقی بود در رسم و اثر نگذاردم
تا ز من ما و منی را باز نستاند بکل / تا نیازد او ز من خبری دگر نگذاردم
آتش عشقش که اندر رشته جانم فتاد / تا نسوزاند چو شمعم سر بسر نگذاردم
با وجود انکه گشتم در رهش بی پا و سر من / چون زمین و آسمان زیر و زبر نگذاردم
من بخود محجوبم از وی ز آنم امیدی که او / در حجاب از خویشتن زین بیشتر نگذاردم
گرچه من اندر هوایش بال و پر انداخته ام / لیکن امیدست کو بی بال و پر نگذاردم
در که کشف رو دیدارش یقین دانم که او / یک زمان بی شمع و یک دم بی بصر نگذاردم
مردم چشمم ازانم نام آن کرده است / چونکه من انسان عینم از نظر نگذاردم

من گدای او ازان گشتم بسان مغربی / کو دگر همچو گدایان دربدر نگذاردم

منم که روی ترا بی نقاب می بینم / منم که بی شب و روز آفتاب می بینم
تویی که پرده ز رخسار خود برافکندی / که تا جمال ترا بی حجاب می بینم
عجب عجب که به بیداری این از دیده / مگر مگر که من این را بخواب می بینم

منم که بر سر دریای بی‌نهایت او
مثال هر دو جهان چون حباب می‌بینم

خیال جمله جهان را بنور چشم یقین
بجنب بحر حقیقت سراب می‌بینم

ندانم از چه سبب تشنه‌ام که من خود را
بذات و نعت و صفت عین آب می‌بینم

اگر شوند ز من مست عالمی چه عجب
از آنکه من همه خود را شراب می‌بینم

مرا بهیچ کتابی مکن حواله که من
همه حقیقت خود را کتاب می‌بینم

چو باده خورد دل مغربی که من او را
بسان نرگس مست خراب می‌بینم

من که در صورت خوبان همه او می‌بینم
تو مپندار که من روی نکو می‌بینم

نیست در دیدهٔ من هیچ مقابل همه روست
تو قفا می‌نگری من همه روی می‌بینم

هر کجا می‌نگرد دیده بروی نگرد
هر چه می‌بینم از و جمله بدو می‌بینم

تو ز گیسوش نظر می‌کنی من از همه سو
تو ز گیسو منش از همه سو می‌بینم

می باقیست که بی جام و سبو می‌نوشم
عکس ساقیست که در جام سبو می‌بینم

گاه با جمله و که جمله از و میدانم
گاه او جمله و که جمله در و می‌بینم

بوی گلزار تو از باد صبا می‌شنوم
سرو بستان ترا بر لب جو می‌بینم

مغربی آنکه تو اش می‌طلبی در خلوت
من عیان بر سر هر کوچه و کو می‌بینم

صنما هر نفسی در گذرت می‌بینم
بر دل و دیده و جان جلوه گرت می‌بینم

گرچه صد بار کنی جلوه مرا هر نفسی
لیک هر لحظه بحسن دگرت می‌بینم

گاه از باد صبا بوی خوشت می‌شنوم
گاه همراه نسیم سحرت می‌بینم

بر سپهر دل و بر چرخ روان تابنده
گاه چون شمس و گهی چون قمرت می‌بینم

گرچه از منزل خود هیچ برون برنائی
لیک پیوسته چو مه در سفرت می‌بینم

دایم از غایت پیدائی خود پنهانی
گرچه تابنده‌تر از ماه و خورت می‌بینم

تو یکی نور بصرم گرچه نهانی از بصری
وانکه در دیده چو نور بصرت می‌بینم

غایب از دیده نه زانکه بصد کسوت خوب
هر زمانی گذران بر نظرت می‌بینم

مغربی از فلک و از ملکی بالاتر
گرچه دایم بلباس دگرت می‌بینم

دیده وا می‌کنم از تو برویت نگرم
زانکه بی‌تابش دیدار نبوده نظرم

چون ترا هر نفسی جلوه بحسن دگرست
هر نفس زان نگران بر تو بچشم دگرم

تو یی از منظر چشم نگران بر رخ خود
که تویی مردمک دیده و نور بصرم

هر که بی رسم و اثر گشت بکویش پی برد
من بی رسم و اثر تا نشده پی نبرم

تا ز من هست اثر از تو نیابم اثری
کاشکی در دو جهان هیچ نبودی اثرم

نتوانم بسر کوی تو کردن پرواز
تا ز اقبال تو حاصل نبود بال و پرم

بوی جانبخش تو همراه نسیم سحرست
زان سبب مردهٔ انفاس نسیم سحرم

یار هنگام سحر بر دل من کرد گذر
گفت چون جلوه کنان بر دل تو

مغربیا این دل ز غبار دو جهان
پاک بزدای که پیوسته در روی نگرم

که چو چنگم بزنی گاه چو نی بنوازم
که بهر ساز که سازی تو مرا می‌سازم

چون نیم با تو دمی در غم تنهایی ما
می‌نیاید بطرب هیچ کس از آوازم

کبر و ناری که کنی بزم از آن مفتخرم
در میان همه عشاق بدان می‌نازم

عاشقی به ز منت کو که بدو پردازی
دلبری به ز توام کو که بدو پردازم

حسن مجموع بیان در نظرم می‌آمد
چون نظر بر رخ زیبای تو می‌اندازم

چونکه هر لحظه ز تو حسن دگر می‌بینم
با تو هر لحظه از آن عشق دگر می‌بازم

شاهباز تو بدم تربیت تو پروازم داد
باز در دست تو ایم چو بخوانی بازم

بلبل روضهٔ بستان گلستان توام
هم گلزار توایم چو دمی پروازم

مغربی نقطهٔ انجم چو به اول پیوست
دیدم انجام من انجاست که بود آغازم

دلبری دارم که در فرمان او باشد دلم
همچو گویی در خم چوگان او باشد دلم

هر زمان هر جا که می‌خواهد دلم را می‌برد
زان سبب پیوسته سرگردان او باشد

هیچ با خود می‌نیاید تا بگوی حسن او
واله و آشفته و حیران او باشد دلم

عرصهٔ عالم چو تنگ آید که جولان آورد
لاجرم میدان که جولان او باشد دلم

لولو و مرجان او خواهی بجز دل در طلب
زانکه بحر لولو و مرجان او باشد دلم

بهر مهمانی دل خوان تجلی می‌نهد
هر زمان از بهر آن مهمان او باشد دلم

چونکه گردد موج زن دریای بی پایان او
ساحل دریای بی پایان او باشد دلم

مغربیا از موج و ساحل بس از این خیره مگو
زانکه دایم قلزم و عمان او باشد دلم

ای روی تو در حجاب کونین
بردار ز رخ نقاب کونین

حیف است که بحر تو نهان است
وانگاه عیان حباب کونین

با بحر وجود تو نشاید
پیدا شدن سراب کونین

برکن ز وجود مطلق خویش
ای قوت دمی نقاب کونین

باقی بجهان ز مهر رویت
بشکافت ز هم سحاب کونین

فانی غلطم که هست رویت
ظاهرتر از آفتاب کونین

محجوب منم که مانده‌ام دور
از روی تو در حجاب کونین

سرچشمهٔ چشم من بکلی
پوشیده شد از تراب کونین

عمریست که تشنهٔ توام من
سیراب شده ز آب

بر تافت عنان جان و دل را
از جانب او جناب کونین

خواهم که شوم خراب چشمت
تا کی بشوم خراب کونین

زین بیش مدار بی‌قرارم
سرگشته در انقلاب کونین

از کردن مغربی بلطفت

یک شد گره طناب کونین

ای نهان در ذات پاکت ذات کون
وی عیان روی تو در ذرات کون

مدتی بی عدت دور زمان
بود دایم با تو خوش اوقات کون

می گذشتی روز و شب بی روز و شب
بر مراد خویشتن ساعات کون

محو بودی هم بوصف و هم بذات
در همه حالات تو حالات کون

علم ذاتت اندر آن محو وجود
گاه کردی نفی و گه اثبات کون

عین علمت دید اعیان را همه
چون نگاهی کرد در غایات کون

بود ذات کون محتاج وجود
پس برآورد از کرم حاجات کون

ای گرفته حسنت از بهر ظهور
شکل و وضع و صورت و هیئات کون

ای ز جیب موسی کف برزده
رب ارنی گفته در میقات کون

برده سلطان ظهورت ناگهان
سوی صحرا لشکر و رایات کون

از ظهور آفتاب روی تو
گشته ظاهر جمله ذرات کون

واز فروغ نور مصباح رخت
کوکب دری شده مشکات کون

دیده اسرار صفات و ذات او
مغربی در مصحف و آیات کون

ای تو مخفی در ظهور خویشتن
وی رخت پنهان بنور خویشتن

با دو عالم بی دو عالم دایما
عشقبازی در حضور خویشتن

وز

وز حضورت هر دو عالم در دوام
در نمی خواهد ظهور خویشتن

مدتی با کس نمی کرد التفات
حسن رویت از غیور خویشتن

در تماشای بهشت ذات خود
بود جویای قصور خویشتن

خود بخود داد و خود دید باز جود
بشنود هر دم زبور خویشتن

تا کند بر خود تجلی هم ز خود
موسی خود بود و طور خویشتن

چون شعوری یافت از غایات ذات
گشت عاشق از شعور خویشتن

دید در خود بحرهای بیکران
حیرت آورد از بحور خویشتن

جمله کارستان چو خود در خود بدید
در عجب ماند از امور خویشتن

زان سبب در سر و سروری بدید
منبسط گشت از سرور خویشتن

عزم صحرا کرد ناگه از سرور
آن سلیمان با طیور خویشتن

بر سر ره بیخبر افتاده دید
مغربی را در عبور خویشتن

آن بت عیار شهر بی ما و من
عشق بازد دایما با خویشتن

خود پرستی پیشه دارد روز و شب
هست خود را که صنم گاهی شمن

جملگی ذات او باشد زمان
چون بوصف خود درآید در سخن

یوسف حسنش چو آید در لباس
گرد داو را هر دو عالم پیرهن

سر ز جیب هر دو عالم بر زند
در خود آراید لباس جان و تن

چون لباس جان و تن بر خود کند
لشکر خود را چو بر صحرا کند
شور و غوغایی برآید در جهان
در شب تیره برآید آفتاب
زلف و رویش شور و آشوب افکند
مظهر خورشید حسن او شود
تا بهر گوشی حدیث خویش را
عشق چون بیند جمال خویش را
غیرت او حسن را گوید که زود
حسن خود را در لباس آرد برون
کثرت کونین را در خود کند

پس ز خود بیند هزاران انجمن
پر شود عالم ز آشوب و فتن
چون سپاه حسنش آرد تاختن
روی او از زیر زلف پرشکن
در ختا و چین و بلغار و ختن
کودک و پیر و جوان و مرد و زن
بشنود گویا شود در هر دهن
در لباس و در نقاب ما و من
جامهٔ اغیار برکن از بدن
تا که در ذات خودش سازد وطن
بحر وحدت چونکه گردد موجزن

کس نماند غیر ذات مغربی
نی زمین ماند در آن دم نی زمن

ز چشم مردم چو تو پری جمال خود نگران
چو حسن روی تو آن کس ندید چشم عجب
اگر نه در خم چوگان زلف تست دلم
مپوش روی ز چشم و مشو نهان از من

جز جمال تو از خود همی شود نهان
پس از چه روی خسته گشته‌ام ز هجران
بگو که چرا شد چو گوی سرگردان
نمی‌سزد که نهان گردد از گدا سلطان

چه قرب و قدر بود ذره را ز خورشید
ز قطره نشود بحر بی‌کران کم و بیش
اگر بغیر تو کردم نگاه در همه عمر
چگونه غیر تو بیند کسی که غیر تو نیست
بیا و جلوه گری جمال یار نگر
کجاست دیده که خورشید روی او بیند

چه وسع و گنج بود قطره را بر عمان
ز ذره‌ای نپذیرد کمال خور نقصان
بیا و جرم و غرامت ندیده‌ام بستان
بدان سبب که تویی عین جملهٔ اعیان
ز قد و قامت این و ز چشم و ابروی آن
ز روی روشن ذرات کائنات عیان

هزار عشوه و دستان و کبر و ناز کنند
بدان سبب که ربایند ز مغربی دل و جان

کو جذبه که باز ستاند مرا ز من
کو باده که تا بخورم بیخبر شوم
کو آن عزیز مصر ملاحت که تا دلها
کو ساقی مؤبد باقی که در ازل
در حالتی چنین که منم دردمند عشق
ای ساقی که مستی ارباب دل از تست
چشمت بیک کرشمه تواند خلاص داد
مشکن دل شکسته ما را که بیش از این

یا جرعه که تا کنم فارغ از زمن
از خویشتن که سخت ملولم ز خویشتن
یکدم خلاص یوسف جان را ز حبس تن
داد دهی مدام به نقل و ستم زان لب و دهن
درمان درد من نبود غیر درد آن
از روی مرحمت نظری بر دلم فکن
چون من هزار خسته درون بر از این فتن
از خود شکسته است از آن زلف پرشکن

در حلق جان مغربی انداز زلف را

او را بدست خویش بر آر از چه بدن

کنجهای بی نهایت یافتم در کنج جان
کنج جان زان گنج چون شد کان گنج بی کران

جان من از عالم نام و نشان آمد برون
بی نشان شد تا در آمد در جهانی بی نشان

تا که آمد در خراب آباد دل گنجی پدید
تا خراب آباد دل شد سر بسر معمور از آن

هر زمان آید بشهرستان دل از راه غیب
با متاع بی نهایت صد هزاران کاروان

چونکه شهرستان دل معمور شد در هر نفس
کاروانها کرد از سوی شهرستان روان

چونکه دل نبرده هیچ رنجی بر سر گنجی رسید
آمدش تا که بدست از غیب گنج رایگان

در شب تاریک تن روزی پدید آمد ز دل
آفتابی زان آسمان جان بر آمد ناگهان

تا تجلی کرد مهر مشرقی بر مغربی
مغربی را جمله ذرات عالم شد عیان

ای دوست بیا بر نظر ما نظری کن
بر دیده جان و دل شیدا نظری کن

اول ز رخ خویش بده بخش جلایی
وانگاه در آن عین تجلی نظری کن

تاریک بود آینه رخ ننماید
زنگ از دل آن آینه بزدا نظری کن

از زنگ جهان چونکه شود پاک و مصفا
بر آینه پاک و مصفا نظری کن

از دیده وامق که بود مظهر عشقت
بر حسن خوش اندر رخ عذرا نظری کن

هر لحظه بدل صورت زیبای تو بخش
وانگاه در آن صورت زیبا نظری کن

صحرای دلم گشت تماشاگه حسنت
بخرام بصحرا و تماشا نظری کن

بر دیده جان جلوه کنان گرد مدام
وز دیده دل چهره خود را نظری کن

دل مظهر ذات و همه اسماست در و نیک
بر چهره ذات و همه اسما نظری کن

چون آینه اسم و مسمای تو آمد
در آینه هر اسم و مسمی نظری کن

بی آینه زان سان که تو هستی حقیقت
خود را بخود و آینه بنما نظری کن

بحریست دل مغربی پر لولوء لالا
بر بحر پر از لولوی لالا نظری کن

قطره از قعر دریا دم مزن
ذره از مهر و الا دم مزن

مرد امروزی هم از امروز گوی
از پریروز و دی و فردا دم مزن

چون نمی‌دانی زمین را از آسمان
پیش از این از زیر و بالا دم مزن

چون اصول طبع موسیقیت نیست
از تنا تر نا و تانا دم مزن

درگذر از نفی و اثبات ای پسر
هیچ از لا و ز الا دم مزن

گر بگویندت بکن جان را فدا
رو فدا کن جان خود را دم مزن

تا نمی‌دانی من و ما را که کیست
باش خاموش از من و ما دم مزن

همچو آدم علم اسما را ز جمع
تا نگیری هیچ از اسما دم مزن

آنکه عین جمله اشیا گشته است
مغربی را گفت از اشیا دم مزن

چه ساقیست که مست مدام اوست جهان
چه باده است ندانم که جام اوست جهان

چه ماهیست که در شست کائنات افتاد / چه دانه است و چه مرغی که دام اوست
دلم رسید بروزی که روز ما شب اوست / بدید چهرهٔ صبحی که شام اوست جهان
ظهور دوست بعالم تمام افتاد / برای آنکه ظهور تمام اوست جهان
نظر ز سایهٔ عالم بدوز کس آنکه / بنور آنکه ظلال و ظلام اوست جهان
بیا بدیدهٔ تحقیق در نگر بشناس / که کیست آنکه بر خلوع نام اوست جهان
هر آنکه توسن نفس عنان کش سالک نیست / یقین بدان بحقیقت که رام اوست
جهان غلام کسی شد که او غلام وی است / از آن سبب که غلام غلام اوست

چه کامرانی و عیشی که مغربی دارد / که مدتیست که دایم بکام اوست جهان

دلی دارم که باشد جای جانان / مدام آن دل بود ماوای جانان
دلی دارم چو آئینه که دایم / در و بینیم رخ زیبای جانان
سویدایست آن دل را که یکدم / نباشد خالی از سودای جانان
دلم را نیست پروای دل و جان / که تا پرواست از پروای جانان
بسان کشتی اندر انقلابست / مدام از جنبش دریای جانان
درونی دارم از غوغای عالم / شده خالی پر از غوغای جانان
سری دارم که دارد سرفرازی / ز سر انداختن در پای جانان
دماغ جان همی دارد معطر / نسیم زلف مشک آسای جانان

روان

روان مغربی پر شور دارد / لب شیرین شکر خای جانان

ای دل اینجا که جای جانانست از جان دم مزن / از دل و جان و جهان در پیش جانان دم مزن
گر تو مرد درد اوئی هیچ از درمان مگوی / درد او را به ز درمان دان ز درمان دم مزن
کفر و ایمان را باهل کفر و ایمان کن رها / باش مستغرق در او از کفر و ایمان دم مزن
لب بدوز از گفت و گو چون گفت و گوی وقت نیست / جای حیرانیست در وی باش حیران دم مزن
چون یقین آمد رها کن قصهٔ شک و گمان / چون عیان بنمود رخ دیگر ز برهان دم مزن
قصهٔ کوران به پیش مردم بینا مگو / پیش از این در پیش بینایان ز کوران دم مزن
علم بی دین را رها کن جهل حکمت را مخوان / از خیالات و ظنون اهل یونان دم مزن
آب حیوان را اگر یابی بحیوان کن رها / پیش دریای حیات از عین حیوان دم مزن

وصل و هجران نیست الا وصف خاص عاشقان / مغربی گر عارفی از وصل و هجران دم مزن

پیش قد و روش از سرو و گلستان دم مزن / وز تماشای بهار و باغ و بستان دم مزن
گر ز زلفش بگذری وقت سحر باد صبا / از تو گردد خاطر زلفش پریشان دم مزن
چون دل دیوانه در زنجیر زلف دلبرست / حلقهٔ زنجیر آن مجنون مجنبان دم مزن
ای دل سرگشته حیران ز زلفش سر مپیچ / همچنان چون حلقه سرگردان و حیران دم مزن
با لب میگون و روی خوب و زلف دلکشش / از شراب و شاهد و شمع شبستان دم مزن

جان ندارد قیمتی بسیار از جان وا مگوی / گرچه جانی باختی در راه جانان دم مزن

کفر و ایمان را به پیش زلف و رویش کن رها / پیش زلف و روی او از کفر و ایمان دم مزن

چونکه با او می نیاری بود از وصلش مگو / چونکه بی او هم نمی باشی ز هجران دم مزن

وصف کفر زلف او در پیش مؤمن وا مکن / هیچ از آن کافر به پیش این مسلمان دم مزن

روی خوبان چونکه حسن روی او را مظهر است / پیش حسن روی او از روی خوبان دم مزن

ماه تابان چونکه هست از مهر رویش تابشی / مغربیا در پیش مهر از ماه تابان دم مزن

بیا ز چهرهٔ خوبان جمال خود را بین / ز خط و خال بتان خط و خال خود را بین

ز شکل و هیئت رخسار و ابروی خوبان / ببدر خویش نظر کن هلال خود را بین

بیا بعزم تماشای کاینات نگر / ظهور صورت علم و خیال خود را بین

دلم که هست ترا آینه درو بنگر / اگرچه مثل نداری مثال خود را بین

ز اعتدال قد سرو و پری رویانی / بقد خویش بگو کاعتدال خود را بین

بسوی ما نظری کن که حال ما عجب است / ز حال طرفهٔ دل طرفه حال خود را بین

بگاه جلوه گری حسن کامل خود را / بگو در آینهٔ دل کمال خود را بین

بفقر و فاقه و ذل و تواضعش بنگر / غنا و عزت و جاه و جلال خود را بین

بمغربی نظری کن ز راه لطف و کرم / نیازمند کمال و جمال خود را بین

کفتمش

گفتمش خواهم که بینم مر ترا ای نازنین / گفت اگر خواهی مرا بینی برو خود را ببین

گفتمش با تو نشستن آرزو دارم دمی / گفت اگر باشد ترا این آرزو با خود نشین

گفتمش بی پرده با تو گر سخن گویم رواست / گفت در پرده نشاید گفت با من بیش ازین

گفتمش از کفر و دین اندیشه دارم گفت رو / در جهان ما مدار اندیشه از کفر و دین

گفتمش گویی که آدم جمع کل عالمست / گفت جمع عالمست و جمع رب العالمین

گفتمش کان نقد گویی بر مثال نقش نیست / گفت ظاهر شد بنقش خویشتن نقش آفرین

گفتمش با تو حدیثی گفت خواهم بی گمان / گفت هرچه آن بی گمان گویی بود بی شک یقین

گفتمش هم مهر توام جمله تو خندید و بگفت / پرتوی کز مهر بود با ذرات آن آفرین

گفتمش گر آفتاب مغربی جویم نشان / گفت گر زوی سایه یابی قیمت مهر و مه زمین

آن مرغ بلند آشیانه / چون کرد هوای دام و دانه

پرواز گرفت و گشت ظاهر / از سایهٔ پر او زمانه

مرغی که دو کون سایهٔ اوست / در سایهٔ خویش کرد خانه

مرغ دل ما ز هر دو عالم / اندر بر او گرفت لانه

آن مرغ شگرف ذات عنقاست / بی مثل و مقدس و یگانه

او راست نعوت بی نهایت / او راست صفات بی کرانه

بحریست که هر زمان ز جوشش / صد بحر دگر شود روانه

با خویش همیشه عشق بازد	با خوبی خویشتن جاودانه
معشوقه و عشق و عاشق آمد	بر غیر نهاده صد بهانه
آوازه خود شنید از خود	تهمت بنهاده بر خیانه
از نغمهٔ خویشتن شنیده	هر لحظه سرود عاشقانه
بر نغمهٔ خود سماع کرده	بی مطرب و بی دف و ترانه
فی الجمله ز غیر نیست پیدا	هم نام و نشان و هم نشانه

ای مغربی ضعیف ناچیز
باری تو کئی درین میانه

لب ساقی مرا هم نقل و جام مست هم باده	مدام از لب جانان بود مجموع آماده
برای عکس رخسارش دل ای ساقی چو آیینه	که همچون باده صافست هم صافی و هم ساده
مرا مستی چو از ساغر بود بگذار تا باشند	سر قرابه بربسته در خمخانه بگشاده
نهان از خویش و بیگانه برون از دیر و میخانه	لب ساقی و می باقی مرا همدم فرستاده
الا ای زاهد و عابد من و دیر و تو و مسجد	مرا زنار می زیبد ترا تسبیح و سجاده
نداده دل به دلداری ندانی رسم جانبازی	که رسم و راه جانبازی نداند غیر دلداده
ترا از لذت مستی کجا باشد خبر هرگز	قدم بیرون ز هشیاری بغم خویش تنها کرده
بتاب از مشرق جانم الا ای مهر تابانم	برابر تخت دل بنشین الا ای شاه و شهزاده
تو ای چون مردم دیده از آن نامت بود انسان	دلی ها بنده اشکی ز چشم هر دم افتاده

ترا در بندگی آزاده چون مغربی باید	که بهر بندگی مردی بباید سخت آزاده

آنکه خود را می‌نماید از رخ خوبان چو ماه	می‌کند از دیدهٔ عشاق بر خوبان نگاه
وانکه حسنش را بود از روی هر مهرو ظهور	هست عشقش را ز دل عاشق مسکین جلوه‌گاه
عشق از معشوق بر عاشق کند آغاز چون	تا که عاشق از جفاهای عشق آرد پناه
چون وجود این یابد و ظهور آن آمدن	این چه محو عشق گردد آن بود بی این تباه
عشق کثرت بر نتابد پیش او باشد یکی	یوسف و گرگ و زلیخا و عزیز و چاه و جاه
هیچ ننماید انجم در فروغ آفتاب	همچنان کز غایت نزدیکی خورشید ماه
عشق او چون گرد با خود آنچه شاید کردنی	پس نباشد عاشق و معشوق را جرم و گناه
خیمه بیرون زد پی اظهار خود سلطان عشق	تا کند بر عرصهٔ ملک جهان عرض سپاه
کثرتی از وحدت خود کرد پیدا ناگهان	تا که شد بر وحدت بی مثلش کثرت گواه
باز بی کثرت بود موج محیط وحدتش	پاک شست از لوح هستی اسم و رسم ماسواه

موج او چون خاک بود مغربی را در ربود
از سر ره زانکه بود از بود او ناپاک راه

منم زیبا رو نگارین خود جدا مانده	بدرد هجر گرفتار و بی دوا مانده
ز تخت گوهر با قیمت و بها بوده	بخاک تیره فرو رفته بی بها مانده
مقرب در درگاه کبریا بوده	بدست کبر گرفتار و در ریا مانده

بچار میخ طبیعت بدوخته محکم | بحبس شش جهت کون مبتلا مانده
شب‌است و راه بیابان و ز قافله دور | غریب و عاجز و مسکین ضعیف و وا مانده
کجاست پرتو رویت که رهنما گردد | که هست جان حزین از راه و رهنما مانده

شده ز دوری خورشید مغربی چو حقیر
بسان ذره سرگشته در هوا مانده

ای در پس هر لباس و پرده | بر دیده و دیده جلوه کرده
خود در همه لبس هر دو عالم | آورده بجهر زمان و پرده
ما را ز شمرده گشته معلوم | آن چیز که هست ناشمرده
ای بیضهٔ مرغ لامکانی | ای هم تو سپید و هم تو زرده
کی مرغ شوی و باز گردی | ای بدر آ ز لباس و پرده
در جنبش و جوش و در خروش آی | تا کی بشوی چنین فسرده
بشکاف کفن بیفکن این پوست | چون روح بر آ ز جسم مرده
بگشای دو بال بس بپر برون | از گنبد چرخ سال خورده
ای مغربی کی رسی بسیمرغ | بر قلهٔ قاف ره نبرده

هرگز نرسد کسی بمنزل
نارفته طریق و ناسپرده

آن ماه مشتریست ببازار آمده | خود را ز دست خویش خریدار آمده

آن گلرخیست سوی گلستان شده روان | وآن بلبلیست جانب گلزار آمده
آن قد و قامت همه خوبان دلربا | آن سرو قامتست برفتار آمده
پنهان بدین جهان ز سراپرده جهان | یارست در ملابس اغیار آمده
محبوب گشته است محبت جمال خویش | مطلوب خویش را طلبکار آمده
از روی دوست این همه مؤمن عیان شده | وز موی دوست این همه انکار آمده
کفار
آن یک ز روی اوست بتسبیح مشتغل | وین یک ز موی اوست بزنار آمده
عالم ز یک حدیث پر از گفت و گو شده | از نکته ایست این همه گفتار آمده
رویش بپیش زلف مقر آمدست لیک | زلفش بپیش روست بانکار آمده
یک باده بیش نیست در اقداح کاینات | ز اقداح باده مختلف آثار آمده
آن شاه یثربست که در روم قیصرست | وآن ماه رومیست عرب‌وار آمده
عالم مثال علم و ظلال صفات اوست | آدم ز جمله است نمودار آمده
یک ذات بیش نیست که ست از او صفات | گه در ظهور و گاه در اظهار آمده
هم اسم و رسم و وسم و نعوت و صفت شده | هم عین و غیر و اندک و بسیار آمده
این نقشها که هست سراسر نمایشست | اندر نظر چو صورت پندار آمده
این کثرتیست لیک ز وحدت عیان شده | این وحدتیست لیک در اطوار آمده
تکرار نیست چونکه لباسات مختلف | گرچه حقیقتست لیک تکرار آمده
این موجها ز بحر محیط حقیقتست | وین جوشها ز قلزم زخار آمده

از موج او شد است عراقی و مغربی
وز جوش او سنایی و عطار آمده

مرا آن لعبت خندان تازه / بتن هر دم فرستد جان تازه
بچشم جان تازه هر زمانی / نماید چهرهٔ جانان تازه
دهد هر لحظه بستان دلم را / نگارین شیرها ز بستان تازه
ز دریای دل و جانم برآرد / دمادم لولو و مرجان تازه
هزاران لعل و مروارید رنگین / بخنده زان لب و دندان تازه
میآید مرا در جان و در دل / هزاران روضه و بستان تازه
نماید هر زمانی معجز نو / بیان و حجت و برهان تازه
قدیمی عهد را سازد مجدد / کند با مغربی پیمان تازه
ولی عهد خودش سازد دگربار / نویسد بهر او فرمان تازه
نویسد دمبدم بر صفحهٔ دل / بدست خویشتن ایمان تازه
پیاپی آمدم از جانب او / بسوی جان و دل مهمان تازه

چو مهمانی بیاید تازه از راه
برای او فرستد خوان تازه

انچه می دانم از آن یار بگویم یا نه / وانچه بنهفت ز اغیار بگویم یا نه
دارم اسرار بسی در دل و در جان مخفی / اندکی زان همه اسرار بگویم یا نه

کرچه

گرچه از جملهٔ اطوار برون آمده ام / سخنی چند ز اطوار بگویم یا نه
معنی حسن گل و صورت عشق بلبل / همه در گوش دل خار بگویم یا نه
آنکه اقرار همی کرد چرا منکر شد / علت و موجب انکار بگویم یا نه
وصف آنکس که درین کوچه و این بازار است / بر سر کوچه و بازار بگویم یا نه
سبب آنکه یکی در همه عالم ظاهر / گشت در کسوت بسیار بگویم یا نه
سر این نقطه که او مر نقش دایره / مینماید نه به تکرار بگویم یا نه

کثرت دایره از وحدت نقطه پیدا
از چه گردید در ادوار بگویم یا نه

معلق

انت نسمة من صوب ارض الاحبة / بطیب تحیات و عرف مودة
تشیر بسیر نحو وادی الحبائب / و تصبو لیلی صوب ارض رضیته
وردت امانات و خلت مقامها / و عادت الی عود و مالت الی رجعة
فقلت لها حال الرجوع الیهم / و شوقی الیها مثل شوقی الجنة
ایا نسمة ان جئت اعتاب فالق / علی الناس فی حکم و عدل و حکمة
ففی تبلغی منی الیهم تحیتی / فقولی لهم من بعد عرض التحیة
سلام علیکم من سلام و مؤمن / ایا خیر اولاد لخیر البریة
ساسعی الیکم سعی ساع بمهرول / بروحی و جسمی و قلبی و جملتی
و مالی بانی لا احب محبة / الی حی احبابی و حزنی و شغفتی

هیچ کسی بخویشتن ره نبرد بسوی او / بلکه بپای او رود هرکه رود بکوی او

دل کششی نمی کند هیچ بسوی ما و مرا / تا کششی نمی رسد سوی ما ز سوی او

تا که شنیده ام که او دارد آرزوی من / می نرود ز خاطرم یک نفس آرزوی او

چون ز زبان ما ست او هر نفسی بگفت و گو / پس همه گفت و گوی ما باشد و گفت گوی او

تا که از و نبود طلب طالب او نشد کسی / این همه جست و جوی ما هست جست و جوی او

مست دل همه جهان در سر زلف او نهان / هرکه دلی طلب کند گو بطلب ز موی او

بس که نشست روبرو با دل خونریز من / دل بگرفت جملگی عادت و خلق و خوی او

قدر نبات یافت چو باز از مصاحبت / گل چو شود قرین گل یابد رنگ و بوی او

مست و خراب او منم جام شراب او منم / نیست بغیر من کسی میکده و سبوی او

می ز سبوی او طلب آب ز جوی او طلب / بحر شود اگر کسی آب خورد ز جوی او

مغربی از شراب او گشت چنانکه سحر / تا بفلک همی رود نعره و های و هوی او

انکه عمری در پی او می دویدم سو بسو / ناگهانش یافتم با دل نشسته روبرو

آخر الامرش بدیدم معتکف در کوی دل / گرچه بسیاری دویدم از پی او کو بکو

دل گرفت آرام چون آرام دل در بر گرفت / جان چو جانان را بدید آسوده گشت از جست و جو

ای که عمری آرزوی وصل او بودت چرا / از پی آن آرزو بگذشتی از هر آرزو

تا بکی سرچشمه خود را بگل انباشتن / جوی خود را پاک کن تا آیدت آبی بجو

اب

آب حیوان در درون ما و آنکه برای قطره / ریخته در پیش نادان و دانا آبرو

بهر آن مجلس دفی را مکن هر جا گرو / طالب آن باده مشکن صراحی و سبو

ناظران منظری بردار از عالم نظر / عاشق آن شاهی بر دوز چشم از غیر او

نیست بی او چو تابی رو از وی بر متاب / بی ویت چون نیست آبی دست را

از وی مشنو

دارم از دل سرفرازی کو ز عالی همتی / در دو عالم جز بنقدیش بکس نارد فرو

مغربی چون آفتاب مشرقی در جیب تست / باید اکنون سر بجیب خویشتن بردن فرو

گاه مایی و گه شمایی تو / می نگویی چنین چرایی تو

هر زمان کسوت دگر پوشی / بلباس دگر برآیی تو

هیچکس مر ترا نیاورد دست / خود بخود آمدی خدایی تو

گرچه بیگانگی کنی که گاه / نه بیگانه کاشنایی تو

دانمت کز جهان نه ای لیکن / می ندانم که از کجایی تو

جز تو کس نیست تا ترا بیند / زانچه برقع نمی گشایی تو

زان کس نیستی که زان خودی / هیچکس را نه ترایی تو

رنگهای عجب برآمیزی / نقشهای عجب نمایی تو

مغربی تو ترا نمی دانی / بحقیقت بدانکه مایی تو

عشق من حسن ترا در خور اگر هست بگو   چون منت در دو جهان مظهر اگر هست بگو
منظر نیست ترا به ز دل و دیدهٔ من   زین دل و دیده بهست منظر اگر هست بگو
غیر سودای تو اندر سر من چیزی نیست   غیر سودای منت در سر اگر هست بگو
زیور حسن تو دایم نظر عاشق تست   حسن ترا بهتر ازین زیور اگر هست بگو
بهتر از عشق من و حسن تو در عالم نیست   زین دو در جملهٔ جهان بهتر اگر هست بگو
غیر تو در دو جهان هیچ کسی نیست دگر   غیر تو در دو جهان دیگر اگر هست بگو
لشکر حسن تو غارتگر جان و دل ماست   بجز از لشکر تو لشکر اگر هست بگو
کشور دل بتو دادیم و تویی حاکم او   حاکمی جز تو درین کشور اگر هست بگو

مغربی پرتو خورشید تو عالم بگرفت
آفتابی چو تو در خاور اگر هست بگو

صفت شکل دهانش بزبان هیچ مگو   بیقینش چو ندیدی بگمان هیچ مگو
گر ترا هیچ از آن ذوق دهان حاصل شد   بر هی ذوق از آن ذوق دهان هیچ مگو
از میان خوش بکنار آی و بگیرش بکنار   چون گرفتی بکنارش ز میان هیچ مگو
تو که بی نام و نشان هیچ نگشتی در وی   بکسی نیک ازو نام و نشان هیچ
یار هر لحظه بشکل دگر آید بیرون   تو بهر شکل که بینیش بر آن هیچ مگو
حرفهایی که بر اوراق جهان مسطور اند   ست آن جمله خط او دست بجز آن هیچ
آنکه در کسوت هر پیر و جوانست نهان   چون عیان گشت بر پیر و جوان هیچ مگو

چون

چون ترا خازن اسرار نهانی کردند   سر نگهدار ز اسرار نهان هیچ مگو

مغربی آنچه توان گفت بهر کس میگوی
وانچه گفتن بهمه کس نتوان هیچ مگو

ای همگی صفات من آینهٔ صفات تو   هست جهات من بجز شعبهٔ از جهات تو
جام جهان نمای من صورت تست گرچه هست   جام جهان نمای تو صورت ممکنات تو
گنج تویی طلسم من ذات تویی و اسم من   حل شده از ظهور تو جمله مشکلات تو
با عدم و وجود من خفته بدم سحرگهی   داد ندا ز بندگی حی علی الصلوة تو
زود ز خواب خاستم چونکه شنیدم آن ندا   عشق فکند در برم خلعتی از صفات تو
سوی وجود آمدم خوش خوش بسجود آمدم   بود سجودگاه من مسجد کاینات تو
مسجد کاینات تو بود پر از جماعتی   جمله گرفته سر بسر صورت مبدعات تو
لوح وجود سر بسر پر ز نقوش حرف شد   گشت مفصل و عیان جمله مجملات تو
گشت جهان آب و گل نقش جهان جان و دل   گشت جهان جان و دل نقش صفات و ذات تو
یوسف جان چو دور ماند از پدر وجود خود   کرد مقیدش بگل مصر تو و نبات تو
ای دل مستمند من صبر کن و ثبات کن   بو که رساندت بدو صبر تو و ثبات تو
در جهتی از آن جهت در جهتش طلب کنی   بی جهتش ببینی ار محو شود جهات تو

بود وجود مغربی لات و منات او بود
نیست بتی چو بود او در همه سومنات تو

چو تافت بر دل و بر جانم آفتاب تجلی
بسان ذره شدم در فروغ تاب تجلی

رسیدم از شب دیجور نفس و ظلمت تن
ز عکس پرتو انوار آفتاب تجلی

تنی چو طور و دلی چون کلیم می باید
که آورد که میقات دوست تاب تجلی

حدیث کی همه اکنت حادث از حدثان
طهارتی نتوان یافت جز به آب تجلی

چو شد خراب تجلی دلم عمارت یافت
خوشا عمارت آن دل که شد خراب تجلی

نقاب یار من از پیش دیده ام برخاست
چو رخ نمود مرا یار از نقاب تجلی

دلا به مجلس رندان پاکباز درآ
ز دست ساقی باقی بخور شراب تجلی

شراب ناب تجلی رهاندت از خود
دلا مباش دمی بی شراب ناب تجلی

ز مغربی نتوان یافت هیچ نام و نشان
از آن زمان که نهان گشت در قبای تجلی

ز حلقه دوش بر در دل یار معنوی
گفتم که کیست گفت که در باز کن تویی

گفتم تو من چگونه که گفتا که ما یکیم
از بهر روی پوش عیان گشته در دوی

ما و منی و او و تویی شد حجاب تو
از خود بدین حجاب چه محجوب می شوی

بگذر از این حجاب که در و کهنه و نوست
وانگه ببین که کیست درین کهنه و نوی

نقش و نگار نقش نگارست ای کمان
مانی نهان شدست درین نقش مانوی

جز مطربی مدان که درین پرده خوش سراست
گر صد هزار نغمه و آوازه بشنوی

ای مغربی تو سایه خورشید مشرقی
زان سایه وار در پی خورشید می دوی

نی نی غلط که مهر سپهر حقیقتی
گرچه گهی چو ذره و گاهی چو پرتوی

آنچه تو جویای آنی گر شوی بی تو تویی
بر مثال سایه خود در پی خود میدوی

تا تو غیری را تصور کرده جویای حق
کی توانی گشت یکتا با چنین شرک و دوی

دیده بگشا باری اندر خود نظر کن گر کنی
در جمال وحدت خود شو چو حیران میشوی

عالی گر زانکه می گیری بگیر از خویشتن
منزوی گر میشوی باری ز خود شو منزوی

تا هر آن حاجت که خواهی هم ز خود گردد روا
تا هر آن چیزی که می پرسی هم از خود بشنوی

ره روان از راه بی پایان به پایان کی رسند
تا بسیط راه بار دیگر نگردد منطوی

گر به هر دو ره را بدو رانداز و بی هر دو برو
چونکه میدانی حجاب است راه و ره روی

تا تو با خویشی گدا و بی نوا و مفلسی
تا تو بی خویشی قباد و کیقباد و خسروی

گرچه از خورشید تابان نیست ذره منفصل
مغربی بی خود تو خورشیدی و با خود پرتوی

سبو بشکن که آبی نه سبویی
ز جو بگذر که دریایی نه جویی

سفر کن از من و مایی که مایی
گذر کن از تو و اویی که اویی

چرا چون آسمان گرد خود نگردی
جواب آشفته سرگردان چه جویی

پشیمانی بود در هرزه گردی
پریشانی بود در سو به سویی

تو باری از خود اندر خود سفر کن
بگرد عالم اندر چند پویی

گرا می پرسی از خود وا نپرسی   کرا گم کرده آخر نگوئی
ز خود او را طلب هرگز نکردی   اگرچه سالها در جست و جوئی
کلاه فقر را بر سر نیابی   مگر وقتی که ترک سر بگوئی
تو یکدل شو چو آیینه که طومار   سیه رو گردد آخر از دو روئی
کجا سر گوی او کردن توانی   که طفلی در پی چوگان و گوئی

نصیب ای مغربی از خوان وصلش
نیابی تا که دست از خود نشوئی

پیش شیران دعوی شیری مکن چون روبهی   ناخوش است از زشت و لاغر لاف حسن و فربهی
خوش نباشد با اسیری از امیری دم زدن   زشت باشد با گدایی لاف دعوی شهی
تو سلیمانی ولیکن دیو دارد خاتمت   یوسفی اما عزیز من هنوز اندر چهی
دعوی ناکرده خود را از خودی خود بحق   خلق را دعوی بحق کردن بود از ابلهی
تو تهی از حق از آنی کز خودی خود پری   پر ز حق آنگه شوی کز خویشتن گردی تهی
اولت از خویشتن باید بکلی شست دست   گر تو خواهی فقر را هستی بغایت منتهی
ابتدایی نیست ره را پس تو چون مبتدی   انتهایی نیست حق را پس تو چون منتهی
ابتدا و انتهایی گر بود آن از تو است   وارهی از هر دو گر یکباره از خود وارهی
طفل راهی رو طلب کن پیر ره بینی بحق   تا زمام اختیار خود بدست او نهی
روز و شب در نور ارشادش همی رو راه را   تا قدم از ظلمت آباد خودی بیرون نهی

بعد از آن

بعد از آن چون مغربی از راه و رهرو فارغ آی
ره رو و ره را بدور انداز اگر مرد رهی

دارد نشان یارم هر دلبری و یاری   بینم جمال رویش در روی هر نگاری
جز روی او ندانم هر روی ماه روئی   جز خط او نخوانم از خط هر عذاری
عکسی از آن جمالست هر حسن و هر جمالی   نقشی از آن نگارست هر نقش و هر نگاری
چون یار در دل من دایم قرار دارد   پس از چه رو ندارد دل یک زمان قراری
چون دست برفشانند من جان برفشانم   نبود ز بهر جانان خوشتر ز جان نثاری
گر می روی رها کن دل را بیادگارت   خوش باشد ار بماند از دوست یادگاری
بر جویبار گیتی بخرام تا بروید   از سرو قامت تو هر سرو جویباری
گر خون من بریزی بر رهگذارم انداز   باشد که ناگهانت بر من فتد گذاری
روز شمار دانم کاندر شما نیایم   من کیستم که آیم اندر شمار یاری
جایی که هر دو عالم از هیچ کمتر آید   من خود چه چیز باشم یا همچو من هزاری
روی ترا نیارم دیدن زانکه باقیست   از رهگذار عالم بر دیده ام غباری
تا گلشن جمالش خارست هر دو عالم   تو کی رسی بگلشن تا نگذری ز خاری
او در دیار جانم بوده همیشه ساکن   من گشته در پی او سرگشته هر دیاری
تا گشته مار هستی بر گنج ره نیابی   زان رو که هستی تو بر گنج اوست ماری

مگذار مغربی را کاندر میان درآید

تا او درین میانست از تو برکناری

تو نگارین بلطافت همگی جان و دلی — گرچه ساکن شده در مملکت آب و گلی
تو مگر باغ بهشتی که چنین مطبوعی — تو مگر فصل بهاری که چنین معتدلی
یارب این گل ز چه باغست که رویش چو بدید — گل صدبرگ برآمد بر او از خجلی
چو نگار این چگلی خوب بخوبی تو نیست — نتوان گفت بخوبی چو نگار چگلی
بدل آنرا طلبد دل که نباشد بدلش — جان بجوید بدل زانکه تو جانرا بدلی
کشش ای دوست مکن از سر کوی تو مرا — من چه کردم که من دلشده را درگسلی
ای دل از مسکن خود گرچه بغربت رفتی — لیک باید وطن خویش ز خاطر نهلی
تو زمانی مگسل هیچ زما در دو جهان — سر بپیوند که داری که زما می گسلی

مغربی دیده بدیدار تو روشن دارد
گرچه باور نکند فلسفی و معتزلی

جنونی فوق غایات الجنونی — جنونی من حبیب ذی فنونی
بعشقت زان زهر مجنون فزونم — که در خوبی زهر لیلی فزونی
برون از خویشتن غربت جستیم — نمی انستم کاندر درونی
نگارا دیده اندر جستجویت — چه می گردد چو تو عین عیونی
الا ای غمزه غماز دلبر — چنان پر مکر و دستان و فسونی
که اندر سحر و مکاری و افسون — ز حد و وصف و اندازه برونی

دلا

دلا از چشم سرمستش حذر کن — که هم ترکست و هم سرمست خونی
دلا در تست ساکن چون دلارام — چرا بی صبر و آرام و سکونی

ترا در چند و چونی مغربی یافت
اگرچه برتر از چندی و چونی

مرا بخلوت جان دلبریست پنهانی — که هست جان و دلم در جمال او فانی
دران مقام که جانان جمال بنماید — بود مقام دل و جان فنا و حیرانی
سریر سلطنت ذات ایزدیست دلم — چنانکه عرش مجیدست عرش رحمانی
ترا چنانکه بحسن و جمال ثانی نیست — مرا بعشق تو هم نیست در جهان ثانی
کجا بزم دل و جانرا که در مقام بقا — تو هم دلی بحقیقت مرا و هم جانی
ز من تو جمله ربودی و جمله ام کشتی — چو جمله ام تویی اکنون مرا چه میخوانی
تویی مرا بدل دل اگرچه دلداری — تویی مرا بعوض جان اگرچه جانانی
ز چشم من همه اکنون تویی که می بینی — ز عقل من همه اکنون تویی که می دانی

ز مغربی مشنو بعد ازین اگر شنوی
از و ندای انا الحق و قول سبحانی

چو نیست چشم دلت تا جمال او بینی — نگر بصورت خود تا مثال او بینی
ز آفتاب رخش گر بسایه خرسندی — نگر بجمله جهان تا ظلال او بینی
اگرچه جمله جهان هست سایه اش لیکن — چو آفتاب برآید زوال او بینی

خیال بازی او بین که پرده بخیال فکند بر رخ خود تا خیال او بینی
خطست و خال جهانت تا بکی به پردهٔ تن جمال او ز ره خط و خال او بینی
بجنب آب حیات زلال اوست سراب جهانت ازو بگذر تا زلال او بینی
بیفکنای جسد از چه گشته محبوس بیا بعرصهٔ دل تا جمال او بینی
چرا ز حال دل خویشتن شوی غافل بسوی او نظری کن که حال او بینی
ز مغربی نظری وام کن بهر دوست نگر که تا بدیدهٔ کامل کمال او بینی

چه باده ایست که مستت میفروش ازوی کسی که خورد نیاید دگر بهوش ازوی
چه باده ایست که مست و خرابست شراب مدام در دل خمها بود بجوش ازوی
چه باده ایست ندانم که میدهد ساقی که باده مست و خرابست باده نوش ازوی
چو بحر قطرهٔ زان می بخورد شد سرمست بجوش آمد و در جنبش و خروش ازوی
چه چهره بود که هر سوی چهرهٔ بنمود چه نقش بود که برخاست این نقوش ازوی
چه مطربیست که گردون بچرخ می آمد چو هر زمان رسدش نغمهٔ بگوش ازوی
بیا بیا سخنی گوی زان صنم با ما نمی سزد که شوی بیش ما خموش ازوی
بگوش هوش کس امروز می نیارد گفت دل آنچه سمع روانش شنید دوش ازوی
چو مغربیست ترا خازن خزینهٔ راز دگر خزانهٔ اسرار را مپوش ازوی

خازن

نو

تو میخواهی که تا تنها تو باشی کسی دیگر نباشد تا تو باشی
ازان دریا چو موج آیی بصحرا حیات جملهٔ صحرا تو باشی
ازان پنهان کنی هر لحظه ما را ز چشم خلق تا پیدا تو باشی
چو بی ما نیستی یک لحظه موجود نمی شاید که تو بی ما تو باشی
اگر دریای ما را غرقه گردی چو قطره بعد ازین دریا تو باشی
ز جزوی گر بکلی باز گردی چو کل در جملهٔ اجزا تو باشی
دوی اینجا نمی گنجد برون شو گر با من باشم اینجا یا تو باشی
منم یکتای بی همتا تو خواهی که تا همتای بی همتا تو باشی
بسان مغربی خود را رها کن بما بگذار تا خود را تو باشی

تا توان در مراتب عددی که دهی که هزار گاه صدی
لب را قشر و قشر را لبی جسم را روح و روح را جسدی
نیست هیچ خالی از کثرت تا درین معرض و درین صددی
گاه ابری و گاه بارانی گاه بحری و گه بر و زبدی
بلبل نوبهار و بوستانی گل رخ و ماه رو و سرو قدی
خوی روی هر پری رویی زیر هر زلف و خط و خال خدی
بحقیقت ترا جهان ولدیست گر چه او را تو این زمان ولدی

گرچه در اسم و نعت بسیاری | لیک در ذات واحد و احدی

پیش ازین بود مغربی ازلی
مدتی شد که گشته است ابدی

رخ دلدار را نقاب توی | چهرهٔ یار را حجاب توی
بتو پوشیده است مهر رخت | ابر بر روی آفتاب توی
شب یقینم که پیش چشم یقین | پردهٔ شک و ارتیاب توی
بر سر بحر بی نهایت او | سر برآورده چون حباب توی
تو سرابی به پیش اهل نظر | گرچه دعوی کنی که آب توی
بگرفتم ترا بهیچ حساب | باز دیدم که در حساب توی
تا تو هستی عتاب او با تست | سبب و موجب عتاب توی
بر تو واجب این عذاب کو نا کو | علت این همه عذاب توی
آنکه ناخورده بادهٔ ازلی | مست گردیده و شد خراب توی
وانکه هرگز دماغ او نشنید | هیچ بوی ازین شراب توی

مغربی با کس این حکایت نیست
آنکه با اوست این خطاب توی

شهدت فیک جمالا فنیت فیه بذاتی | قتلتنی بلحاظ و ذاک عین حیاتی
ز چشم مست و خرابت مدام مست و خرابم | ولیس نشوة فی الحب من کؤوس سقاتی

جو از جمیع جهانست جلوه گاه تو چشم | لقد جلوت علی العین من جمیع جهاتی
وکیف تشبه حسنا بک الملاح جمیعا | ملاح ملح اجاج و تویی که عذب فراتی
بحسن و خلق و شمائل بهیچ خلق نمانی | که نیست جمیله خصالی ولیس حمیده صفاتی
ز هجر تست هلاکم ز وصل تست نجاتم | رأیت فیه هلاکی و جدت منه نجاتی
بعزم کعبهٔ کویت برای دیدن رویت | قطعت وصل کمائی دخلت فی الفلواتی
وخلت بینه ظلام الاجل و سلکت حیا | که همچو چشمهٔ حیوان نهفته در ظلماتی

بسی بجست ترا مغربی بمشرق و مغرب
بسان خضر و سکندر که آب عین حیاتی

دوش آن صنم بیگانه وش بگذشت بر من چون پری | کردم سلامش لیک او نی دادم جواب سرسری
درجامهٔ بیگانگی کرده ز من خود را نهان | یعنی که تو من نیستم من دیگرم تو دیگری
گفتم چرا بیگانهٔ گفتا که تو ویرانهٔ | من کیستم تو در خودی عمری چرا بی بنگری
من از کجا تو از کجا من پادشاهم تو گدا | تو عاری از سلطنت فی فقر و فاقه من بری
صد چون ترا شیدا کنم هر لحظه و شیدا کنم | تو ذرهٔ سرگشتهٔ من آفتاب خاوری
من فرضم و توستی من نورم و تو ظلمتی | خود ظلمتی را کی رسد با نور کردن همسری
گفتم که ای جان و جهان وی عین پیدا و نهان | تو قاصدی تو مقصدی تو ناظری و منظری
من درّ و مرجان توام من بحر عمان توام | من گوهر کان توام تو کان ما را گوهری
من مظهر و مرآت توی تو مرآت وجه ذات تو | نی نی غلط گفتم که تو هم خویشتن را مظهری

ای آفتاب مشرقی وای نور چشم مغربی
من سایهٔ مهر توام تو مهر سایه گستری

جه باشد اگر زانکه تو گاه گاهی — کنی سوی افتادگانت نگاهی
جه خوش باشد از زانکه چون من گدارا — نگاهی کند همچو تو پادشاهی
دلم را از بود نسبت بهندوی زلفت — بجز چشم ترکت ندارم گواهی
از آن روش دست تطاول دراز — که دارد چو روی تو پشت و پناهی
کشیدست بر خطهٔ روم زوبیت — ز هندو و حبش شاه خطت سپاهی
مدامست مایل بخال تو زلفت — سیه نخواهد بغیر از سیاهی
هلال و بدر از رخسار و ابرو — تو پوشیده داری و کردون بماهی
نگاهی بروی تو کردم نهانی — جز اینم نبودست دیگر گناهی

بود مغربی را ز اندوه هجران
غمی همچو کوهی تنی همچو کاهی

ای حسن تو در آینهٔ صورت و معنی — بر دیدهٔ ارباب نظر کرده تجلی
چشم تو شده بهر تماشای رخ خویش — از دیدهٔ مجنون نگران بر رخ لیلی
در مملکت حسن چو غیر از تو کسی نیست — وقتست که گویی لمن الملک بدعوی
با چهرهٔ زیبای تو و قامت رعنات — هرگز نکند دل هوس روضه و طوبی
گر نور تجلیٔ تو بر نار بتابد — دوزخ شود از پرتو آن جنت اعلی

از

از جنت و از نار بود فارغ و آزاد — آنکس که ندارد خبر از دنیی و عقبی
بر طور تو از نور تجلی شده بیهوش — افتاده هزاران بهر سوی چو موسی
روی تو عیانست و لیکن چه توان کرد — ادراک کری نکند دیدهٔ اعمی

در مکتب او مغربی از نقش دو عالم
چون لوح فرو شست نوشتند الف و بی

تو از ما بی ولی ما را ندانی — ز دریایی و دریا را ندانی
اگر دریا ندانی این عجب نیست — عجب اینست که صحرا ندانی
بجان حق ز بالایی و زیری — ولیکن زیر و بالا را ندانی
تو دستاری و اشیا جملگی تو — اگرچه هیچ اشیا را ندانی
همه اسما بتو هستند ظاهر — ظهور جملهٔ اسما را ندانی
چرا غافل ز حق امتهایی — چه فرزندی که آبا را ندانی
ز آدم هم بغایت بی وفایی — نه تنها آنکه حوا را ندانی
معمای جهان را با تو چه گویم — چو تو سر معما را ندانی

الا ای مغربی عنقای مغرب
تویی با آنکه عنقا را ندانی

ای دیده بگو کز چه سبب مست و خرابی — وی دل تو چنین مست و خراب از چه شرابی
ای سینهٔ بی کینه تو مجروح چرایی — سوزان جگری از چه چنین گشته کبابی

ای ماهِ جان تشنه چرایی چو شب و روز
در آب نفس میزنی و غرقه در آبی

ای ماه شب افروز چرا زرد و نزاری
وی مهر درخشنده چرا در تب و تابی

ای چرخ چرا یکنفس آرام نگیری
در چرخ چرایی و چرا بی خور و خوابی

ای آفتاب رویت هر سو فکنده تابی
وی از فروغ مهرت هر ذره آفتابی

از کیست فر و زر و چون نیست غیر تو کس
هر لحظه در کتابی هر لمحه در نقابی

غیر تو نیست اما هستی همی نماید
چون پیش چشم تشنه در بادیه سرابی

ساقی و باده چون نیست الا یکی پس اینجا
در هر طرف فتاده سیتست از شرابی

دست تو در گل ما مهر تو در دل ما
نور لیست در ظلامی گنجیست در خرابی

چون کس نبود جز تو در عرصه دو عالم
گر زوی کنی سوالی او را دهی جوابی

در آینه نظر کرد روی تو دید خود را
با خویشتن در آمد هر لحظه در عتابی

با عکس خویش میگفت هر لحظه چند بیتی
با نقش خویشتن میکرد هر لمحه خطابی

ای آفتاب تابان بر مغربی نظر کن
کز روی تست عکسی وز مهر تست تابی

منم مست از لب ساقی نه از می
کز آن لب کشم جام پیاپی

من از گفتار مطرب در سماعم
نه از آواز چنگ و ناله نی

بجان من زنم چون ما شوم چو جانم
ندارد زنده کی یک لحظه بر حی

این چه سکه است که زرد و تنگ جانی
وانکه چو بیست که بروی تقعب بی
ای یار چه در نهان [illegible] نمود
چون غیب تو عین تقعی بی تعجب بی
با مغربی از [illegible] سخن ای دوست
در آینه با عکس رخ خود [illegible] بی

مرا هست آنچنان یاری که یکدم
نه بادی می توان بودن بی وی

الا ای آفتاب سایه گستر
مکن دوری از جانب فی

تو خورشیدی و من سایه از آن رو
گهی لاشی شوم از تو گهی شی

زمانی در پیم آیی چو خورشید
زمانی آئیت چون سایه در ی

بتن سایه ام ای مهر تابان
گهی می گستری گه می کنی طی

نشاید بی تو عالم مغربی را
که مجنون را غرض لیلیست از حی

ای از نفسی تافته بر دل ز تو نوری
از شرح جانب یافته هر لحظه سروری

در سینه جان ز آتش رخسار تو سوزیست
در کام روان از لب شیرین تو شوری

هر ذره پی نور تجلی تو طوریست
آن نیست که خاصیت ظهور تو بطوری

تا پرتو خورشید تو بر کون بتابد
ذرات جهان را نبود هیچ ظهوری

در جنت دیدار و تماشای جمالت
باشد ز قصور ار بودم میل بحوری

سرمست چنان نیست دل از باده عشقت
کو را ز خود و از دو جهان نیست شعوری

در خلوت پنهان دل از صحبت جانان
بی غیبت عالم نتوان یافت حضوری

ای مغربی از ملک سلیمان چه زنی دم
چون نیست ترا حوصله و قوت موری

صنما چرا نقاب از رخ خود نمی گشایی
ز که رخ نهفته داری ز چه روی می نمایی

به رخت کسی نگاهی چو نکرد غیر چشمت — چه شوی نهان ز دیده چو تو عین دیده‌ایی
چو دل از منی و مایی بگذشت شد عیانش — که تویی تو ولی دانی که تویی منی و مایی
بهزار دیده خواهم که نظر کنم برویت — بهزار کسوت ای جان چو تو هر زمان برآیی
رخ اگر چنین نمایی همه وقت عاشقانرا — عجب ار بدانند کس که و از کجایی
تو اگرچه بس عیانی ز ره صفت ولیکن — ز ذهن جهانی نهانی بحجاب کبریایی
بشتر اگر هوای سر کوی دوست داری — مگذار مغربی را مگزین ازو جدایی
مشنو حدیث آنکس که بعشوه گفت با تو — بسپار ره قلندر سر دار بی نمایی

نشود کسی عراقی بحقایق عراقی
نشود کسی سنایی بمعارف سنایی

ای درخشان رخت مهر سپهر عالی — سایه‌ات از سر ذرات مبادا خالی
ما چو سایه همه در سایهٔ خورشید توایم — بر مدار از سر ما سایهٔ فارغ بالی
دلم از زلف تو پیوسته پریشان حالیست — گرچه جمعیت در آن حال پریشان حالی
گر نه با غالیه از زلف تو بودی مویی — غالبا غالیه را کس نخریدی غالی
اهم تو ظاهر شده در مملکت تفصیلی — اهم تو مخفی شده در مرتبت اجمالی
اهم تو لی خوبی رخسار بتان مهوش — اهم تو زیبایی زلف و قد و خط و خالی
قفس جسم کجا مانع پروار شود — طایر جان کسی را که تو پر و بالی
ای دلی کایینهٔ روی دلارام تو لی — چونکه با اوست دلارام چرا می نالی

مغربی

مغربی یار یقین روی نماید هر دم — بگمانی تو مگر دیده از آن می مالی
آنچه جان یابد از انفاس خوشت هر نفسی — چونکه کس محرم آن نیست چه گویم بکسی
طعمهٔ باز بگنجشک نباید دادن — سر عشق نتوان گفت به پیش مگسی
سر دریا بگهر گوی چه گویی بکفی — در خوشی بصدف بخش نه بخشی بخسی

باورم از تنگی قصهٔ دریای محیط
ای که هرگز نشنیدی و نبودی برسی

دلا چرا تو چنین بی قرار و مضطربی — چرا است نام تو قلب از چه روی منقلبی
بدست کیست عنانت که میکشد هر سو — که هر نفس بدگر سوی و کوی منجذبی
گهی چو بحر و گاهی چو بر و گه ساحل — گهی چو جنت و گاهی چو نار ملتهبی
گهی چو دیر و گاهی چو کعبه که طایف — گهی چو رند خرابات و گاه محتسبی
بهر صفت که نماید جمال روی نگار — برش بسجده درایی ز راه مقتربی
دلا مگو بدلارام از سر غیرت — چو نیست هیچ کسی غیرت از که محتجبی
کسی ز سایهٔ خود اجتناب نکند — منم چو سایه‌ات از من چرا مجتنبی
شعاع مهر بمهر از جانب منتسبست — تو همچنان بدلارام خویش منتسبی

نقاب مهر رخت مغربیست در همه حال
بنور روی خود از چشم خویش منتقبی

ز چشم من چو تو ناظر بحسن خویشتنی — چو آفتاب ز رخسار بر نمی فکنی

من و تو چونکه یکی بود پیش اهل شهود — نهان ز من چه شوی چونکه من توم تو منی

چو روی بایسته کاینات آوردی — برای جلوه گری شد پدید ما و منی

نه ز خلوت و از انجمن نه خالی — که هم بخلوت خویشی و هم با انجمنی

اگر بصورت غیری وگر بکسوت عین — بهر صفت که برآیی برای خویشتنی

ز روی ذات نه جانی و نه جهانی و نه تنی — ولی ز روی صفت هم جهانی و جانی و تنی

ز روی لات و منات آنکه دل ربود کر بود — من الذین تجلی لعابد الوثنی

دلا ز عالم کثرت بوحدت آوردی — که وحدت است وطن گر تو عازم وطنی

چو مغربی بخور از جام کاینات شراب
که پیش ساقی عشاقی بود شراب منی

تراکه دین نه باشد نظر چگونه کنی — بدین قدم که تو داری سفر چگونه کنی

تراکه هیچ ز احوال خود خبر نبود — ز حال خود دگری را خبر چگونه کنی

بدر نکرده تو خود را دمی ز خود هرگز — بکوز خود دگری را بدر چگونه کنی

نکرده هیچ مریدی چگونه شیخ شوی — پسر نبوده کسی را پدر چگونه کنی

تراکه نیست خبر از جهان زیر و زبر — ز زیر و عزم جهان زبر چگونه کنی

نکرده محو و فراموش نقش لوح خرد — حدیث عشق نمانم زبر چگونه کنی

جو نیست

چو نیست هیچ وقوفت ز صنعت اکسیر — به پیش اهل صناعات زر چگونه کنی

نگشته کوکب رخت مستخر ای سائل
ز مشتری و ز زهره قمر چگونه کنی

بمغربی چو رسی و رو از روان مگذر — از و نبرده نصیبی گذر چگونه کنی

ای گشته عیان روی تو از جام جهانی — پیدا شده از نام خوشت نام جهانی

پیدای جهان تویی و پنهان جهانی
آغاز جهان تویی و انجام جهانی

بر چهره یار مانع البست جهانی — بر بحر وجود چون حباب است جهانی

در دیده تشنگان آب هستی
در بادیه طلب سراب است جهانی

ای مهر رخت مظهر ذرات دو کون — ذاتت بصفت معین ذرات دو کون

ای داده بهستی جمالت هستی
وی کرده ز نفی عین اثبات دو کون

ای آنکه طریق عشق می پیمایی — باید که بکل ز خویشتن درگذری

تا با خبری ز خویشتن بیخبری

تا بیخبری ز خویشتن با خبری

در خانقه از بهر جهت می گویی   در روی همه ذکر ازین جهت میگویی
تا در جهتی ز بی جهت بی خبری
بگذر ز جهت چو بی جهت می جویی

خیزم طرب و نشاط عیش آغازم   تا هر چه مراست بگل در بازم
زانجا بقمار خانه راهی سازم
خود را بخرابات مغان اندازم

سر بخرابات مغان در نهم   در قدم پیر مغان سر نهم
در نظر پیر مغانی کشم   وز کف او جام پیاپی کشم
جون بخورم باده شوم مست ازو
نیست شوم باز شوم هست ازو

ای مهر رخ تو مهر گنجینهٔ دل   گنجیست نهان عشق تو در سینهٔ دل
جز شوق تو نیست یار دیرینهٔ جان
جز در دل تو نیست یار دیرینهٔ دل

هادی طریق اهل تحقیق منم   عارف بفنون جمع و تفریق منم
جون عدل و حیا و علم و صدق ست مرا

عثمان

عثمان عمر و علی و صدیق مرا

من مست و خراب و می پرست آمده ام   مدهوش ز بادهٔ الست آمده ام
تا ظن نبری که باز گشتم هشیار
هم مست روم از انکه آمده ام

تا چند بزور ذکر فسرده کنم   تا کی صفت با دل پژمرده کنم
ناکرده نماز را قضا کردم لیک
گر عمر بود قضای این کرده کنم

با انکه دو کون سر بسر هستی اوست   انسان ز چه مغز گشت و عالم ز چه پوست
زان نیست که او مردمک چشم ولیست
یا زانکه بود آینهٔ چهرهٔ دوست

انکس که بدو همی شنوم میگویم   وانکس که بدو بهر طرف می پویم
همه اوست نه من که هر زمان میگویم
پیدا و نهان که او من و من اویم

گه گاه بنفس خویش در پیچم من   بینم که چو رشته جمله در پیچم من
که دعوی آن کنم که من هیچ نیم
با انکه چو باز بنگرم هیچم من

من شانهٔ زلف عنبرین بویم   مشاطهٔ حسن روی دلجو قلم

هم غمزهٔ دیدهٔ جادوی توئیم
هم جلوه که آینهٔ روی توئیم

من دانهٔ خال و زلف چون دام توام
من آینهٔ روی دلارام توام

پیمانهٔ بادهٔ غم انجام توییم
هم جام جهان نمای و هم جام توام

ای مستی باده گر فروشان بدمی
کی ساقی بزم دردنوشان بدمی

از خرقه اگر نه بیرون شدمی
کی واقف سر خرقه پوشان بدمی

هر نغمه که از هزار دستان شنوی
آنرا بحقیقت ز گلستان شنوی

هر ناله که از باده پرستان شنوی
آن می گوید ولی ز مستان شنوی

تا برده بصبح در طلب شامی چند
بنهاده برون ز خویشتن گامی چند

در کسوت خاص آمده عامی چند
بدنام کننده نکو نامی چند

مردان همه در سماع ولی پیدا نیست
مستان همه ظاهرند وی پیدا نیست

صد قافله بیشتر درین ره رفتند
این طرفه که هیچ گونه پی پیدا نیست

کس

کس نیست کز و بسوی نور راهی نیست
بی هستی تو سنگ و گل و کاهی نیست

یک ذره ز ذرات جهان نتوان یافت
کاندر دل او ز مهر تو ماهی نیست

تا من ز عدم سوی وجود آمده ام
از بهر تشهد بشهود آمده ام

تا من ز قیام در قعود آمده ام
در پیش رخ تو در سجود آمده ام

پیش از پس و پیش کین پس و پیش نبود
وین ملت و دین و مذهب و کیش نبود

این ما و منی و این شمایی و تویی
در حضرت او بجز یکی بیش نبود

آن چیز که غیر نیست آن چیست بگو
او خود ز کجاست با وجود از کیست بگو

چون غیر ترا نیست خیالی بیقین
انکس که بجز تو بود چون زیست بگو

در جمله صور عابد و معبود تویی
ساجد ز همه جهان و مسجود تویی

زان روی که هر که عابد و معبود است
موجود بود یقین که موجود تویی

تو مست خودی و ما همه مست بتو
تا تو هست خودی و ما هم مست بتو

تا نسبت ما بتو بود از همه رو

دادیم ازان سبب دست بتو

گنجی که طلسم اوست عالم ماییم — ذاتی که صفات اوست آدم ماییم

ای آنکه توئی طالب اسم اعظم
از ما مگذر که اسم اعظم ماییم

چون دانستی که از کجا آمده — باکیست فرستاده و چه آمده

برخیز و قدم در ره مردانه برو
کز آنکه تو از بهر خدا آمده

از بهر خدا بهر خدا آمده — نی از پی بازی و هوا آمده

در معرفت و عبادت ایزد کوش
کز بهر همین درین سرا آمده

با تو نتوان گفت چرا آمده — یا خود تو کئی و از کجا آمده

از بس که ببازی و هوا مشغولی
گویا که ببازی و هوا آمده

هرچند که در ملک فنا آمده — در ملک فنا پی بقا آمده

اندر پی تحصیل لقا باید بود
کاینجا پی تحصیل لقا آمده

از عالم حق بدین سرا آمده — بنگر ز کجا تا بکجا آمده

خا

خالی نشوی یکنفس از علم و عمل
کز آنکه بدانی که چرا آمده

تو مظهر و مرآت خدا آمده — آیینهٔ وجه کبریا آمده

تا ظن نبری که بهر بازی و هوس
از حضرت او بدین سرا آمده

بت گفت به بت پرست کای عابد ما — دانی ز چه روی گشتهٔ ساجد ما

بر ما بجمال خود تجلی کردست
آنکس که ز تست ناظر و شاهد ما

ای حسن تو در کل مظاهر ظاهر — وی چشم تو در جملهٔ مناظر ناظر

ای نور رخ و ظلمت زلفت دایم
قومی همه مؤمنند و قومی همه کافر

در روی پری رخان چو در می نگرم — جز روی تو می نیاید اندر نظرم

هر لحظه ز هر پری رخی حسن رخت
بر دیده کند جلوه بوجه دگرم

تمت
م

چه بندی دل درین دنیا که مردار کلاغانست
چه پیچی با درین منزل که آخر جمله ویرانست

تماشاگاه فرعون و خزانه‌های قارونست
تنعمهای نمرود و عروس آرای شیطانست

منور منزل شیطان تو دل نیابی حاصلی از گل
همه افسانه و باطل که بازیهای بچگانست

همه افسانه و باطل که در دوران روی این عالم
نشاط آری تا بر تن از غم همه آزار طفلانست

کشد این قامت راحت چو خوش کم بینی
کمن شادی و غم بینی که عصیانش فتح و آنست

اگر در دیده نم بینی که عصیانش شکیب
بیابی تماشا که نهر یاسمن

کمن در باغ و در بستان بر و که دیده قربانست
که تا که سوی گل و ریحان درخت جنت

در آیند از در دست خوش باشند درخت
شوند از بهر نوکر تا که جان از تن کند آسانست

در آیند مر کسی چو بیند او وا فسر و نه زین
چو بسید بادو در نگین نه و بر آسمان تا شست

در آیند بلا دین دنیا آن جا از جان حیران
زهی زیبا لبی خندان که آن همه بر دو مار آنست

اگر غفلت بود در سر عین غم بیغمبر
ببر چه آن موسی تیره او از اهل قرآنست

هو مسید آنی نقاقانی که سیر کو بجز دعا بود
چو آکایکانه بیپوندی که او از اهل ایمانست

Süleymaniye U[...]ütüphanesi
Kısm Hacı Mahmud Ef.
Yeni Kayıt No 3609
Eski Kayıt No